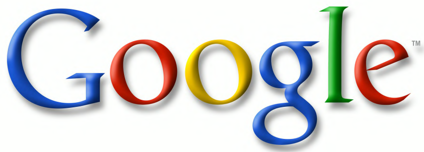
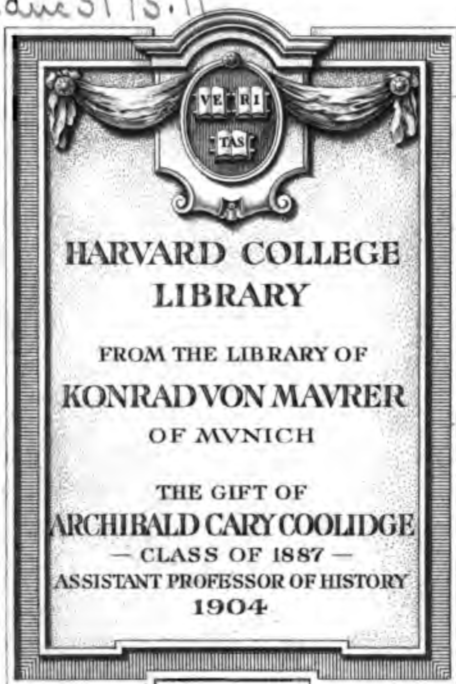

Google

VE RI
TAS
HARVARD COLLEGE
LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
KONRAD VON MAVRER
OF MVNICH
THE GIFT OF
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
— CLASS OF 1887 —
ASSISTANT PROFESSOR OF HISTORY
1904

DET KONGELIGE NORSKE

FREDERIKS UNIVERSITETS

STIFTELSE,

FREMSTILLET

I ANLEDNING AF DETS HALVHUNDREDAARSFEST

AF

M. J. MONRAD.

UNIVERSITETS-BOGHANDELEN.

CHRISTIANIA 1861.

DET KONGELIGE NORSKE

FREDERIKS UNIVERSITETS

STIFTELSE,

FREMSTILLET

I ANLEDNING AF DETS HALVHUNDREDAARSFEST

AF

M. J. MONRAD.

UNIVERSITETS-PROGRAM.

CHRISTIANIA.

BRÖGGER & CHRISTIE'S BOGTRYKKERIE.

1861.

Cover inserted from another copy

v. 299

FORORD.

De Forgjængere, jeg til nærværende Leiligheds-Skrivt har benyttet, ere fornemmelig: Holmboe i Universitets-Annalerne, Aall i hans Erindringer og M. Birkeland i et endnu ikke udkommet Verk om Selskabet for Norges Vel, hvoraf han velvilligen har meddeelt mig et Par færdige Ark. Men jeg har tillige, saa vidt mueligt, gaaet til Kilderne, trykte og utrykte, for stedse at see med egne Øine, og troer saaledes, at mine Angivelser i alt Væsentligt skulle være paalidelige. Alligevel maa jeg — som ikke er Historiker af Fag og som mere end een Gang har havt en Følelse af, at jeg ved at paatage mig dette Arbeid udentvivl mindre har raadspurgt min Evne end min Interesse for Universitetet — bede om Overbærelse, om jeg i mindre væsentlige Enkeltheder maaskee ikke har kunnet undgaae en eller anden Feiltagelse og om jeg heller ikke i Fremstillingen overalt skulde have truffet den rette historiske Tone.

M. J. M.

Indledning. Fortidens katholske Dannelses-System.

Naar og hvorledes Tanken om et Universitets Oprettelse i Norge først er opstaaet, er vanskeligt at sige. Men vist er det, at da denne Tanke ved Kongebudet af 2den September 1811 kom til Udførelse, havde den mindst i et halvt Hundred Aar udgjort Omkvædet af en ideligt og atter sungen Vise, om hvilken det vel mere end om nogen anden gjælder, at den havde „gjort sig selv". Thi den var et naturligt Udtryk af det norske Folks aldrig ganske udslukkede Selvstændighedsfølelse forbunden med en ligeledes i Folket rodfæstet Agtelse og Sands for Aandsdannelse og Oplysning, der først kan give Selvstændigheden et virkeligt Indhold. Under Foreningen med Danmark var vistnok Rigernes fælleds aandelige Tyngdepunct kommet til at ligge mere og mere udelukkende i det sidste Rige, hvortil kun Norge dannede etslags Tilhæng; imidlertid havde dette dog i Naturforholde saavelsom i Sæder og Fortidsminder saameget Særeget, at det ikke kunde gaae ganske op i Danmark, eller endog af dette selv betragtes blot som en med de øvrige Landsdele ganske sideordnet og eensartet Deel. Derpaa er det strax et iøinefaldende Tegn, at Norge dog havde sin egen Lov, der vel var given i Danmark og overholdtes under dansk Overbestyrelse, men hvor dog særeget Hensyn var taget til de norske Forholde, ligesom den tildeels havde sin Kilde i de gamle norske Love.

Hvad der dog især bidrog til at skjærpe Folkets Selvfølelse og den deraf udgaaende Trang til at udvikle en selvstændig

Aands-Cultur, var vistnok Erindringen og den vel ogsaa paa anden Maade fremdeles vedvarende Eftervirkning af den Fortidens Cultur idethele, hvoraf de gamle Love kun ere et særeget Udtryk. Det Norge, der i sin Tid forenedes med Danmark, var intet barbarisk Land; det havde modtaget sin Deel af Middelalderens til den katholske Kirke knyttede Dannelse; det havde havt sine Dom- og Kloster-Skoler, sine latinsklærde Prælater og Klerker, havde paa Kongestolen selv havt Mænd, der agtede og beskyttede boglig Kunst og fine Sæder. Ja Norge havde endog, hvad der paa hiin Tid var en Undtagelse, havt en national Literatur af ikke ringe Betydning, ligesom idethele Folkesproget her synes at have været mere agtet end i noget andet Land, hvorom iblandt Andet vidner den for Norge, saavidt vides, særegne Bestemmelse, at de, som der ansattes til geistligt Embede, skulde besidde tilstrækkeligt Kjendskab til Landets Sprog. Nu var vistnok denne Dannelse under det paafølgende politiske Forfald gaaen sterkt tilbage, ligesom endog det folkelige Sprog var blevet fortrængt af Literaturen; men et saa betydeligt historisk Fremskridt, som engang har været gjort, kan dog aldrig sporløst forsvinde; den aandelige Selvstændighed, der er tabt, lever endnu idetmindste et Skyggeliv i Erindringen og i Savnet.

Norges, som det hele middelalderlige Europas Dannelse, var, som allerede bemerket, knyttet til den katholske Kirke og havde saavel sit Udgangspunct som sit engang for alle afstukne Maal i Kirkens Overlevering. Det tilhører ikke dette Sted nøiere at udvikle dette Systems Mangler; det være os nok i Forbigaaende at pege paa dets Ufrihed og dets dermed forhundne Overfladiskhed. Thi da man forestillede sig Videnskaben som væsentlig bunden ved ydre Auctoritet, kunde der naturligviis ikke være Spørgsmaal om en egentlig Undersøgelse af Sandheden, men kun om en Meddelelse af det Givne, som det i det Høieste gjaldt at bringe i en vis *formel* Overeensstemmelse med Tænkningens Fordringer. Kort sagt: det Hele havde mere Præget af *Lære*, end af *Videnskab*. Og da Sandheden idethele antoges at ligge udenfor, ikke *i* Mennesket; da det menneskelige Jeg endnu ikke var kommet til sin Ret i Aandens Verden, var det

naturligt, at heller ikke de større Individer, Nationerne, kunde erkjendes i deres rette Betydning, at der med andre Ord ikke kunde være Tale om nogen dybere national Cultur som noget Gyldigt og Berettiget. Den katholske Kirke, der henfører Alt under sin faste Eenhed, kan egentlig ikke anerkjende nationale Forskjelligheder, ikke den dertil knyttede frie Vexelvirkning; Alt skal igrunden tilskjæres efter eet Mønster, overalt skal synges i de samme Toner og føres det samme Sprog. Hovedøiemedet for den herfra udgaaede Dannelse bliver mere og mere kun Tilegnelsen af en vis Formel, etslags Schibboleth som Adgangstegn til det aandelige Aristokratie, der har Himmeriges Nøgler i udelukkende Besiddelse; at have lært endeel barbarisk Latin — som Kirkens almindelige Sprog —, tilsidst kun at kunne plappre sit Breviar: deri bestod for en væsentlig Deel den Dannelse, der var nødvendig for at hæves over den læge Mængde.

I denne Udvorteshed og tomme Eensformighed maatte det middelalderlig-katholske Dannelses-System og hvad dertil var knyttet, tilsidst gaae tilgrunde. Medens det netop gik ud paa at udøve en streng Tugt over Samvittighederne og de naturlige Individualiteter, havde det dog igrunden for lidet fast Hold i disse, fordi det ikke gik til Dybden af Menneskets Aandsliv. Og om der end i et saa fjernt og i flere Henseender eiendommeligt stillet Land, som vort Norge, rørte sig en vis Stræben efter større Uafhængighed, ligesom enkelte Indrømmelser bleve tilkjæmpede, saa vare disse dog kun at ansee som Undtagelser, og Uafhængighedsaanden selv var udentvivl for overfladisk, havde formeget Præget af raa Naturkraft, der ikke forstod tilbunds at retfærdiggjøre sig for sig selv, til at den i Længden kunde opretholde Samfundet. For at gjenfødes til et nyt og høiere Aandsliv, maatte dette netop opoffre sin umiddelbare, paa nedarvet Kraft og Sæd i Forbindelse med en abstract ydre Formel byggede Tilværelse.

Der er saaledes vistnok Sandhed i den Paastand, at med den sidste throndhjemske Erkebisp faldt det sidste Bolverk for et norsk Folks Selvstændighed, det sidste Samlingspunct for en høiere Nationalbevidsthed. Men det er ligesaa sandt, at det

faldt kun, fordi det maatte falde, fordi det i sig selv ikke længer var sin Opgave voxent, ligesom det vel maa betragtes som en afgjort Sag, at ingen throndhjemsk Erkebisp mere vil kunne danne det rette og tilstrækkelige Midtpunkt for Nationens Aandsudvikling.

Protestantismen og Universiteterne.

Medens Norge saaledes hvilede uvirksomt og forglemt efter at have udspillet sin Rolle i den mellemste Act af den europæiske Civilisations Drama: var den tredie og dens Betingelser allerede længe i Stilhed forberedte hos de Folk, som idethele vare bestemte til at gaae i Spidsen. Og det lader sig neppe negte, at den nye Aand, som ved den lutherske Reformation mægtigen udslog sine Vinger, idet den her fik sit afgjørende folkelige Udtryk, allerede tidligere havde havt saa at sige et Udrugningssted i *Universiteterne,* ligesom den ogsaa mere og mere opelskede disse som Pleie-Anstalter og Midtpuncter for en følgende friere og høiere Dannelse, i hvilken Egenskab de afløste den katholske Kirke og de til denne bundne Skoler. De første Universiteter vare nu vel selv katholske og bare for en stor Deel endnu Tidens scholastisk-bundne Præg, hvilket netop hist — f. Ex. ved det berømte Universitet i Paris — naaede sin høieste Fuldendelse; men ligesom de vare fremkaldte af en dybere Trang til selvstændig Forskning, der vel endnu stod i nært Forhold til, men dog ikke længer *gik op* i det Kirkelige, og i Overeensstemmelse dermed paa en friere Maade organiserede, maatte de indeholde Spirer, der under sin Udvikling engang maatte gjennembryde det gamle System. Om hine Aandens Arnesteder samledes Alle, der følte Trang til at give eller modtage et høiere Tænkningens Lys og som ikke kunde finde Hvile i den ved ydre Auctoritet bestemte Læreformel; og den tæn-

kende Virksomhed, som oprindeligen vistnok ikke var sig bevidst eller torde være bekjendt noget andet Formaal end at samle og forme det givne Stof efter Logikens Regler, maatte uvilkaarlig efterhaanden bidrage til Stoffets Opløsning, for at det luttret og forædlet paany kunde fremgaae af Aandens Ild, som dennes egen Frembringelse. Denne ved Universiteternes Idee givne Tendents til et friere, alsidigere og dybere videnskabeligt Liv — med Hensyn paa hvilken de tildeels kunne betragtes som et aandeligt Modstykke til hiin Tids frie Byggeselskaber — fik fornemmelig baade Næring og Veiledning ved den tilbagevendende Beskjæftigelse med den classiske Oldtid. Thi herfra gjenstraalede Billedet fortrinsviis af et frit og skjønt, fleersidigt udfoldet Menneskeliv og af en Videnskab, der frigjort fra en fremmed Auctoritets Tryk havde udviklet sig af Sagens Natur ifølge Aandens iboende Evner og saaledes selv skabt sig baade sit Indhold og sin Form. Medrette blev derfor Oldtids-Studiet — idet det forresten dreves paa forskjellig Maade og mere eller mindre dybt og alsidigt efter Tidernes forskjellige Evne og Tarv — Universitets-Aandens og derigjennem den hele Culturstræbens væsentligste Løftestang. Og medens denne saakaldte Humanisme i den første Begeistrings Ruus og under den endnu vedvarende Indflydelse af romanisk-katholsk Udvorteshed og Overfladiskhed vel kunde rive Enkelte med sig tilbage i et mere eller mindre indbildt Hedenskab, maatte den paa virkelig christelig Bund og hos alvorligere Aander tvertimod, netop ved sit Opraab til Friheden og Aandens selvstændige Kraft, indgaae en Forbindelse med et dybere *Troes*-Princip, af hvilken som bekjendt ogsaa ***Kirkens Reformation*** blev den modne Frugt. Ved denne kunde nu ogsaa først Universiteterne komme til sin fulde Ret og virke i sin hele Udstrækning. Thi Kirken indtog nu selv en anden Stilling til Videnskaben og den hele høiere Dannelse, hvorved denne mere overlodes til en fri og naturlig Udvikling. Istedetfor at den katholske Kirke havde havt den Fordring ubetinget at beherske og lede Videnskaben efter sine, væsentlig praktiske Formaale, maatte Protestantismen tage sin Tilflugt til at forsvare sig med Videnskabens Vaaben, og erkjendte derved factisk i denne, i

den paa sig selv beroende og den frie Undersøgelse hjemfaldende Sandhed, en Magt og en Auctoritet, der ikke stod under, men *over* de stridende Kirker. Medens saaledes den protestantiske Kirke vel har maattet binde det Praktiske (derunder ogsaa indbefattet den elementære Religions-Underviisning og Ordets populære Forkyndelse) til en antagen Formel og en timelig Auctoritet: har den, ifølge sit Princip, maattet frigive den videnskabelige Forskning, idet den ogsaa i sin inderlige Tro vover at stole paa Sandhedens Magt og paa, at den frieste og meest tilbundsgaaende Undersøgelse ikke vil komme til noget andet Resultat end det, den selv erkjender for sin Grundvold — tvertimod Papismen, der, egentlig i Vantro, frygter den frie Forskning og den til sin egen Kraft overladte Sandhed. Protestantismen, som erkjender at maatte støtte sig til Videnskaben, og at denne netop for at kunne gjøre sin rette Tjeneste maa være fri, af hvilken Frihed Kirken har Alt at haabe og Intet at frygte, Protestantismen, som desuden maatte være sig bevidst, i hvor høi Grad dens Opkomst og Udbredelse skyldtes de i Tidsalderen før Reformationen talrigt oprettede Universiteter, maatte ogsaa med særegen Forkjærlighed omfatte disse Indretninger og arbeide paa deres Mangfoldiggjørelse og Udvikling. Et nyt baade dybere og bredere Dannelses-System fik i dem sine vigtigste Støttepuncter, hvor selv Kirkens Lære maatte hente sin *videnskabelige* Begrundelse. Og ligesom Kirken i Tro til sin væsentlige, usynlige Eenhed, vovede at opgive den udvortes, synlige Sammenhæng og skilte sig i Folke- eller Statskirker, der saaledes ogsaa kunde træde i inderligere Forbindelse med det forskjelligt farvede Folkeliv: saaledes fik ogsaa det videnskabelige Liv, uden at opgive den almeenmenneskelige Grundvold, der fornemmelig repræsenteredes af Humanismen, ogsaa en nærmere national Betydning, og det blev en Fornødenhed for ethvert Folk, der vilde hævde en aandelig Selvstændighed, idetmindste at have eet Universitet i sit Skjød, hvor Landets bedste aandelige Kræfter kunde mødes og, idet de øste af det fælleds Væld, igjen lade belivende og befrugtende Lysstrømme udgaae over det hele Samfund. Ved denne Mangfoldighed af videnskabelige Brændpuncter, hvori

de forskjellige Folkeaander fandt sin høieste bevidste Forklaring og som maatte forudsættes stedse at staae i Vexelvirkning og Kappestrid med hinanden, maatte et forhen ukjendt videnskabeligt Liv vindes, ligesom deri ogsaa laa en Sikkerhed mod eensidige og falske Lærdommes Indpas og Fastgroen, som alskens forebyggende Tvangs-Forholdsregler — mindst af Alt kunde frembringe.

Norges Trang til et Universitet.

Paa den Tid, da dette nye Cultursystem begyndte at udbrede sig og saaledes Universiteter oprettedes i alle Lande, der ikke laae aldeles agterud for den fremadskridende Bevægelse, havde Norge allerede ophørt at regnes blandt selvstændige Staters Tal. Dette var ogsaa Grunden til at det ikke fik noget Universitet, medens der i begge de nordiske Søsterlande oprettedes Universiteter: i Upsala (1476), Kjøbenhavn (1479) og Lund (1668). Og af alle Tegn paa Landets Uselvstændighed er neppe noget Andet mere talende og mere følgerigt end netop dette. Allerede Reformationen, der ellers — som antydet — fornemmelig paa Universiteterne havde Anledning til at drøftes af dem, der stode i Spidsen for Folkets høiere Dannelse, og saaledes efter en aandelig Kamp kunde vinde en aandelig Seier, blev Norge uden egentlig Kamp saa at sige octroieret; og som Folket fremdeles — og desto mere efter den katholske Kirkes Fald — manglede et selvstændigt Midtpunct for den aandelige Dannelse, faldt det af sig selv, at endog af det meget Gode, som under den milde danske Styrelse gjordes for det norske Folk, dog det Mindste gjordes ved eller i Folket selv. At et Universitet virkelig betragtedes som tilhørende enhver selvstændig Nation, finde vi i 1729 udtalt endog af en dansk Mand, den af Holbergs Historie bekjendte Christen Lassen Tychonius, der mener, at „som

Kongen havde tvende Riger i sin Værge, saa burde han ogsaa have tvende Universiteter i sine Riger" — endskjønt han rigtignok ved en besynderlig ulogisk Tankevending kommer til det Resultat, at det andet Universitet skulde anlægges — ikke i Norge men — i Jylland. Denne Mangel paa Følgerigtighed (som ogsaa Baden i sin Recension over de meget senere udkomne „Tychoniana" udtrykkelig revser) har man imidlertid i Norge neppe gjort sig skyldig i. Tvertimod, skjønt vistnok Literaturens daværende Tilstand maa gjøre det begribeligt, at vi neppe førend efter det attende Aarhundredes Midte finde offentlig udtalt noget Ønske om et norsk Universitet, er det dog af flere Grunde og iblandt andet af den Maade, hvorpaa det senere blev udtalt, sandsynligt, at dette Ønske allerede i Stilhed havde rørt sig hos Mange. Det maatte ogsaa ligge nær nok. Thi foruden hvad Erindring om Fortids Glands ogsaa i aandelig Henseende — som forhen berørt — maatte virke, var der nok af følelige Ulemper, der fløde af Universitetets Mangel. Ved den nye Tingenes Orden var det blevet en Nødvendighed, at Enhver, der attraaede en høiere Dannelse, ligesom Enhver, der ønskede at befordres til noget af Landets Embeder, maatte søge til et Universitet. Da nu dette laa i Kjøbenhavn, saa var dette Steds Fjernhed og den især i hine Tider besværlige og kostbare Reise derhen et trykkende Onde for de Borgere og Embedsmænd, der vilde lade sine Sønner studere, og bevirkede derfor ogsaa, at forholdsviis langt Færre, end man af Folkets Mængde og Begavelse skulde vente, kom til at gaae den studerende Vei. Deraf fløď ikke alene, at Folkets Forraad af Dannelse naturligviis blev saameget mindre, men selv at der til de Embeder i Landet, hvortil akademisk Dannelse udfordredes, ikke blandt Landets egne Børn var det tilstrækkelige Antal Candidater. Mangelen maatte da erstattes ved Danske, som i forholdsviis betydeligt Antal kom ind i Landet, og som deels manglede den dybere Sympathie for det Folk, iblandt hvilket de skulde virke, deels selv med den bedste Villie havde vanskeligt for at sætte sig ind i dets Tarv og dets Sæder, idet endog Sproget var dem for en stor Deel uforstaaeligt. Det er forresten ogsaa let at forstaae, at det ikke

altid var de Bedste og Kundskabsrigeste, som lode sig bevæge til at forlade de i saamange Henseender gunstigere Forholde i deres eget Fædreneland, for at kjæmpe med den haardere Natur og de fremmede Forholde blandt de norske Fjelde. Paa den anden Side var det naturligt — og vi see deri kun et Beviis paa den danske Styrelses Retfærdighed — at de i Kjøbenhavn studerende Nordmænd, der ved Flid og Begavelse udmerkede sig, fandt en i flere Henseender mere lønnende Anvendelse for deres Evner dernede, i eller nærved det aandelige Livs Midtpunct, omgivne af alle den høiere Civilisations Goder, hvorved da ialfald deres umiddelbare Virksomhed gik tabt for deres egentlige Fædreneland.

Det throndhjemske Videnskabs-Selskab. Förste Forsög paa at faae et norsk Universitet.

Da imidlertid en gunstig Tilskikkelse havde samlet i Throndhjem en liden Kreds af udmerkede Videnskabmænd, som Gunnerus, Schøning og Suhm, stiftede disse i 1761 et literært Samfund, der senere (17de Juli 1767) fik Tilladelse til at kalde sig „det kongelige norske Videnskabers Selskab.“ Dette var alligevel saa langt fra at erstatte et norsk Universitet eller døve Trangen dertil, at det snarere synes at have givet Ønsket Næring. Idetmindste finde vi, at Suhm i etslags Tidsskrivt, han paa samme Tid udgav under Navn af „Throndhjemske Samlinger af Philaletho“, i en Afhandling om Videnskabernes Tilstand i Norge nævner som en af de hæmmende Aarsager ogsaa Mangelen af et norsk Universitet, og i en Tale af Gunnerus ved Selskabets Aarsaabning d. 29 Jan. 1768 klager ogsaa denne over den Mangel, Norge har paa Opmuntringer og Anviisninger for unge Studerende, især paa et Universitet. Til nogen klar og kraftig Drøftning kunde denne Sag imidlertid ikke komme førend ved Trykkefrihedens Indførelse under det struenseeske Ministerium.

Men den lod da heller ikke længe vente paa sig. I 1771 udkom „En Normands Undersøgelse, hvorvidt de Aarsager kan gjælde, der anføres som Hindringer for et Norsk Akademies Oprettelse.“ Disse Tanker (af O. G. Meyer, Lagmand paa Moss) vare nu vel ikke særdeles dybe, men Skrivtet, der allerede ved sin Titel forudsætter, at Sagen havde været paa Bane og til begge Sider drøftet, har imidlertid den Fortjeneste at have bragt den ind for Offentligheden, og vi finde den nu gjort til Gjenstand for en livlig Skrivtvexel, hvori blandt Andre Mænd som Jacob Baden og P. F. Suhm deeltoge. Den Første recenserede i den „Kritiske Journal“ Meyers Skrivt og gav ham Ret i, at flere af de anførte „Hindringer“ ikke havde Noget at betyde, ja at der endog kunde gjøres grundede Indvendinger mod Universitetets Sæde i Kjøbenhavn; dog var han ikke for at splitte Kræfterne paa to Universiteter, men troede Alles Tarv kunde træffes ved at flytte Kjøbenhavns Universitet til en mindre Stad, hvorved Hovedstadens Forstyrrelser og Usædelighed, som fra alle Sider bleve sterkt fremhævede, kunde undgaaes. Suhm derimod udtalte sig med Varme for Oprettelsen af et norsk Akademie og gjorde endog et Forslag til dets Indretning.

Ogsaa Regjeringen havde imidlertid lyttet til disse Stemmer og idet den omgikkes med en Plan til Kjøbenhavns Universitets Forbedring, finder man iblandt Andet det Spørgsmaal opkastet, „om ikke Sorøes Akademies Midler kunde, endog efter Holbergs præsumerede Ønske, anvendes til et Universitet i Norge?“ Biskop *Gunnerus* i Throndhjem, en norskfød Lærd af europæisk Maal, der tidligere havde været philosophisk Professor i Jena og udgivet flere lærde philosophiske og theologiske Skrivter, kaldtes ned til Kjøbenhavn for at give sin Betænkning vistnok nærmest angaaende det kjøbenhavnske Universitets Reform, men havde derved tillige Anledning, maaskee endog officiel Opfordring, til idetmindste at drøfte Spørgsmaalet om et Universitet i Norge. Selv nærede han herfor den største Interesse, der endnu maatte opflammes ved en stor Mangfoldighed af Breve, der indløb til ham fra alle Kanter i Norge og lagde ham Sagen paa Hjerte. Gunnerus udarbeidede ogsaa, ved Siden af Planen for

det danske Universitets Reform, tillige et Forslag til Oprettelsen af et Universitet i Norge, der afgaves under 16de December 1771, ledsaget af en Promemoria, hvori han varmt opfordrer Grev Struensee til derved at gjøre sig hele den norske Nation uendelig forbunden, og yttrer, at hvis det ikke nu kommer istand, vil det maaskee aldrig siden skee.

Men Statsomveltningen i Januar 1772, der styrtede Struensees Ministerium, gjorde ogsaa en brad Ende paa disse Planer og Forhaabninger og bragte, med Trykkefrihedens Ophør, for lang Tid endog alle offentlige Stemmer derom til Taushed. Gunnerus, der vendte tilbage til sin Bispestol, klager allerede i Juli 1772 i et Brev til Suhm over, at det norske Universitet (tilligemed Reformationen af det kjøbenhavnske) vel kom i Glemmebogen. Dette syntes nu ogsaa virkelig at være Tilfældet ialfald for den første Sags Vedkommende, og det var den under den følgende guldbergske Regjering neppe til Fordeel, at ogsaa denne Plan kunde synes at henhøre til den Mangfoldighed af tildeels overilede Reform-Projecter, som den korte struenseeske Friheds- og Oplysnings-Svindel havde fremkaldt. Efterat Kronprinds Frederik (der engang som Kong Fredrik VI skulde blive vort Universitets Stifter) personlig havde taget Regjeringens Tøiler, synes vel paany en friere Aand tildeels at have rørt sig; og da han i 1788 skulde gjøre en Reise til Norge, blussede det for en Tid kvalte Nationalønske om et Universitet atter op. En dansk Mand, den berømte Philosoph Tyge Rothe, greb Anledningen til i et Skrivt om „Danmarks og Norges Fordringer til hinanden o. s. v.“ ogsaa med varme Ord at tale det norske Universitets Sag, og som Gjenlyd fra Norge udkom kort efter et Skrivt af Dr. Strøm om samme Anliggende. Under Kronprindsens Ophold i Norge blev dette paa flere Maader af Mænd som Strøm og Hagerup (Stiftsprovst i Throndhjem og Vicepræses i Videnskabernes Selskab) lagt ham paa Hjertet, og han synes at have yttret sig med Bifald derom; men derved blev det ogsaa for den Gang.

Topographisk Selskab. Andet Forsög.

I Norge kunde alligevel Sagen ikke glemmes, og der skulde kun den ringeste Anledning til for paany at bringe Iveren i Fyr og Flamme. I 1791 var stiftet et „topographisk Selskab", der atter gav Landets literære Kræfter og de høiere nationale Interesser etslags Samlingspunct, ligesom ogsaa et literært Tidsskrivt „Hermoder" et Par Aar efter grundlagdes. Men allerede i Marts 1793 lod *Wilse*, Sognepræst til Eidsberg og titulær Professor, en velmenende og drivtig Ivrer, som Tillæg til Christiania Intelligentssedler udgaae „en Indbydelse til mine Norske Medborgere og Landsmænd for med mig allerunderdanigst at ansøge om et Akademie i Norge." Efter i heftige, ikke altid velvalgte Ord at have klaget over Mangelen af et Universitet i Norge, hvoraf han selv siger at have følt Trykket med Hensyn til sine Sønners Opdragelse, indbyder han Patrioter til et Møde den 4de Juni Kl. 10 Formiddag hos Raadmand Jens Mostue i Christiania for for at drøfte Sagen og aabne en Subscription til dens Fremme. Denne Indbydelse, der ogsaa indførtes i de Berlingske lærde Tidender, vakte megen Opsigt baade i Norge og i Danmark, og inden kort Tid var Skrivtvexelen derom i fuld Gang. Forslaget fandt nemlig Modstand ogsaa fra en Kant, som man neppe havde ventet, idet Dr. *Treschow*, Rector i Christiania, ligeledes i Tillæg til Intelligentssedlerne, fremsatte adskillige Betænkeligheder. Disse beroede imidlertid væsentlig paa Frygten for at faae noget Ufuldstændigt og Ufuldkomment, der vilde splitte Kræfterne og under et prunkende Navn bevirke en falsk Tilfredsstillelse, hvorved det vilde gjøre Videnskaben mere Skade end Gavn. Et Universitet, meente Treschow, som virkelig skulde svare til sit Navn, var en kostbar Indretning, etslags videnskabelig Luxus, som man ikke kunde vente vilde trives i et fattigt Land som Norge med dets afsides Beliggenhed og dets umilde Klima. Han troede derfor, at Norge burde lade sig nøie med en Udvidelse af fire Latinskoler i Stiftstæderne ved Ansættelse af nogle Lectorer, saa at de første akademiske Forberedelsesaar der kunde

tilbringes, medens man for de høiere Studiers Skyld og for at fuldende den akademiske Dannelse maatte tye til Kjøbenhavn. Disse Betragtninger, der vistnok udgik fra Iver for Videnskabens og Universitetets høie Bestemmelse medens de alligevel undervurderede Nationens Kræfter, fandt Gjenklang i Danmark hos *Baden*, der med Treschow troede, at et mindre fuldstændigt udstyret Universitet var værre end Intet; men i Norge saa man i Almindelighed Sagen anderledes og Treschows Opsats fremkaldte en Mængde, tildeels heftige Modskrivter (iblandt Andre af Dr. Møller, P. A. Heuch, B. Anker, C. Hammer o. Fl.), idet man deels mere og mere fremhævede Tingens Nødvendighed for Nationen, deels varierede det Bekjendte, at „Norges Land var ingen Ørk,“ deels endelig træffende foreholdt Treschow, at hans Grunde mod utilstrækkelige og alligevel uforholdsmæssigt kostbare Surrogater allermeest vilde ramme de fire Smaa-Universiteter, hvortil han vilde forvandle Skolerne. Imidlertid vare Treschows Tvivl vistnok ikke ganske uden Grund og forbleve heller ikke uden Frugt, da de maatte bidrage til at skjærpe Forestillingen om et Universitets sande Natur og Bestemmelse, der udentvivl hos Mange var temmelig uklar. Der vare vistnok ikke faae, der i deres nationale Iver ikke vilde have forsmaaet den allermiddelmaadigste Indretning, blot den havde Navn af et Universitet, der vilde udraabe med Digteren Zetlitz: „giv os det, fast kun halvt det er!“ — en Nøisomhed, som dog let kunde have havt de sørgeligste Følger. Paa den anden Side vare der ogsaa de, der om et norsk Akademie nærede sværmerske Forventninger. Tyge Rothe, der noget senere paany opløftede Røsten med sin sædvanlige Varme, udraaber næsten i Heftighed: „Hvis Norges Universitet ei vorder et af første Rang, da vedvarer det ikke; det fortrænges: det vorder en sygnende Plante.“ Men han har ogsaa de største Forhaabninger om et Universitet blandt et kraftigt, ufordærvet Folk og i en storartet Natur-Omgivelse, der af sig selv maa opfordre til Naturvidenskabernes Dyrkelse, fremdeles et Universitet anlagt i Oplysningens Tidsalder og efter de da herskende formeentlig sundere Principer. Medens saaledes mange Andre væsentlig kun tænkte paa en Nødhjælp for Norge, vilde

Rothe have et Universitet, der kunde have europæisk Glands og Betydning. „Jeg fordrer,“ siger han, „tre til fire Mænd, hvilke have Rygte, der allerede straaler blank i vide Kreds. Disse kunne være fremmede Landes Mænd. Smaa Nationalskhed skulde fordærve Verket fra dets Anlæg af.“ Dette Universitet skulde da, naar det først kom i Anseelse, kunne trække Studerende ogsaa fra fremmede Lande, især fra Sverige og Rusland, og bidrage mægtigt til den hele europæiske Videnskabeligheds Reform i Tidens Aand. Vi finde her Spor af den hele Tidsalders urolige Gjæring, der med Misfornøielse vendte sig bort fra det Nedarvede og Bestaaende og helst vilde grundlægge Alting fra Nyt af, for saaledes desto mere uhindret at virkeliggjøre de nyeste Ideer om Menneskevel og Oplysning. Et nyt og tidsmæssigt Grundlag for den videnskabelige Dannelse søgtes da især i Naturkundskaben, der for Tiden „havde første Rang blandt Videnskaberne; til dens Tempel tyede de fleste, de fineste, de rigeste, de meest ophøiede Europæere hen. Se her det, der skal skaffe et Universitet Glands“ . . . . Ja Rothe torde „vove Sagnet, at hvilket Universitet, der havde meest Rygte ved disse Videnskaber, det vilde, eftersom Tankens Stemning i hiin Tidsalder var, spille størst Rolle.“

Udentvivl var der meget Usundt saavel i denne Tidens Selvforgudelse i Almindelighed som i de sangvinske Forventninger om den nye Indretning, som nu skulde grundes i en ny Jordbund, og det var igjen slaaende Sandhed, naar Baden bemerkede, at et Universitet, der jo ikke skulde være beregnet paa Øieblikkets Tarv, heller ikke maatte grundes paa Tidens særegne Charakter og Smag, men meget mere paa det, der var hævet over Tidens Særegenhed og som havde sin faste Rod i Culturens hele historiske Udvikling. Men Baden, som udentvivl bedre end nogen Anden vidste hvad et Universitet var, vidste paa den anden Side neppe ret, hvad Norge var, og kunde ikke fuldkommen veie enten dets Kraft eller dets Trang. Han maatte saaledes til sin Forbauselse erfare, at hiint Opraab af Wilse, der i Form og Indhold havde givet sig saamange Blotheder for hans Kritik, havde havt en Virkning, der paa ingen Maade stod i

Forhold til Opraabets Beskaffenhed, men som, efter hvad Baden selv bemerker, kun maatte forklares af, at et almindeligt, dybt og udbredt Folkeønske var udtalt.

Medens denne Skrivtvexel førtes (hvori iblandt Andre ogsaa *E. Falsen* tog en udmerket Deel), var imidlertid det af Wilse bebudede Møde blevet holdt i Christiania til den bestemte Tid. Det bestod af omtrent 40 Personer og aabnedes ved en Tale af Wilse, hvori Sagen paany indtrængende lagdes de Tilstedeværende paa Hjerte. Tillige fremlagde han endeel indsendte skrivtlige Betænkninger og Breve med Tilbud om Bidrag og forelæste selv et Udtog af en Plan til et norsk Universitet. Ogsaa J. Wulfsberg, Byfoged i Tønsberg, holdt en Tale. Udfaldet af Forhandlingerne var nærmest, at der udvalgtes en Committee til at drøfte hvad der i Sagen videre kunde være at foretage. Denne Committee, der bestod af Kammerherre *B. Anker,* Justitiarius i Overhofretten *J. R. Bull,* Sogneprest *J. N. Wilse,* Stadsphysicus i Christiania Dr. *J. Müller,* Conrector ved Christiania Latinskole *J. Rosted,* Generalauditeur *O. C. Wessel,* (og da den Sidste kort efter døde, Commerceassessor *H. Mathiesen*), udsatte en Præmie for Besvarelsen af det Spørgsmaal, hvorledes et Universitet i Norge kunde indrettes til største Nytte for Landet, med Hensyn til Tidernes Cultur og Videnskabernes Tilstand. Herved fremkaldtes 14 Afhandlinger, af hvilke *Christen Prams* vandt Prisen og et Arbeide af *C. U. D. von Eggers,* Professor juris ved Kjøbenhavns Universitet, tilkjendtes Accessit. Begge Afhandlinger bleve siden efter trykte, Prams tillige forsynet med det bedømmende Selskabs Anmerkninger, og fremkaldte igjen forskjellige Recensioner og Modskrivter, af Baden i hans Universitets-Journal, af Landphysicus Dr. Horn o. Fl., ligesom idethele Sagen vedblev livligt at drøftes til alle Sider i Brochurer, Tidsskrivt- og Dagblads-Opsatser. Den nedsatte Committee indgik da under 18de April 1795 med en Ansøgning til Kongen om Oprettelsen af et Universitet i Norge. Man fremhævede de Ulemper og Farer, som vare forbundne med at norske Borgere og Embedsmænd skulde sende sine Sønner til Kjøbenhavn for at studere, Nationens stærke og eenstemmige Ønske om at faae dette Forhold

forandret, og søgte endelig at godtgjøre, at de fornødne Pengemidler til en saadan Indretning uden altfor store Vanskeligheder, maatte kunne tilveiebringes. Paa Grund af den store almindelige Deeltagelse, Sagen havde vundet, gjorde man Regning paa saa betydelige frivillige Bidrag, at idetmindste det første Anlæg skulde kunne skee uden Udgivt for Statskassen, idet anseelige Tilbud af Flere allerede vare gjorte. Fremdeles maatte til Dækkelsen af de aarlige Udgivter, Kjøbenhavns Universitet afstaae den Deel af Studieskatten, der kom fra Norge, de Legater, der vare bestemte for norske Studerende, samt Halvparten af en Indtægts-Forøgelse, der kunde ventes ved en forbedret Bestyrelse af dets Godser; ligeledes maatte det, der kunde indvindes ved en lignende Reform ved Sorø-Akademies Indkomster, tilflyde det norske Universitet, ligesom et passende Bidrag af det beneficerede Gods i Norge. Af alle disse Indtægtskilder meente man kunde udbringes et Beløb af omtrent 30000 Rdlr. aarlig, en Sum hvormed man troede at kunne hjælpe sig. (Man havde her med Hensyn til Omkostningerne især lagt Prof. Eggers's Overslag til Grund, der iblandt Andet var beregnet paa 27 Professorer.)

Patronen for Kjøbenhavns Universitet, Hertug Fredrik Christian af Augustenborg, til hvis Erklæring denne Ansøgning blev sendt, tilføiede en Anbefaling i almindelige Udtryk, medens han alligevel paa det kjøbenhavnske Universitets Vegne protesterede imod, at nogen Indtægt fra dette gik over til det norske, med Undtagelse af de for norske Studerende bestemte Legater. Det blev ogsaa i den kongelige Resolution af 27 November 1795 fremhævet som den væsentlige Grund til Afslaget, at „de af Supplicanterne til et Universitets Oprettelse i Norge opgivne Kilder deels efter de over saadanne Fonds allerede fastsatte Bestemmelser dertil ei kunne anvendes, deels at nogle først efter mange Aars Forløb ville blive existente og forresten ere for ubetydelige til en saa kostbar ny Indretnings Vedligeholdelse.“ Det var dog en temmelig udbredt Mening ialfald i Norge, at der laa politiske Hensyn til Grund for Afslaget, idet der frygtedes for, at det Baand skulde slappes, der bandt Norge til Danmark og at den norske Uafhængighedsaand, som man i Danmark dog

havde paa en Følelse, skulde finde formegen Næring, naar der i Landet blev et selvstændigt aandeligt Midtpunct. Ialfald tyder allerede den Iver, hvormed flere af de i Sagen fremkomne Stridsskrivter søge at møde de derfra hentede Indvendinger, paa, at deslige Betragtninger ikke laae Tiden fjernt.

Det er i ethvert Fald naturligt, at man i Norge følte sig høiligen skuffet over dette Afslag. Det var nu anden Gang, at det Gode, efter hvilket man i en Menneskealder havde higet og stræbt, havde syntes at være Opnaaelsen nær, og det var dog glippet Nationen ligesom af Hænderne. Thi der laa kun liden Tilfredsstillelse i, at en kongelig Resolution af 27de Febr. 1796, for dog at tage noget Hensyn til Nordmændenes Klager, tillod, at Examen artium kunde tages ved de norske Skoler og Anden-Examen opsættes indtil den kunde falde sammen med Embeds-Examen. Thi hvad kunde det nytte, at Universitetets Admissions-Prøve kunde aflægges hjemme, naar dog alle Forelæsninger og de øvrige Hjælpemidler for det paafølgende akademiske Studium gjorde det nødvendigt saa snart som mueligt at begive sig til Kjøbenhavn? og hvor desuden de Studenter, der blot havde et norskt Skolestempel, ved akademiske Beneficier o. desl. lettelig kunde komme til at trække det korteste Straa, hvormeget end Forordningen sagde det Modsatte? Det laa saaledes i Sagens Natur, at en saadan Tilladelse lidet eller slet ikke blev benyttet, og den blev ogsaa ni Aar efter som uhensigtsmæssig ophævet. Heller ikke kunde det være til nogen varig Trøst, at nogle Videnskabsmænd i Christiania i November 1796 forenede sig om at holde endeel offentlige Forelæsninger, idet Treschow læste over den kantiske Philosophie, Dr. Müller over Mineralogien og Bernt Anker over Experimentalphysiken samt over de skjønne Kunster og Videnskaber. Disse Forelæsninger, der holdtes gratis deels paa Ankers Bibliothek, deels i Dr. Müllers Huus, og som vedvarede denne og den følgende Vinter og besøgtes af et talrigt Auditorium, vare nærmest at betragte som etslags Underholdninger baade for Lærere og Tilhørere, hvilke sidste naturligviis ei vare Studerende, og kunde øiensynligen ei i nogen Henseende erstatte Savnet af et Univer-

sitet. Snarere maatte de vel — skjønt vistnok meget imod deres Hensigt — have en slappende Virkning, hvilken jo overhoved spores, hvergang et alvorligt Anliggende gaaer op i selskabelig Underholdning. Ved Sagen var der desuden paa lang Tid ikke videre at gjøre, og det maatte isandhed undskyldes, at man for detførste slog den af Tankerne og trøstede sig saa godt man kunde med det paa denne Tid rigeligt indstrømmende udvortes Velvære, skjønt vistnok ivrige Mænd, som Wilse, bittert klagede over „den nationale Døsighed, som herskede i Anledning af Frem- og Tilbagegangen i den norske Akademie-Sag.“

Velstand og Glemsel. Krigen og Selskabet for Norges Vel. Tredie Bevægelse for et Universitet begynder.

Det følgende Tidsrum indtil Krigens Udbrud 1807 har man med Hensyn paa materiel Velstand medrette kunnet kalde Norges Guldalder. Af den indre og ydre Gjæring, som herskede rundtom i Europa, var den dansk-norske Stat ikke alene forbleven væsentlig uberørt — thi den korte Afbrydelse af Freden i 1801 var uden betydelige Følger — men den havde endog paa flere Maader høstet Fordele af denne Sagernes Stilling, og Næringsveiene, især Skibsfart og Handel, fik et hidtil ukjendt Opsving. Men den samme Periode giver os et øiensynligt Beviis for den Lære, at en saadan udvortes blomstrende Tilstand ikke altid staaer i ligefremt Forhold til aandelige Fremskridt, men at den snarere i denne Henseende kan have en slappende og dyssende Indflydelse. Under Følelsen af roligt Velvære sporedes mindre og mindre Trangen til aandelig Selvstændighed og til de Midler, hvorved denne befæstes og udvikles. Den norske Nationalfølelse, til hvilken den foregaaende Tidsalder havde viist saa mange og kjendelige Tegn, har maaskee ingen Tid været svagere end i dette Aarhundredes første Aar. Den danske Sty-

relse, der idethele vistnok ikke manglede Mildhed og Retfærdighed, tilfredsstillede Alle; at de vigtigste høiere Embeder vare i danske Adelsmænds Hænder, synes ikke at have vakt nogen Uvillie; tvertimod finde vi, at disse Stormænd, der førte en ganske anden Pomp og Pragt, end deres senere norske Eftermænd, i Regelen behandledes med Udmerkelse og mødtes med synlige Hæderstegn, hvor de viste sig. Naar en Stiftamtmand drog om i sit Districts Byer, modtoges han overalt med festlige Optog og førtes fra Gilde til Gilde.[1] Den raskt indstrømmende Velstand havde nemlig ogsaa medført stor Overdaadighed og Hang til sandselige Nydelser. Ingentid har der vel i Norge været ført et saa flot Liv, som dengang i flere af de rige Huse, og da Nydelsernes Overflødighed for en stor Deel maatte erstatte den finere, mere aandige Luxus, som knytter sig til en høiere Dannelse, kunde hiint Væsen ikke Andet end endnu mere nedsænke Folkets Aand i etslags Døs, hvor de bedste Kræfter ialfald hendroges til det nærliggende Erhverv af Midler til at tilfredsstille Nydelsessygens voxende Krav. Paa en alvorligere Aands-Sysselsættelse, paa de forholdsviis lidet lønnende Studeringer blev da lidet tænkt. Det er saaledes paafaldende, hvilken Aftagelse vi spore i de fra Norge dimitterede Studenters Antal netop fra de sidste Aar i det forrige Aarhundrede. Vistnok havde allerede tidligere Norge leveret et forholdsviis ringe Antal af begge Rigers samtlige Studerende, nemlig en 30 til 40 aarlig eller omtrent en Fjerdedeel af samtlige akademiske Borgere, og netop i dette Forhold havde man i Stridighederne om Universitets-Sagen søgt et Argument til begge Sider, idet man derved havde villet begrunde deels Nødvendigheden af, at et Universitet i Norge blev oprettet, deels Umueligheden eller Urimeligheden i at oprette et Universitet, hvor saa ringe Freqvents kunde paaregnes. Men allerede i 1798 finde vi kun 23 Nordmænd dimitterede til Universitetet, og Aaret efter 14 (mod 197 Danske), ja i de følgende Aar sank Antallet endnu dybere ned. Selv blot at forsyne Landet af dets egne Børn med de fornødne akademisk-dannede Embedsmænd, maatte da betragtes som en

[1] Aalls Erindringer. 2den Udg. Side 20.

opgiven Tanke. Norges Latinskoler vare i Forfald, og selv Borgerskolerne sygnede under Mangel af duelige Lærere. Den literære Virksomhed, som i det nærmest foregaaende Tidsrum dog havde havt et beskedent Organ i Hermoder, døde hen.

At i saadanne Tider Tanken om et norsk Universitet var gaaet ganske i Glemmebogen, kan Ingen undres over. Jo mere Tiden i Virkeligheden trængte til en saadan aandelig Løftestang, desto mindre var man sig denne Trang bevidst, ligesom det overhoved er den største Ulykke ved Savnet af aandelige Goder, at man glemmer at sætte Priis paa dem. Og, som allerede bemerket, det er ikke i rolige og udvortes glimrende Tider at Ideer, som den om et norsk Universitet, snarest bryde sig frem; der maatte tvertimod en udvortes Trængsel og Nød til for at vække Folkets slumrende Kraft og Selvfølelse og aabne dets Øine for hvad der fornemmelig var fornødent til dets grundige Gjenfødelse.

Med Englændernes Overfald paa Kjøbenhavn og den derpaa følgende Krig med hiint Rige, begyndte en saadan Trængselstid for vort Fædreneland. Det tilkommer ikke os her at skildre den Kjæde af Ulykker, den Standsning i Handelen og alle Næringsveie, der syntes at skulle bringe Folket til Afgrundens Rand, men som i Forsynets Haand visselig blev Midlet til dets Frelse. Men det er i Almindelighed let at begribe, at ligesom den fra alle Kanter indbrydende Nød og Fare gjorde det nødvendigt for Folket at tænke og handle, saaledes maatte især deleshed den ved Havets Spærring vanskeliggjorte Forbindelse med Danmark, i enhver Henseende henvise Norge til sig selv, til egne Kræfter og til egen Forsorg og Kløgt. Den danske Regjering maatte selv erkjende dette, idet den under 24de August 1807 anordnede en interimistisk Regjerings-Commission for Norge, der havde at sørge for Rigets Anliggender og under visse Betingelser tage afgjørende Beslutninger, hvor hurtig Handling krævedes. Denne Commission kom vel selv ikke til at virke Noget umiddelbart for den Sag, som her nærmest er os om at gjøre, uagtet den — betydningsfuldt nok — talte en af Universitetssagens varmeste og dygtigste Forfegtere, E. Falsen,

i sin Midte. Men dens blotte Tilværelse maatte mere og mere vænne Folket til Tanken om at have et Midtpunct i sig selv, søge sin Veiledning ligesom sine Hjælpemidler i sig selv, istedetfor i Eet og Alt at see op til den faderlige, men under nærværende Omstændigheder vanmægtige danske Styrelse.

Den i saa høi Grad forøgede Fare og Vanskelighed ved at sende norske Ynglinger til Kjøbenhavns Universitet, maatte navnlig lægge den saalænge glemte Tanke om et norsk Universitet ganske nær til Manges Bevidsthed. I Aaret 1808 finde vi kun en eneste norsk Studerende indskreven ved Kjøbenhavns Universitet. Dette var dog en haandgribelig Mislighed, der ikke kunde Andet end aabne de slumrende Øine. Aaret efter begynder ogsaa virkelig den offentlige Bevægelse i denne Retning og antager snart en saadan Maalestok, der maatte bebude Sagens Gjennemførelse. Atter er det Christiania Intelligentssedler, der aabne Kampen med et anonymt Spørgsmaal om Aarsagen, hvi der i forrige Periode Intet blev af det forønskede norske Universitet? Dette Spørgsmaal i Forening med et flaut men Nationalfølelsen stødende Svar i samme Blad var nok til at bringe det ulmende Folkeønske til at bryde kraftigen frem. Man tænkte atter paa at fremkalde Priis-Afhandlinger og de fornødne Penge fandtes snart. Grev *Wedel-Jarlsberg* i Forening med sin Svigerfader *Peder Anker*, samt Kjøbmand *Johannes Thrane* indsendte, dog uden at nævne sig, til det topographiske Selskab, Norges eneste, hendøende literære Auctoritet, tilsammen en Sum af 1000 Rdlr., for at anvendes til Præmier for de bedste Afhandlinger om et Universitet for Norge. Selskabet udførte sit Hverv, overhoved det sidste inden dets Opløsning, ved i Bladet „Tiden“ den 9de December 1809 og siden i Landets øvrige Tidender at bekjendtgjøre til Besvarelse følgende Spørgsmaal: „1) Bør Norge have et Universitet i sit eget Skjød? 2) Hvorledes og hvor indrettes et Universitet i Norge meest hensigtsmæssigen? 3) Hvad udfordres til Oprettelsen og Vedligeholdelsen af et Universitet i Norge, og af hvilke Kilder tages de Midler, som dertil udfordres?“

Ved Aarets Udgang stiftedes *Selskabet for Norges Vel,* i

hvilket ogsaa det topographiske Selskab gik ind, og som fra dette strax overtog Sagen angaaende Universitetet. Tiden for Afhandlingernes Indleverelse blev bestemt til 1ste November 1810 og en Bedømmelses-Committee nedsattes, der bestod af Biskop *Bech*, Rector *Rosted*, Overlærer *Platou*, Slotsprest *Pavels* og Grev *Wedel-Jarlsberg*. Af de ni indkomne Afhandlinger tilkjendtes første Præmie et Skrivt af *Nicolai Wergeland*, dengang Adjunct ved Christiansands Latinskole. Bedømmelsen, der afgaves 6te Febr., lød saaledes: „Blandt de indsendte Besvarelser udmerker sig fortrinligen Skrivtet med Titel Mnemosyne. Fuldstændighed, Grundighed, Varme for sand Videnskabelighed, Tydelighed i Fremstillingen, samt et ædelt og correct Sprog ere dets umiskjendelige Egenskaber. Da imidlertid Forfatteren paa nogle Steder, især ved tredie Spørgsmaals Besvarelse, ei aldeles har opfyldt de Fordringer, man troede at burde gjøre til den, der skulde vinde den hele Præmie, har man fundet det passende at fradrage en femte Deel. Skrivtet Mnemosyne tilkjendes saaledes en Præmie af 800 Rdlr.“ De tilbagestaaende 200 Rdr. tilligemed senere tilkomne, af Kjøbmand *Westye Egeberg* til samme Øiemed skjenkede, 200 Rdr. anvendtes til Præmier for *Peter Schinnerup*, Personelcapellan i Eidsvold, og *Mathias Bonsach Krogh*, Biskop over Nordlandene og Finmarken, hvorhos ogsaa et Arbeide af *O. R. A. Sandberg*, Sogneprest til Onsø, anbefales til Offentliggjørelse.

Wergelands Priisafhandling.

De fire nævnte Arbeider bleve trykte som første og anden Deel af „Historisk-philosophiske Samlinger, udgivne af Selskabet for Norges Vel.“ Wergelands Skrivt fandt især overordentlig Gjenklang over det hele Land og flere Privatmænd tilstillede ham endog betydelige Gaver som Erkjendtligheds-Beviser for den Varme og Dygtighed med hvilken han i et vigtigt Anlig-

gende havde talt Nationens Sag. (Selv Kong Frederik VI sendte ham efter Sagens Afgjørelse en Haandskrivelse i de naadigste Udtryk med en Gave af 300 Rdr. D. C.[1])

Da denne Afhandling fik en saa glimrende Modtagelse, og saaledes kan antages i høi Grad at have svaret til den almindelige Folkestemning i dette Anliggende, ligesom den udentvivl blev af stor Betydning for dettes videre Fremme, bør vi maaskee her meddele en kort Udsigt over dens Plan og ledende Tanker, saameget mere, som Skrivtet selv nu vel kun lidet læses.

Efter en „historisk-literair Fortale," hvori meddeles Universitets-Sagens Literatur i stor Fuldstændighed (den indeholder 119 Nummere), fremhæver Indledningen fornemmelig Videnskabens høie Betydning og søger nærmere at bevise en Stats Forpligtelse til at oprette Universiteter i det dobbelte Øiemed: 1) at bidrage Sit med de øvrige cultiverede borgerlige Selskaber til Menneskeslægtens Oplysning og Lyksalighed, og 2) til sin egen Oplysning og Lyksalighed at tilegne sig og deeltage i den paa Jordkloden herskende Masse af Kundskaber. „Det er en Stats Pligt at bidrage til Jordens Nationers Oplysning, saameget Evnen tillader, og ei blot nyde Frugterne af andre Nationers Bestræbelser." Og i nærmere fædrenelandsk Hensigt maa Staten ved Universiteters Oprettelse have for Øie: a) at give Borgerne den moralske Dannelse og egentlige Oplysning, som gjør dem til behagelige og gavnlige Lemmer af Selskabet, b) at skaffe sig duelige Religionslærere,-Jurister, Læger, Agerdyrkere osv., c) at opelske og danne Genierne til de skjønne Videnskabers Fremme og Smagens Forbedring, og endelig d) at vedligeholde Videnskaberne ved egentlige Lærde, der maae kunne opoffre deres Tid og Kraft ene til at nære den hellige Ild. I Afhandlingens første Deel besvares Opgavens første Spørgsmaal naturligviis bekræftende, idet der vises, at det er deels „anstændigt," deels høist gavnligt for Norge at have et Universitet i sit Skjød, idet Nationen ved Mangel paa eget Universitet lider et betydeligt Tab paa national Ære og national Velstand. Hovedgrunden

[1] Aalls Erindringer 2 Udg: S. 258 Langes Anm.

for det Første hentes især fra Tanken om Norges Selvstændighed som et eget Rige, vel forenet med Danmark under een Krone, men dog ved Charakter, Levemaade, Skjebne, Fornødenheder, ved Naturen selv adskilt fra dette. Det kan derfor ikke være tilfreds med at have sit Universitet i Danmark, hvilket bliver dansk, ikke norsk. Forfatteren viser ret slaaende, hvorledes de Danske, der ville have det kjøbenhavnske tillige anseet for norsk Universitet, indvikle sig i en Modsigelse, naar de alligevel, hvilket almindelig er Tilfældet, tilegne sig de norske Forfattere som danske, „fordi de skylde Danmark (ɔ: Kjøbenhavns Universitet) det Bedste af deres Dannelse.“ Hvad fremdeles Universitetets Gavnlighed angaaer, da gjøres opmerksom paa, hvormange Penge der gaae ud af Landet ved de norske Studenters Ophold i Kjøbenhavn, hvorledes Landet ved at mangle en høieste Underviisnings-Anstalt taber i Oplysning og Industrie og derfor selv i Folkemængde, hvorledes National-Charakteren lettelig svækkes og forvanskes, naar den bedste Ungdom skal tilbringe de meest modtagelige Aar, „dens Friheds- og Glædes-Dage,“ udenfor Fædrenelandet. Efterat have besvaret de vigtigste Indvendinger mod et norskt Akademies Gavnlighed, især-deleshed Treschows forhen omtalte, der i sin Tid vare fremsatte i Intelligentssedlerne, gaaer Forf. over til at vise, at det er politisk rigtigt at anlægge en Høiskole i Norge, idet navnlig Danmark er saa langt fra at ville tabe ved et norsk Universitet, at det meget mere vil vinde derved, at Norge tiltager i Formue, Folkemængde, Industrie og Kraft. Videnskaberne ville florere mere i den hele Stat og det vil endog for det danske Universitet være gavnligt at faae en Rival til at vække og nære Kappelysten. Det norske Folk, der hverken kan eller bør *blandes* med det danske, hvortil man falskelig har villet ansee et fælleds Universitet for et tjenligt Middel, vil tvertimod, naar det opnaaer større aandelig Selvstændighed, knyttes med et desto stærkere Venskabets og Tillidens Baand saavel til Broderfolket som til det kongelige Huus. Paa den anden Side er det endog upolitisk at have det eneste Lærdoms-Sæde med dets kostbare videnskabelige Apparater paa et Sted som Kjøbenhavn, hvor Fiende-

Vold er meest at befrygte. Forfatteren har endog den Tanke, at Kjøbenhavns Universitet burde ganske ophæves eller forflyttes til Norge, saa at Danmark havde sit Universitet i Kiel, Norge *sit* i Christiania. At et Universitet i Norge vil kunne bestaae og blomstre, derom nærer han ingen Tvivl; efter en anstillet Beregning vil man kunne vente mindst 3—400, maaskee 4 til 500 Studerende som den stadige Freqvents. Paa den anden Side er der endnu mindre Grund til den Frygt, som ogsaa har været yttret, at der skulde blive altfor mange Studerende. Det er bedre, at der er Overflod end Mangel paa Embedsdygtige, og ere da for de Studerende andre Baner, end Embedsbanen, lukkede? „En Mand af Kundskaber kan aldrig mangle Udkomme, naar han er klog og arbeidsom, og den Student, der døer i Uselhed, var somoftest ingen retskaffen Student.“ Endelig bemerkes, at Tiden nu, uagtet, eller netop paa Grund af dens Trængsler, er beleilig til at stifte et Universitet i Norge, thi „naar skal man vel tænke paa, ved kraftige Foranstaltninger at ophjælpe Riget, hvis man ikke skal gjøre det da, naar Riget allermeest trænger til at ophjælpes? At et Universitets Anlæg i Landets Skjød er en kraftig Foranstaltning til Fødelandets Opkomst, mener jeg at have beviist; at Riget nu trænger til Opreisning, behøver jeg ikke at bevise.“

I Afhandlingens anden og tredie Deel drøftes Spørgsmaalene om Anlæggets Sted og Indretning. Af de mange mere eller mindre rimelige Steder, som have været foreslaaede, dvæler Forf. meest ved Tønsberg (hvor allerede Wulfsberg i den omtalte Tale 1793 vilde have Universitetet henlagt) og Christiania, men erklærer sig endelig for den sidste Stad, som den, der ved sin Beliggenhed, sin Middels-Størrelse, sin Betydning som Rigets Hovedstad, og sin Dannelse forener de væsentligste Betingelser, for en Universitets-Stad. Med Hensyn til Indretningen er Forfatteren først og fremst enig med Rothe og Baden i, at Universitetet maa være fuldstændigt, „af første Størrelse,“ og i enhver Henseende kunne udholde Sammenligning med det kjøbenhavnske. Han tænker sig mindst 20 Professorer, fordeelte paa sex Faculteter, eller, som Forf. kalder det, „Akademier“: det theologiske,

det psychologiske, det juridiske, det somatologiske (medicinske), det artistisk-økonomiske og det physiologiske (mathematisk-naturvidenskabelige). Han vil have anstændige, endog anseelige Bygninger (til hvis Indretning han meddeler Tegninger) og minder om Napoleons Ord til Leipziger-Universitetets Deputerede: „Det er Regjeringens Pligt offentligen at vise dens Agtelse for Videnskaberne og at indpræge Folket Ærefrygt for dem.“ Forresten indlader han sig her paa en udførlig Beskrivelse af Universitetets hele Organisation, giver Udkast til Studieplan og Timetabel, som det vilde blive for vidtløftigt her at tage med, men kommer igjen tilbage til en indtrængende Opfordring til sine Landsmænd, dog ikke at blive staaende ved noget Ufuldstændigt eller Fattigt, men at vove noget Stort for det elskede Fædreneland. „*Date*,“ udraaber han, „*civitatem Musis Musasque civitati*!“

Heller ikke kunne vi opholde os ved Afhandlingens fjerde og sidste Deel, der søger at besvare Opgavens tredie Spørgsmaal angaaende Universitetets Økonomie, en Besvarelse, der allerede af Bedømmelses-Commissionen ansaaes for mindre tilfredsstillende. Forfatteren tænker sig, der vil udfordres en Capital af henved 500,000 Rdr., der bliver at tilveiebringe ved en almindelig personlig Skat, ved nogle Godser i Nordlandene, ved frivillige Gaver o. s. v. Desuden paaregnes som aarlig Indtægt en Afgivt af Embedsmænd og Borgere og Norges hidtilværende Afgivter til Kjøbenhavns Universitet, Studieskat og Cathedraticum, ligesom det maa findes billigt, at de private Stipendier, som ere stiftede for norske Studenter, reclameres for det norske Universitet. De øvrige foreslaaede Indtægtskilder, f. Ex. den holbergske Stiftelse i Sorø, hvormeget Billighed end kunde synes at tale for, at ialfald en god Deel af dennes Midler overføres til Norge, finder dog Forf. utilraadeligt at gjøre nogen sikker Regning paa.

Vi have dvælet ved dette Wergelands Skrivt som det, der paa en Maade danner en Afslutning paa Universitets-Spørgsmaalets Behandling i Literaturen. Den skarpe Kritik, som det blev underkastet af Ørsted, synes at være bleven uden synderlig

Virkning paa det offentlige Omdømme. Man kan vel tildeels give Ørsted Ret, naar han savner „dybe videnskabelige Ideer, rigtig Indsigt i Videnskabernes Sammenhæng, skarp Opfatning af et Universitets Væsen og Betydningen af dets Former.“ Forfatteren viser sig vistnok ikke som dybsindig og original Tænker; men man skal vanskelig frakjende ham et frit omskuende, væsentlig sundt Blik og en naturlig Sands og Agtelse for Videnskabens høie Betydning. Han er ikke fri for hiin Tids sædvanlige Mangel paa Syn for traditionelle Formers Betydning og har vel megen Tilbøielighed til at construere paa Frihaand, hvoraf mange af hans Ideer om Universitetets Organisation bære Præg; imidlertid har han den rigtige Tanke, at denne Organisation, især Lærefagenes Gruppering, maa væsentlig beroe paa et videnskabeligt Princip, og hans Deduction, der tilsidst henfører al Kundskab til de tre Hovedkategorier: Gud, Mennesket og Naturen, er ikke ganske slet. Foredraget mangler vistnok hist og her Noget i „Værdighed,“ og har endeel rhetoriske Smagløsheder; men det er idethele klart, let og livligt. Og naar endelig Ørsted klager over en „snever sygelig Nationalisme“ og „Bitterhed mod det danske Broderfolk,“ da vil denne Klage neppe finde nogen Gjenklang i nærværende Tidsalder selv i Danmark, men den maa væsentlig forklares af hiin Tids Sneverhed, for hvilken enhver Yttring af Norges Selvstændighed let maatte synes en haard Tale. At Mnemosynes Forfatter senere, som bekjendt, kom til at skrive bittert mod Danmark, er naturligviis en ganske anden Sag, som her ikke vedkommer os.

Plan til et Real-Akademie. Grev Wedel. Indstilling om et norsk Universitet.

Allerede inden Priis-Afhandlingerne vare indkomne, havde selve Udsættelsen af Opgaven vakt Opmerksomhed hos den danske Regjering, der følte, at Noget maatte gjøres for at imø-

dekomme det atter og atter opdukkende norske Nationalønske om et Universitet. At indrømme dette i dets fulde Udstrækning har man fremdeles fundet betænkeligt, idet man vistnok — og neppe uden Grund — frygtede, at et Universitet i Norge vilde give den norske Nationalfølelse en Næring, der i Tiden kunde have farlige Følger for Foreningens Bestaaen, ialfald i dens hidtilværende Form. Man troede saaledes især at maatte fastholde, at Kjøbenhavn fremdeles blev Midtpunctet for den akademiske Dannelse, der idetmindste der maatte fuldendes. Derimod optoges den i 1796 forsøgte, men 9 Aar efter forladte, Plan om en Examen artium i Norge, idet dermed forbandtes den i hiin Tid tildeels af Treschow yttrede Tanke om en Udvidelse af de norske Stiftsskoler. Under 27 Februar 1810 forlangte Kongen fra Directionen for Universitetet og de lærde Skoler en Betænkning i Anledning af det Forslag „at oprette 3 til 4 Professorater i hvert af Norges Stifter og sætte disse i Forbindelse med Stiftets lærde Hovedskole, at Ungdommen efter tilendebragt Skole-Underviisning ikke alene paa Stedet kunde underkaste sig den for Examen artium befalede Prøve, men og finde den videre fornødne Underviisning til ligeledes paa Stedet at tage den philosophiske Examens philologiske og philosophiske Deel, samt om mueligt endog nyde den første Forberedelses-Underviisning til Embeds-Examen, især forsaavidtsom det theologiske og juridiske Studium angik; saa at den endelige Prøvelse til Embeds-Examen alene skulde foretages ved herværende Universitet og Candidaterne ikkuns behøve at opholde sig her saa længe som udfordredes til at absolvere den valgte Hovedvidenskabs Cursum."

Men ligesom denne Plan paa ingen Maade vilde have tilfredsstillet den norske Nations Trang til et selvstændigt videnskabeligt Central-Institut, saaledes fandt allerede den adspurgte Direction (der bestod af Hertug Frederik Christian af Augustenborg, Ove Malling og Moldenhawer) at Planen var i flere Henseender uhensigtsmæssig. For at Skolerne skulde kunne fyldestgjøre, hvad her krævedes, behøvedes 7 Lærere ved hver Skole, udvidede Localer og videnskabelige Samlinger. Det Hele vilde saaledes være forbundet med uforholdsmæssige Om-

kostninger, foruden at ved saadanne Mellemtings-Anstalter mellem Skole og Universitet Underviisningens Methode til begge Sider vilde lide. Derimod tænkte Directionen, hvem Norges aandelige Selvstændighed rimeligviis laa mindre paa Hjerte end Udviklingen af dets materielle Hjælpekilder, paa at benytte den nærværende Stemning af den offentlige Mening i Norge, til Oprettelsen af en „akademisk Lære-Anstalt for Ustuderede, der ligesaa forskjellig fra et Universitet i Organisation og Underviisningens Omfang og Form som i sin Bestemmelse, desto mere ved sin specielle Indretning og ved Læregjenstandenes Valg og Foredrag kunde sættes istand til at fyldestgjøre sit egentlige Øiemed i nøie Overeensstemmelse med Norges Local-Omstændigheder og Fornødenheder. Mathematikens Hoveddele, Physik, Chemie, de enkelte Grene af Naturhistorien, Økonomie og Technologie vilde især blive de Videnskaber, som tildeels theoretisk tildeels praktisk maatte foredrages.“

Denne Plan, (hvori dog Malling havde ønsket en Modification ved Tilføielsen af tre Lærerposter i Historie, Philosophie og Philologie) blev i sin Almindelighed bifaldt af Kongen i Resolution af 27 April 1810, ved hvilken han paalagde den samme Auctoritet at udarbeide udførligt Forslag til Indretningens Organisation. Kongen antyder det Ønskelige i, at den kunde sættes i Forbindelse med Bergseminariet paa Kongsberg og har endnu ikke forladt Tanken om at spare de norske Studerende for at tage Examen artium i Kjøbenhavn, idet han paalægger Directionen at afgive Betænkning angaaende Oprettelsen af en eller flere Examens-Commissioner i Norge, for hvem hiin Prøve kunde aflægges.

Intet vilde været skadeligere for den egentlige Sags Fremme, end om et saadant Surrogat var kommet istand. Det var netop skikket til at blende ved Skinnet af sin Tidsmæssighed og Almeennyttighed og vilde for uberegnelige Tider have stillet sig i Veien for noget Fuldkomnere. Det vilde givet Nationalfølelsen for Øieblikket en falsk Tilfredsstillelse, uden at besidde i sig selv Evner til i Længden at nære og udvikle den. For det Første vilde væsentlig den samme Afhængighed af Danmark

have vedvaret, naar dog den fuldstændige, og for Statens Embeder nødvendige akademiske Dannelse tilsidst maatte søges i Kjøbenhavn. Og skjønt Naturvidenskaberne danne en nødvendig Deel i det videnskabelige Hele, saa ere de dog saa langt fra alene at kunne udgjøre eller erstatte dette Hele, at de endog, hvor de skulle drives uden en mangegrenet og levende Forbindelse med Aandsvidenskaberne, med Historie, Sprogvidenskab og Philosophie, ere udsatte for selv at tabe sin egentlig videnskabelige Aand og Charakter og at nedsynke til raa Erfaring og praktiske Haandgreb. Især ere de i og for sig uskikkede til at samle, hæve, og styrke en Nations Selvbevidsthed; den realistiske Aand er væsentlig nationalt og politisk ligegyldig; den betragtes derfor ogsaa gjerne af Despotismen som uskyldig og nyder ofte den omhyggeligste Pleie der, hvor Historie og Philosophie er udelukket eller underkastet mange trykkende Indskrænkninger.

Men i Norge havde man heller ikke isinde at lade sig nøie med noget Halvt, hvor lokkende det end kunde see ud. Sagens i et halvt Aarhundrede flere Gange gjentagne Behandling, de Vanskeligheder, hvormed den havde havt at kjæmpe, og tilsidst Tidens følelige Krav havde dog maattet tjene til for saavidt at opklare Begreberne, om hvad et Universitet havde at betyde. Uden at ændse Regjeringens Planer overlagde man i Selskabet for Norges Vel om at indbyde til Subscription for det norske Universitet, og Bestyrelsen havde dertil allerede faaet Selskabets Bemyndigelse i Generalforsamling den 7de Februar 1811, da Sagen ogsaa i Danmark begyndte at tage en anden Vending. Den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler, der imidlertid synes at have ladet sin Plan om et Real-Akademie hvile, rimeligviis under Forudfølelsen af, at dermed var Intet at udrette, maatte ved Efterretningen om det i Norge nylig tagne Skridt blive end mere foruroliget med Hensyn paa den deroppe herskende Stemning. Men endnu mere indtrængende kunde denne blive dem forestillet gjennem Grev *Wedel-Jarlsberg*, der netop paa hiin Tid i anden Anledning (udentvivl nærmest paa Grund af politisk Mistanke) var nedkaldt til Kjøbenhavn.

Han blev ogsaa ifølge kongelig Befaling af 1ste Marts 1811 tilkaldt for at tage Deel i Directionens Forhandlinger angaaende „den akademiske Underviisningsanstalt i Norge,“ for at Directionen kunde „for denne tilsigtede vigtige Indretning benytte de Oplysninger, han efter sine locale Kundskaber om Norge, sine Indsigter og sin umiskjendelige Iver for Landets Vel vilde være istand til at meddele.“. I de som Følge heraf førte Forhandlinger (fra 6te til 20de Marts) erklærede Wedel: „at efter Alt, hvad han kjendte, havde hørt og fornummet, var det det norske Folks eenstemmige og ivrige Ønske og Haab, at Norge maatte faae et fuldstændigt Universitet af saadan Beskaffenhed og saadan Udvidelse, at det kunde give den Deel af Norges Ungdom, som vil dyrke Videnskaber, saavel de lærde som de almeennyttige, ikke alene en forberedende, men ogsaa en uddannende akademisk Underviisning i de Sprog og Videnskaber, som sædvanligen henhøre til Universitets-Studiet, at enhver akademisk Lære-Anstalt, anlagt efter en mindre Maalestok, ikke vilde fyldestgjøre forbemeldte Folkets Ønske eller Haab, ikke i nogen ønskelig Grad vinde offentlig Yndest eller Tillid eller Understøttelse fra den formuende Klasse, som er istand til at understøtte, og ei heller kunne gaae frem med Held og til Velsignelse. Derimod holdt han sig forvisset om, at et fuldstændigt Universitet vilde blive modtaget med aabne Arme, blive yndet, søgt og understøttet og end mere binde Nationens Hjerter til den Konge, som stiftede det.“ I denne Grev Wedels Erklæring fandt Directionen „et Motiv af den Værd og den Vigtighed, at den ikke vilde betænke sig paa allerunderdanigst at henstille til Hans Majestæt, om den Underviisnings-Anstalt, som Allerhøistsamme forlængst havde bestemt for Norge, maatte, naar Ressourcer dertil kunde udfindes, blive et fuldstændigt Universitet — dog med Undtagelse af fuldstændigt medicinsk Facultet, siden de Foranstaltninger og Indretninger, som fordres for at uddanne Læger og Chirurger, ikkun haves eller kunne haves i store Stæder, i den danske Stat alene i Kjøbenhavn, hvis mange med betydelig Bekostning anlagte og stedse opfyldte Sygehuse gjøre der en praktisk Underviisning muelig, som søges endog begjærlig af Fremmede.“

Den sidste Indskrænkning gik Wedel saameget mere ind paa, som det ogsaa i Norge selv af dem, der strede for et norsk Universitet, oftere var yttret, at man paa Grund af manglende Hospitals-Indretninger ialfald maatte gjøre Afkald paa et fuldstændigt medicinsk Facultet. (Saaledes f. Ex. Dr. Horn i hans Betænkninger om Eggers's Plan til et Universitet i Norge, Kjøbenhavn 1794). Imidlertid blev man enig om, ogsaa i Overeenstemmelse med Horns Tanke, at dog Botanik, Chemie, Anatomie og Physiologie „som forberedende Videnskaber til det medicinske og chirurgiske Studium ikke skulde udelukkes fra det norske Universitet.“

Saaledes var Directionen ved Grev Wedels kraftige Forestillinger bleven omstemt i Hovedsagen og man havde nu nærmest at drøfte Spørgsmaalene om Stedet, hvor det nye Universitet skulde anlægges, og om de Midler, hvormed Omkostningerne skulde bestrides. Der var i første Henseende Tale om Christiania, Tønsberg, Laurvig, Skien, Kongsberg, Moss og Throndhjem, men Valget fandtes at burde indskrænkes til Christiania og Kongsberg, af hvilke den sidste Stad endelig gaves Fortrinnet. Man har vel nærmest tænkt paa Bergseminariet, der allerede gav Kongsberg etslags videnskabelig Betydning, og som saaledes lempelig kunde gaae ind i eller knyttes til det nye Universitet; ialfald paapegede man den fortrinlige Anledning til at studere Berg- og Forstvidenskaben. Fremdeles anførtes Stedets sunde Beliggenhed, den større Billighed af Brænde og Huusly samt af Materialier til nye Bygninger for Universitetet; videre Sædernes og Levemaadens Simpelhed, Byens større Sikkerhed i Krigstid, o. s. v.; endelig gjordes gjældende, at Universitetet vilde blive et Middel til at afhjælpe den ved Bergverkets Forfald forarmede Stad.

Hvad det Økonomiske angik, antog man der vilde udfordres 200,000 Rdlr. een Gang for alle til Bygninger og videnskabelige Samlinger og siden 40,000 Rdlr. til de aarlige Udgivter. Som Indtægtskilder tænkte man først og fremst paa en frivillig Subscription (der, som ovenfor fortalt, alt var forberedet). Dernæst maatte Kjøbenhavns Universitet afstaae den norske Deel

af Studieskatten, to hedemarkske Kongetiender og de for Nordmænd bestemte Legater. Ved Salg af det beneficerede Gods i Norge maatte man ifølge Grev Wedels Forslag kunne paahefte det en Afgivt til Universitetet idetmindste saalænge til et Fond var opsamlet, eller paa anden Maade Midler vare tilveiebragte, hvoraf de aarlige Udgivter kunde dækkes. Fremdeles maatte i fornødent Fald en Deel af de kongelige Tiender af Land-, Berg- og Skov-Producter enten for stedse eller for en Tid afgives til Universitetet. Af det ankerske Fideicommis maatte efter Grev Wedels Forklaring et betydeligt Bidrag kunne paaregnes, naar om nogle Aar dets Gjeld var betalt; for Øieblikket var der kun en Sum af 5000 Rd. aarlig, hvoraf en Deel skulde anvendes til Understøttelse for fattige Studerende. Ligeledes maatte man af det angellske Legat i Throndhjem kunne gjøre Regning paa Stipendier for Studerende fra Throndhjems Skole eller Throndhjems Stift. Om en Overflyttelse af det holbergske Legat i Sorø kunde der imidlertid ifølge Testators Fundats ei være Tale; der kunde ialfald kun blive Spørgsmaal om et Bidrag engang for alle af Akademiets Indtægter, saafremt de gave noget Overskud, naar den nedlagte Indretning paany blev sat i Gang.

Men i ethvert Fald havde man det Haab, at det norske Universitet ved de anviste Midler i en ikke fjern Fremtid vilde kunne bestaae uden umiddelbart Tilskud af Staten. Der antoges fremdeles, at det, naar der strax skredes til forberedende Foranstaltninger, vilde kunne være fuldstændigt organiseret inden tre Aar.

12te April 1811, efterat Wedel var vendt tilbage til Norge, afgav Directionen for Universitetet og de lærde Skoler sin Indstilling til Kongen. Den er i alt Væsentligt kun en Udvikling af de Puncter, hvorom man i hine fælleds Overlægninger med Greven var bleven enig. Der andrages saaledes om Oprettelsen af et fuldstændigt Universitet for Norge, og om Valget af Sted ligesom angaaende Tilveiebringelsen af Midler siges det Samme, som under Conferentserne var anført. Imidlertid vil Directionen endnu ikke give Slip paa sine Ideer om et praktisk og technisk Formaal for Universitetet, nemlig det „at forskaffe visse Classer

af den ikkestuderende Ungdom, som mere eller mindre behøve videnskabelig Uddannelse for sin tilkommende borgerlige Stilling, den dertil hørende theoretisk-praktiske Underviisning og derved at befordre en National-Industrie, som er grundet paa videnskabelig Cultur og ved den mere og mere fuldkommengjøres.“ Directionen nævner saaledes „de, der ville gjøre sig duelige til de høiere Betjeninger i Bygnings-, Bergvæsens-, Forst- og Landvæsens-Faget og til visse under Kammer- og Commerce-Faget staaende Embeder, hvortil den blotte Øvelse i mechaniske Forretninger ei kan være tilstrækkelig, tilkommende Eiere og Besiddere af de større Landeiendomme, samt de, der som Kunstnere, Fabricanter og Manufacturister agte at drive Verker, til hvis forstandige og heldige Behandling videnskabelige Kundskaber ere enten uundværlige eller i høi Grad gavnlige.“ Directionen maatte imidlertid selv have en Følelse af det Tvetydige i dens Opfattelse af Universitetets Bestemmelse og det Mislige i at sammenblande et videnskabeligt Hovedformaal med et technisk-praktisk. Den havde jo netop i sin Indstilling fra forrige Aar selv ivret mod en Sammenblanding af Skole- og Universitets-Underviisning til Skade for begges Methode, og det maatte ligge meget nær, at noget Lignende kunde anvendes paa den akademiske Underviisning for Studerende og Ikke-Studerende. Saaledes troede ogsaa Directionen nu, „at der ved Udarbeidelsen af det fuldstændige Reglement for Universitetet især maatte agtes paa ved de bestemteste Forskrivter at forebygge, at ikke saadanne videnskabelige Foredrag blandes med hinanden, som vel ere af lige Vigtighed for Studerende og Ikkestuderende, men dog, naar de holdes for hine, udfordre fra Lærernes Side et ganske andet Øiemerke og et andet derved ledet Valg af Materier og disses Behandlingsmaade, end naar de vare bestemte til at gavne de Ikkestuderende, hvis Hovedformaal gaaer ud paa praktisk Dygtighed for det borgerlige Liv.“ — I Forbindelse med Forslagets praktiske Grundretning staaer vel ogsaa den Tanke at henlægge Embedsprøverne til et Udvalg af Embedsmænd udenfor Universitetet, hvorved altsaa dettes Virksomhed tilsidst blev stillet under Control af Mænd, hos hvem det prak-

tiske Hensyn maatte antages overveiende. Mindre seer man den samme Tendents i Fordelingen af Lærerkræfterne, endskjønt maaskee dog de saakaldte Realfag, idetmindste sammenlignet med Forholdet ved Kjøbenhavns Universitet, vare noget stærkere repræsenterede. Man tænkte sig nemlig 18 Professorer: tre i Theologie, tre i Jurisprudents, een i Anatomie, Physiologie og Retsmedicin, een i theoretisk og praktisk Philosophie, to i den rene og anvendte Mathematik, een i Physik og Chemie, to i Botanik, Zoologie, Mineralogie og Metallurgie, een i classisk Philologie og Literaturhistorie, een i Æsthetik og dansk-nordisk Sprog og Literaturhistorie, een i Historie og Statistik, een i Økonomie og Forstvidenskab og een i Technologie; desuden to Lectorer i de nyere europæiske Sprog.

Subscription i Norge.

Ved denne Indstilling var et vigtigt Skridt gjort til den endelige Afgjørelse af det saalænge nærede norske Folkeønske om et Universitets Oprettelse, og Sagen kunde endog nu let ansees for at være sikkret. Imidlertid er det merkeligt, at Wedel efter sin Tilbagekomst til Fædrenelandet neppe synes at have talt noget synderligt om de Forhandlinger med Universitets-Directionen, hvori han havde en saa vigtig Deel. Og til den paafulgte Indstilling, om den er bleven bekjendt i Norge, sees man ialfald ikke under Sagens videre Behandling her at have taget noget Hensyn. Ogsaa stod Sagen udentvivl endnu ved denne Indstilling paa svagere Fødder, end man maaskee skulde troe. Thi i ethvert Fald var den økonomiske Grundvold, hvorpaa det Hele var bygget, endnu af mere eller mindre tvivlsom Beskaffenhed, og saalænge denne ikke var bedre sikkret, var der Intet i Veien for, at det endnu kunde gaae som for 16 Aar siden, da Sagen ogsaa syntes at være paa det bedste

Glid, men standsedes i det afgjørende Øieblik paa Grund af de anviste Midlers Uanvendelighed eller Utilstrækkelighed. Nu som dengang havde man henviist til en frivillig Subscription; men hvo kunde med Sikkerhed staae inde for dens Udfald? I 1795 havde man ikke engang villet lade et offentligt Udraab i denne Retning udgaae, inden man havde Kongens Samtykke til Universitetets Oprettelse. Og dette var rigtignok paa en vis Maade det Forsigtigste; thi saameget kunde man ialfald med Sikkerhed forudsee, at hvis Subscriptionen kun skulde faae et middelmaadigt Udfald, hvis Folket, naar det kom til at gjøre virkelige Offere for Sagen, viste sig lunkent eller vanmægtigt, da vilde deri ligge en antagelig Grund til at lade den — paa hvilketsomhelst Trin — falde. Wergeland havde i sit Priisskrivt, merkeligt nok, ikke villet tilraade i nogen betydelig Grad at gjøre Regning paa de frivillige Gaver, og Landet havde, skjønt dets økonomiske Forhold vistnok i den sidste Tid vare noget forbedrede, dog neppe forvundet det tidligere haarde Tryk.

Imidlertid havde man ogsaa Erfaring for, at hiin Forsigtighed i 1795 ikke havde ført til noget Resultat. Forsøget maatte derfor voves, ikke alene for at bevise Folkets Evne og Vilje til at tilveiebringe det Fornødne, men ogsaa for derigjennem at udøve et moralsk Tryk, der gjorde det umueligt for Vedkommende at trække sig tilbage. Bestyrelsen for det Selskab, der tidligere havde taget sig af Sagen, lod, ifølge den i Generalforsamlingen givne Bemyndigelse, under 1ste Juni 1811 udgaae følgende (sandsynligviis af Grev Wedel forfattede) Indbydelse til at subscribere for et norsk Universitet:

„Landsmænd og Brødre!

„Længe følte tænkende Nordmænd Savnet af et norsk Universitet. Flere Gange lød Norges Ønske høit: at opreise Videnskaberne et Høisæde i eget Skjød! Ædle Mænd, hvis Minde er og bliver Nordmænd helligt, talte med Varme og Kraft denne vigtige Nationalsag. Men mange Vanskeligheder hindrede til dette Øieblik sammes Iverksættelse. Forsynet forbeholdt Kong Frederik den Sjettes Regjering den udødelige Hæder, at grundlægge Videnskabernes Tempel i Norge.

„Store Ulykker, som rammede Staten og truede at sønderknuse den, lod Norge mere levende end nogensinde føle ethvert Savn og fremkaldte tillige en før ukjendt Kraft til at afhjælpe disse. Ønsket om et Universitet i Norge opflammedes mere end nogensinde forhen; thi Fiender baade til Lands og Vands lagde nye Farer, nye Vanskeligheder i Veien for den studerende Ungdom; og den ved Krigens Ulykker vækkede større Stræben til Fuldkommenhed i enhver Vindskibeligheds-Green gjorde dagligen Fordring paa mangehaande manglende Kundskaber.

„Norges Ønske naaede Thronen, og Frederik den Sjette, der ei kan ville Andet end sine Undersaatters Vel, der ei kan taale, at nogen Deel af den forenede Stat tilsidesættes, vil sikkerligen give Norge et Universitet, naar Midlerne, som udfordres til dets Oprettelse og Vedligeholdelse, tilveiebringes. Af Regjeringen bør vi med Tillid vente, at den kraftigen vil bidrage til disse Midlers Tilveiebringelse; men *kan* vi, eller *bør* vi vente, at den vil gjøre Alt? — Nei, Landsmænd! Utallige vigtige Gjenstande gjøre Fordring paa Regjeringens Opmerksomhed og dens ved Krigen svækkede Midler; derfor skylde vi vor egen som vort Norges Ære at forene og anstrenge vore Kræfter, for at opreise og vedligeholde Videnskabernes Tempel i Norge, paa det at ikke Samtidige og Efterkommere skulle sige: „Nordmænd talte i en lang Række af Aar om Nødvendigheden og Nytten af et norsk Universitet, men de bidroge kun lidet ved kraftfuld Daad til at skaffe deres Fædreland dette saa uvurdeerlige Gode.“ — Dog nei! Sligt skulle Aarbøgerne ikke vidne om Norges nulevende Sønner! Med sand Glæde som med trygt Haab forudsee Undertegnede, der for Nutiden nyde det Held at staae i Spidsen for vort fædrelandske Samfund, at den samme høie Aand og nordiske Kraft, som under Anførsel af Norges hedenfarne men udødelige Helt og Ven værnede om Norges Selvstændighed imod Fiendens Skarer, under Kamp tillige med Hunger og Nød, ogsaa vil vise sig i Nordmænds Anstrengelse for et norsk Universitet. Med Glæde vil den Rige ile at offre af sin Overflod, og den mindre Formuende at indskrænke sine Fornødenheder, for at reise Norges Universitet paa en fast Grundvold. Alle

brave Nordmænd ville kappes om at bidrage til denne store Nationalsag; thi hvo iblandt os er saa kortsynet, at han ei seer Vigtigheden af, at Norges studerende Ungdom, dets vigtigste Haab, dannes i dets eget Moderskjød paa en til Landets Natur passende Maade, og hvo iblandt os er saa kold, at han ikke henrykkes ved Tanken om at see med det norske Universitet en ny Morgenrøde fremstraale over Norges Fjelde?

„I den sikkre Overbeviisning og efter flere brave Nordmænds Opfordring opfylder Directionen i det kongelige Selskab for Norges Vel herved en behagelig Pligt, at give Nationen Leilighed til offentligen at yttre sin Iver for et norsk Universitets Grundlæggelse og Vedligeholdelse, ved at fremlægge for vore ærede Medborgere og igjennem samtlige Districtscommissioner en Subscriptionsplan, hvorpaa Enhver kan tegne, hvad og hvorledes han vil bidrage til hin vigtige Nationalsag, — være sig enten paa engang med Gave af Guld, Sølv eller Pengesummer, af Jordegods eller andre faste Eiendomme, af Bibliotheker eller Naturaliesamlinger, Instrumenter og andet Deslige — eller aarligen ved at anvise Indtægter af staaende Capitaler, private Tiender, bortbygslede Landgodser m. v.

„Ligesom vi forud ere overtydede om, at alle vore brave Medborgere, saavel i som udenfor dette vort Fædrelands-Samfund, kraftigen vil bidrage til dette ædleste Øiemeds Opnaaelse saaledes tør vi forsikkre, at i denne vigtige Sag Intet fra vor Side skal vorde forsømt til vort Norriges Vel."

Christiania, i Directionen af det kongelige Selskab for
Norges Vel, den 1ste Juni 1811.

Friederich Prinz z. Hessen.
S. Rasmusen. J. Rosted. Stoud Platou. J. L. Bull.
Peder Anker. M. G. Rosenkrantz.
H. Wedel Jarlsberg.

Dette, som vi have seet, vovelige Forsøg lykkedes, man kan vel endog sige: over Forventning. Directionen for Selskabet for Norges Vel foregik med et godt Exempel, idet dens Medlemmer i det første Møde, hvor Subscriptions-Planen blev fremlagt, tegnede sig tilsammen for et Beløb af 85,500 Rdr. een

Gang for alle og 150 Rdr. aarligt; deraf Prinds Frederik for 5000 Rdr., Grev Wedel-Jarlsberg i Forening med sin Svigerfader for 50,000 Rdr., Rosenkrantz for 30,000 Rdr. Ogsaa Districts-Commissionerne toge sig ivrigt af Sagen; Bestyrerne ombare ofte Listerne fra Huus til Huus og idethele med stort Held. Sorenskriver *C. M. Falsen* foreslog at hefte aarlige Kornbidrag paa Jordegods og faste Eiendomme, og fik ved sin Indflydelse i sit District Follo Flere til at tegne Bidrag paa denne Maade, ligesom Selskabets Direction opfordrede til at efterligne dette Exempel, medens tre af dens Medlemmer selv forandrede sine tegnede Bidrag i denne Retning. Men denne Maade — der forresten ogsaa senere gav Anledning til nogle Uleiligheder med de folloske Bønder — havde andensteds liden Fremgang, hvorimod fordetmeste subscriberedes Penge, deels een Gang for alle, deels aarlige Bidrag. Subscriptionens samlede Beløb var omtrent 782,000 Rdlr. paa een Gang og 13,352 Rdlr. aarligt, hvoraf de største Summer kom fra Akershuus Stifts Kjøbstæder, forholdsviis Mindre fra Vestlandet, Mindst fra Bergen og Throndhjem, hvis Rigmænd paa enkelte Undtagelser nær ikke synes at have deelt den almindelige Begeistring for Sagen.

Universitetet stiftes ved Rescript af 2den September 1811.

Da Subscriptionens heldige, man kan vel næsten sige glimrende Udfald allerede i de første Maaneder havde viist sig utvivlsomt, maatte hos den danske Regjering enhver rimelig Grund bortfalde til længere at negte det norske Folk Opfyldelsen af dets saa kraftigt tilkjendegivne Ønske. Ja det maatte endog ansees for politisk snarere at komme den stærke National-Bevægelse imøde og saaledes erhverve Nationens Taknemmelighed, end at oppebie, at den tilsigtede Indretning maaskee skulde blive stiftet paa privat Vei, uden Regjeringens Medvirken. Kon-

gen skyndte sig saaledes med under 2den September at udstede til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler følgende Rescript:

„Vi ville allernaadigst, at den akademiske Underviisningsanstalt, som vi have besluttet at oprette i Vort Rige Norge, skal gives saadan Udvidelse, at samme bliver et fuldstændigt Universitet, dog paa den Maade organiseret, at der ikke blot skal foredrages lærde Videnskaber for de egentlige Studerende, som have til Hensigt at danne sig til Lærde og til videnskabelige Embedsmænd, men og almeennyttige Videnskaber for saadanne Ustuderede, hvis nærmeste Formaal er at vinde praktisk Duelighed for det borgerlige Liv. Vi ville i saa Henseende have Lærepladsene ved dette Universitet for det første bestemte til ialt 21, saaledes nemlig, at foruden de af Directionen allerunderdanigst indstillede 17 Professorater i de øvrige forskjellige Videnskabsgrene, endvidere bestemmes tvende Professorater for den classiske Philologie og Literaturens Historie, saa og tvende Lectorater i de nyere europæiske Sprog.

„Ved Oprettelsen af dette nye Universitet ville Vi endvidere, at Candidaters Prøvelse ved Embedsexamen for Fremtiden skal aldeles afsondres fra Universiteterne i Vore Riger og derimod foretages paa saadan Maade, som vi agte nærmere at fastsætte; til hvilken Ende Vi allernaadigst paalægge Directionen i sin Tid at indkomme med allerunderdanigst Forslag desangaaende. Efter de af Directionen heri allerunderdanigst fremsatte Bemerkninger og Oplysninger, vedblive Vi at ansee Kongsberg som det passeligste og bekvemmeste Sted for det oprettende norske Universitet, saafremt der ikkuns tilveiebringes Vished for, at dette Sted ikke i Tidens Længde vil komme til at savne det behøvende Forraad af Brændsel, og ville Vi saaledes betingelsesviis have fastsat, at Universitetet skal anlægges i Kongsberg.

„Til det oprettende norske Universitet ville Vi foreløbigen allernaadigst have skjenket og bestemt Følgende, nemlig:

a. den Os tilhørende Colbjørnsenske Bogsamling tilligemed Doubletterne i Vort store Bibliothek;

b. Doubletterne paa det kjøbenhavnske Universitets Natural-

theater i Forening med andre offentlige Stiftelsers Doubletter af Naturalier samt den Samling af Mineralier, som Bergseminariet paa Kongsberg nu er i Besiddelse af;

c. Beløbet af den Prestekaldene i Norge under Navn af Studieskat paalagte aarlige Afgivt, som hidindtil har tilfaldet Kjøbenhavns Universitet;

d. Indtægter af trende Tiender paa Hedemarken, som have været henlagte til en af de juridiske Lærestole ved Kjøbenhavns Universitet;

e. Beløbet af de Legater, som fra Norge i sin Tid ere skjenkede til Understøttelse for Studerende ved Kjøbenhavns Universitet.

„Fremdeles ere Vi sindede at ville give Vor allerhøieste Tilladelse og Indvilgning til, at der, saaledes som Omstændighederne efter nøiere Overveielse maatte tillade og medføre, ydes Bidrag til det nye oprettende Universitet fra Sorø Akademie, fra det ankerske Fideicommis, fra det angellske Legat og fra det offentlige og beneficerede Jordegods i Norge. I Henhold til de ved denne Vor Allerhøieste Resolution fastsatte Hovedbestemmelser ville Vi iøvrigt have Directionen allernaadigst bemyndiget til at træde i Brevvexling med Vort Vicestatholderskab, Vort danske Cancellie, Vort Rentekammer og øvrige vedkommende Vore Departementer, for derefter til Vor allerhøieste Beslutning at forelægge de fornødne udførligere Forslag, sigtende til det norske Universitets Indretning i Overeensstemmelse med de Grundsætninger, som i nærværende allerunderdanigste Forestilling ere foreløbigen fremsatte af Directionen, og som i det Væsentlige finde Vort allerhøieste Bifald.“

Festligheder.

Ved dette Kongebud var saaledes endelig det Maal naaet, for hvilket man i Norge i trende Menneskealdre med stor Ihær-

dighed, skjønt med mere eller mindre fremtrædende Iver havde arbeidet. Det var naturligt, at det overalt modtoges med Jubel. Vel vare der hist og her Tvivlere, der endnu ikke torde fæste fuldkommen Lid til Regjeringens Løvte; de kunde endog, som det synes, finde nogen rimelig Grund til Frygt i den Omstændighed, at det kongelige Rescript dog ikke indeholdt nogen Bestemmelse angaaende Tiden, naar Indretningen skulde træde i Kraft, ligesom der ogsaa savnedes noget bestemt Tilsagn om Understøttelse af Statscassens Midler. Nogle have vel ogsaa følt sig skuffede ved Valget af Kongsberg til Universitetets Sæde, og end mere kunde Betænkelighed vækkes ved det kongelige Bifald til Universitets-Directionens Plan at henlægge Embedsprøven til en særegen Commission, der, naar den skulde være fælleds for begge Riger, sandsynlig vilde faae sit Tyngdepunct i Danmark, hvorved det norske Universitet dog idetmindste i eet vigtigt Anliggende gjordes umyndigt. Det er meget muligt, at noget Saadant har rørt sig selv i Bestyrelsen af Selskabet for Norges Vel, hvis fremragende Medlem Grev Wedel neppe var meget tillidsfuldt stemt mod den danske Regjering; det er ogsaa muligt, at denne Direction med sit Opraab til at feire en Nationalfest i Anledning af det kongelige Stiftelsesdecret, tildeels har havt for Øie ogsaa paa denne Maade at fremskynde Sagens endelige Virkeliggjørelse. Men Folket var dog vistnok i det Hele og Store for ligefremt og godtroende til at dvæle ved saadanne Betænkeligheder, og den Maade, hvorved Festen paa den bestemte Tid (den 11te December) holdtes over det hele Land, synes kun at vidne om den reneste, næsten barnlige Glæde over at have opnaaet et Gode, hvori man med sikker Takt, men med klarere eller dunklere Bevidsthed satte et ganske væsentligt Haab om Folkets Selvstændighed og Lykke.

I et Circulaire af 12te October havde Bestyrelsen af Selskabet for Norges Vel opfordret Selskabets samtlige Districts-Commissioner til i Forening med ethvert Districts Medlemmer af Samfundet at foranstalte Glædes- og Taksigelsesfester „i Anledning af Hans Majestæts saa særdeles udmerkede Gave til sit norske Folk, da han med landsfaderlig Omhu og Kjærlighed

bød, at der i Norges Land skal oprettes et fuldstændigt Universitet og med rund Gavmildhed anviste rige Kilder til dets Stiftelse og tiltagende Flor.“ Festdagen blev, for at Selskabets Opfordring kunde bliye kundgjort over hele Landet, udsat til den 11te December. Paa denne Dag bleve da ogsaa Festligheder holdte baade i By og Bygd med saamegen Pragt, som ethvert Steds Hjælpekilder og Smag tillode, men, saavidt man kan skjønne, overalt med Hjertelighed og Glæde. I Christiania var forfattet et Indbydelsesskrivt af Slotsprest Pavels. I den festligt smykkede Kirke udførtes af det musikalske Lyceum en Cantate af Overlærer Platou med Musik af Etatsraad Falbe, og Biskop Bech holdt fra Prædikestolen en Tale om „Storheden af Sjette Frederiks kongelige Velgjerning, da han bød: Norge skal have et Universitet i sit eget Skjød.“ Til at bivaane Festen var udstedt et Antal af 1200 Billetter mod en moderat Betaling, der anvendtes til et Glædesmaaltid for de Fattige (744 i Tallet), hvorunder en Sang af Pastor Wulfsberg blev afsungen. Om Aftenen samledes Selskabets Medlemmer og Damer, henved 500 i Tallet, til et festligt Bal og Aftensmaaltid. Paa Pladsen udenfor det Huus, hvor Selskabet samledes, var opreist en Obelisk, 15 Alen høi, hvis fire Sider vare transparente og prydede med Malerier af Vogt (en dansk Maler) og med Indskrivter, tagne af J. St. Munchs Digt: „Til Kongen, da han gav Norge Universitet.“ Rundt om Obelisken vare anbragte smaa Colonner med transparente Vaser og Festons af Lamper osv. Paa Ballet, der — ligesom Kirkehøitiden — var beæret med Prinds Frederik af Hessens Nærværelse, herskede den muntreste Stemning og Skaaler udbragtes for Kongen, for Dronningen, for Norges Universitet og for Norges Vice-Statholder, hvortil Sange vare forfattede af Feldtprovst Munch. „Ved Prindsens Taffel,“ heder det i den officielle Indberetning, „sad saavel Haandverkeren som Statens første Embedsmand — det var en sand Folkefest.“

Omtrent efter dette Forbillede, hvis almindelige Grundtræk allerede forud vare meddeelte i det Circulaire, der opfordrede til Festen, blev denne overalt anlagt, naturligviis i yderst forskjellig Maalestok og med Afændringer efter Omstændighederne.

Paa Kongsberg, som havde faaet den nærmeste Udsigt til at blive Universitetets Sæde, havde Festen maaskee forholdsviis et endnu mere storartet Præg, end i Christiania; der meldte sig strax saamange Deeltagere, at intet Locale i Staden kunde rumme dem, og man maatte dele sig i flere Afdelinger. Forresten Obelisk, Transparenter, Sange (af Provst Fr. Schmidt), Taler, Fattiges Bespiisning osv. Professor Olavsen, en fød Islænder, havde prydet sin Gaard med et Transparent med et latinsk Digt, hvori han tillod sig at minde om sin Fædreneø. Paa Landet holdt i Almindelighed Presten i Kirken en Tale om Dagens Betydning; mangesteds bleve ogsaa her til Anledningen forfattede Sange afsungne tildeels under Ledsagelse af den bedste Instrumentalmusik, som Bygden kunde opdrive. Dertil knyttede sig da gjerne et Festmaaltid for Prestegjeldets Honoratiores. I Opdal f. Ex., der foruden Sognepresten (P. J. Rønnau) ikke havde en eneste Indbygger udenfor Bondestanden, „samledes Almuen til det bestemte Klokkeslet 11 om Formiddagen i Hovedkirken, som man havde ziret med Grønt, hvorpaa i en Tale af Presten tolkedes: „hvorfor Dagen var høitidelig i Landet.“ Før og efter Talen bleve tvende af Sognepresten forfattede Sange afsungne af Nogle af Egnens Ungdom, der geleidedes af faae Instrumentalister, ligeledes af Egnens Ungdom, og da den sidste Sang var sungen, istemmede Forsamlingen det korte Slutnings-Chor, ved hvis sidste Ord Taleren traadte frem paa Kirkegulvet med det Ønske: „Gud velsigne Kongen og lade det gaae Fædrelandet vel!“ hvilket høit blev gjentaget af alle Tilstedeværende. Efter denne lille Bonde-Høitidelighed bevertedes Bygde-Commissionens Medlemmer og Forstanderne i Sogneselskabet for Opdals Vel med et tarveligt Maaltid i Prestegaarden, hvor det Øvrige af Dagen anvendtes til Samtale om Bygde-Anliggender og til vigtige Indretninger sigtende Overlæg.“

Paa Helgeland i Nordland blev, paa Grund af de sædvanligen i December indfaldende Storme, Høitiden udsat til Kongens Fødselsdag den 28de Januar og feiredes da med Tale og Sange osv. af Biskop M. Bonsac Krogh paa Thjøtø, hvor Selskabet bevertedes af Proprietær Johan Chr. Brodtkorb. Selv til Fin-

marken strakte Festlighederne sig; dog kom Circulairet fra Christiania til Districts-Commissionen ikke før den 16de December og Festen blev da bestemt til Anden Paaskedag. I Talvigs Kirke samledes da de derværende Medlemmer og endeel Andre. „Efterat en Ouvertüre var spillet, oplyste Sorenskriver Knudsson den tilstedeværende Almue om Anledningen til Festligheden; en af en Unævnt indsendt Sang blev derpaa under Assistance af Egnens Musici afsungen, hvorpaa Pastor Kjeldberg holdt en til Anledningen passende Tale, og en anden Sang med en Slutnings-Musik endte Kirkehøitiden. Om Aftenen forsamledes samtlige Medlemmer med Flere i Stedets Provstebolig, hvor tvende Støtter med Kongens og Dronningens Navnetræk og passende Inscriptioner, samt Minervas Alter ogsaa med Inscription, Alt i Transparent vare anbragte, under en Oval af Grantræer, og hvor Selskabet modtoges med en Velkomstsang. Her tømtes Skaalen for Kongehusets Velgaaende og for Universitetets hurtige som fuldstændige Istandbringelse; og først ved Daggry skiltes Forsamlingen ad. Saamange Fattige af Alten-Talvigs Sogn, som vare tilstede ved denne Kirkesamling, bleve af de paa Stedet Boende givne et Aftensmaaltid, og til en lige Brug ved en anden Leilighed for dem, som ei vare tilstede, bleve under Bygde-Commissionens Opsyn Bekkener udsatte ved Indgangen til Kirken, hvor ei ubetydelige Bidrag indkom."

Vi have efter de til Selskabet for Norges Vel afgivne Indberetninger[1] exempelviis skildret nogle af disse naive Festligheder, hvoraf man vil kunne danne sig en Forestilling om deres herskende Stiil og Tone. Betænker man deres store Udbredelse, idet de strakte sig saa at sige til hvert Hovedsogn, kan man vel sige, hvad dengang ogsaa ofte blev sagt, at en saadan National-Fest aldrig før havde været feiret i Landet. Af de mange ved denne Leilighed holdte Taler, hvoraf endeel ere indkomne som Bilag til Beretningerne og opbevarede, have naturligviis ikke alle lige Værd; dog røbe flere endog en klarere Indsigt i Universitetets sande nationale Betydning, end man maaskee af hine Tider skulde være tilbøielig til at vente.

[1] Udgivne af L. Stoud Platou, Christiania 1812.

Men den største Betydning og Glands havde den Fest, som den samme 11te December feiredes i Kjøbenhavn af den derværende Afdeling af Selskabet for Norges Vel. Man havde hertil indbudet Kongen, der indfandt sig tilligemed den kongelige Familie, de høieste Embedsmænd, Kjøbenhavns Professorer, Medlemmerne af alle paa Stedet værende videnskabelige Selskaber og Lærdoms-Instituter o. s. v. Selskabet samledes i Artillerie-Akademiets Sal, der for Leiligheden var af nyt indrettet og decoreret. En Cantate af Pram og componeret af Kunzen udførtes under Ledsagelse af det kongelige Orchester. Recitativerne afsanges af den norskfødte Skuespiller Rosing og det vigtigste obligate Sangpartie af Madame Frydendal. Første Formand for Selskabs-Afdelingen, Professor *Treschow*, holdt derpaa, tildeels under Følelsen af, at hans Ord ikke vilde blive modtagne med udeelt Velvilje, et grundigt Foredrag, hvori han udviklede deels Betydningen af et Universitet, „den levende, her paa Jorden synlige Videnskab selv," i Almindelighed, deels dets Vigtighed især deleshed for Norge og Betimeligheden af dets Oprettelse, om hvilken han dog tilstaaer selv tidligere at have tvivlet. Han viser hen til Folkets almindelige Iver for Sagen, paa de betydelige Offere, hvorved selv Borgere og Bønder have viist, hvor vigtig den forekommer dem at være — en Vigtighed, som de dog ikke knytte til Opnaaelsen af nogen materiel Vinding. Han forudseer Udviklingen af en norsk Literatur og udhæver Nytten af Kappestrid og Vexelvirkning, hvoraf ogsaa Danmark og Kjøbenhavns Universitet ikke vil undlade at høste virkelig Fordeel. Han troer saaledes, at de danske Videnskabsmænd ei ville misunde Nordmændene det nys oprettede Universitet, ligesaalidt som den norske Bonde havde misundt sin danske Broder Stavnsbaandets Løsning, og seer netop i begge Dele: den danske Bondes Frihed og en norsk Literaturs Stiftelse, de tvende lyse Puncter i begge Rigers Historie, som indtil de sildigste Slægter ville forherlige Frederik den Sjettes Tid. Derpaa fremstod paa Kjøbenhavns Universitets Vegne Professor *Hornemann,* der iblandt Andet yttrede: „Det er naturligt, det er menneskeligt, hvo kan fortænke os, Lærerne ved Kjøbenhavns Universitet, om vi ved

vore Underviisninger herefter ugjerne savne nogle eller mange eller alle de ædle, lærvillige, talentfulde unge Nordmænd, hvis troe Deeltagelse i vor videnskabelige Veiledning har gjennem en Række af Aar forskaffet os saa mange høist behagelige Timer; thi denne er Lærernes saligste Løn, at deres Underviisninger modtages med Lyst og anvendes og bruges med Held. Men noget Savn herefter af denne vor kjæreste Belønning er et Offer, som vi villigen bringe vore norske Brødres billige og retfærdige Krav. Det vil dog blive Norges studerende Ungdom uformeent, ogsaa herefter at besøge vort Universitet, som tilforn? Vi skulle vedblive at tale til dem og med dem i vore Skrivter, og de, som vi have underviist, ville dog ikke forglemme os.“ For Kieler Universitetet optraadte Digteren *Baggesen*, dengang Professor i Kiel, der især spaaede det norske Universitet Held i Oldgranskning og Naturvidenskab og forresten i temmelig høitravende Ord frembragte „Anguls Datters“ Lykønskning til *Edda Fredericiana*, „thi saaledes lyster det Muserne at nævne den Nyfødte.“ Fremdeles talte for det danske Videnskabers-Selskab Grev *E. Schimmelmann*, for det norske Videnskabers-Selskab samt det danske Kunstakademie *Prinds Christian Frederik*, ligesom Baron *Schubart* bragte en Hilsen fra Accademia Italiana di scienze ed arti og Biskop Dr. *Münter* fra et Videnskabs-Selskab paa Corfu, hvoraf de vare Medlemmer. Efter den egentlige Høitidelighed samledes en Deel af Selskabet tilligemed Prinds Christian Frederik til et Festmaaltid, hvor iblandt Andet Prindsen udbragte Skaalen for *Norges Universitet*: „Almeenaand fremkaldte det, Frederik gav os det, Alherren signe og beskytte det!“ Baggesen, Øhlenschläger og Pram med Flere havde leveret Sange.

Disse overordentlige Glædesfester baade i Danmark og Norge maatte aabenbart være tilfredsstillende fór Kongen, vise, at han ved Beslutningen af 2den September havde truffet et virkeligt Tidskrav, og desto mere bestyrke ham i fremdeles at gjøre, hvad der endnu manglede i den fulde Virkelighed. Ogsaa tilkjendegav han Bestyrelsen af Selskabet for Norges Vel, efterat en Beretning om de i Norge holdte Fester var ham forelagt, sin „allerhøieste Tak“ for Beretningen og sit „særdeles allerhøieste

Velbehag“ ved at erfare „den almindelige og høitidelige Glæde, med hvilken hans Beslutning angaaende et fuldstændigt Universitets Oprettelse var bleven modtaget af hans troe og kjære norske Undersaatter.“

Foranstaltninger til Udförelsen. Den nedsatte Commission og dens Forslag.

Der skulde imidlertid skrides til nærmere at forberede Udførelsen af den ved Rescriptet af 2den September udtalte kongelige Vilje. Enkelte Patrioter havde smigret sig med det Haab, at Sagens videre Bearbeidelse skulde overgives til Selskabet for Norges Vel, der havde en saa vigtig Deel i at have ført den frem til det daværende Standpunct, eller at den dog hovedsagelig skulde lægges i norske Hænder. Af Universitets-Directionen, der ifølge Rescriptet nærmest skulde sørge for dets Udførelse, frygtede man Vanskeligheder, Vidtløftigheder og Opsættelse; især ventede man sig ikke noget Godt af Moldenhawer, der, uagtet hans Deeltagelse i Indstillingen af 12te April, dog med Ret eller Uret betragtedes som en hemmelig Modstander af den norske Universitets-Plan. Treschow, der imidlertid var bleven meget ivrig for Sagen, henvendte sig derfor til Kongen med en skrivtlig Forestilling, hvori han „uden Omsvøb fremsatte de Grunde, der lode ham befrygte, at Allerhøistsammes landsfaderlige Beslutning i lang Tid, ja maaskee for stedse vilde blive uden nogen dertil svarende Følge.“ Hvad denne Forestilling forresten indeholdt, ligesom hvad der forøvrigt kan have bidraget til at fremkalde Overbeviisningen om det Nødvendige i at andre Kræfter sattes i Bevægelse, er os ubekjendt. Men ved et nyt kongeligt Rescript af 29de November 1811 nedsattes en Commission, bestaaende, foruden Malling og Moldenhawer, af Stiftamtmand Rosenkrantz, Grev Wedel-Jarlsberg, Biskop Bech, Etatsraad A. B. Rothe og Professor Treschow, for „at tage under

Overveielse og gjøre allerunderdanigst Forslag til de tjenligst eragtende Hovedbestemmelser for det norske Universitets Anlæg og Indretning saavel med Hensyn paa Stedets Valg til et Universitet og dets dermed i Forbindelse staaende økonomiske Indretninger, som og med Hensyn paa dets egentlige akademiske eller indre Organisation." Vel vare Nogle ikke ret fornøiede med, at denne Commission til sin Secretær valgte Engelstoft, da man — i Commissionen Bech og Treschow — heller havde ønsket Sverdrup. Imidlertid maa Commissionen dog siges at have røgtet sit Hverv baade med Flid og Sagkyndighed.

Commissionen sammentraadte i Kjøbenhavn den 6te Januar 1812. Til Besvarelsen af det første Spørgsmaal, om hvor Universitetet burde lægges, var allerede skeet et foreløbigt Skridt, idet Universitets-Directionen havde (under 21 Sept. 1811) henvendt sig til Norges Vice-Statholder Prinds Frederik af Hessen og forlangt hans Betænkning om dette Punct. Denne erklærer (3 Decbr.), efter at have indhentet Stiftamtmand Rosenkrantz's Mening, at han i ingen Henseende anseer Kongsberg for det Sted, hvor Universitetet bør anlægges, da det har ingen Tilførsel fra Søen, har melancholsk Beliggenhed og er for indskrænket til det Personales Rum, som Indretningen fordrer o. s. v. Prindsen henviser dernæst til Wergelands Priisskrivt Mnemosyne, der „formeentlig tydeligen har godtgjort, at Christiania burde vælges." Det negtes ikke, at det er overordentlig dyrt for Tiden at leve i denne By, men dette maa tilskrives Øieblikkets Conjuncturer. Hvorsomhelst end Universitetet anlægges, vil det udentvivl være nødvendigt, at der bygges Boliger ikke alene for Professorerne, men ogsaa for de Studerende, og hertil byder Christiania bekvemme Tomter, iblandt Andet den saakaldte Svertrups Gaard (senere Grünings Lykke ved den udentvivl ogsaa efter Presten Sverdrup saakaldte Prestegade) ved Byens vestre Grændse, hvilken Gaard har et Areal af flere Tønder Land. Statholderskabet foreslaaer derfor, at Christiania maatte udvælges til Universitetets Sæde, og at det maatte overdrages en Commission under Vice-Statholderens Præsidium for en Deel af de ved Subscription indkomne Summer at indkjøbe et passende Locale i

eller strax ved Byen, at udkaste en Plan til Bygningerne og senere, naar denne var approberet, at foranstalte den iverksat.

I Overeensstemmelse hermed indstillede Universitets-Commissionen under 10de Febr.: „at Christiania maatte bestemmes til Sæde for det vordende Universitet i Norge," hvilket af Kongen blev bifaldt ved Resolution af 12te s. M.

Herved var et Hovedspørgsmaal afgjort, som idetmindste i et vigtigt Punct blev af Betydning for det endelige Forslag angaaende Universitetets Omfang og Organisation, som Commissionen indgav under 15de Marts. Som det vil erindres, forudsatte Stiftelses-Decretet af 2den September i Henhold til den foregaaende Indstilling fra Universitets-Directionen, at det norske Universitet ikke skulde have noget fuldstændigt medicinsk Facultet, som det, der ikke kunde virke med fuld Nytte uden i Forbindelse med en større Stads Hospitaler. Nu kunde den nye Commissions norske Medlemmer oplyse om, „at der i Christiania gaves saadanne Leiligheder og offentlige Anstalter, som til det medicinsk-chirurgiske Studiums heldige Dyrkelse allermeest ere fornødne, nemlig i Byen selv tre Sygehospitaler, i Oslo et Hospital for Radesyge, ligesom der ogsaa var Udsigt til snart at see indrettet en Fødselsstiftelse, hvor tillige Accoucheurs og Gjordemødre kunde oplæres; og da Christiania nu allernaadigst var bestemt til det nye Universitets Sæde, saa troede Commissionen at burde antage, at det norske Universitet ogsaa for det medicinsk-chirurgiske Studium kunde gives samme Fuldstændighed, som for de øvrige Videnskaber, og at der saaledes for hiint Fag burde foreslaaes to Lærere mere end først var paatænkt."

Endvidere foreslog Commissionen tre Lærere istedetfor een i Philosophie, tre istedetfor to i de mathematiske Fag og ligeledes tre istedetfor to i Økonomie, saa der idethele blev 25 Professorer. Disse tænkte Commissionen inddeelte i 8 Faculteter, idet det forhen saakaldte philosophiske Facultet adskiltes i fem: det philosophiske, det mathematiske, det naturvidenskabelige, det philologisk-historiske og det statsøkonomiske. De tvende Lectorer i de nyere Sprog bleve staaende udenfor Ordenen.

Forresten skulde der ikke, som ved Kjøbenhavns Universitet, være nogen Forskjel mellem ordinære og extraordinære Professorer, og istedetfor det af de Første bestaaende Consistorium skulde træde et *Senat*, sammensat af de aatte Faculteters Decani eller Ældste, med en aarlig efter Anciennitet vexlende Rector. Som Adgangsberettigede til Universitetet skulde, foruden de egentlige akademiske Borgere, der havde taget Examen artium, tillige saadanne Ustuderede „indskrives," der ved en foreløbig Prøve lagde for Dagen saadanne Kundskaber, som gjorde dem skikkede til at modtage og drage Nytte af akademisk Underviisning. „For at imidlertid altfor meget Hensyn til de Ustuderede ikke skulde virke til at berøve de akademiske Foredrag deres høiere videnskabelige Retning og nedstemme dem til en saadan Popularitet, der ikke vilde være gavnlig for sand Videnskabelighed eller stemme overeens med de egentlige Studerendes Tarv," vilde man, at de offentlige Foredrag, hvortil enhver Professor paa Embedsvegne var forpligtet, stedse skulde have den sidste for Øie, hvorimod private Forelæsninger skulde kunne i enhver Henseende rette sig efter deres Ønske, som begjærede dem. Saavel offentlige, som private Forelæsninger skulde imidlertid honoreres, (undtagen af Uformuende, der af Senatet kunne fritages), de første efter en fast Regel, de sidste efter Overeenskomst. Akademiske Examina ere (foruden Examen artium): Examen philosophicum i de almindelige forberedende Fag: Philosophie (navnlig Logik og Moral), Philologie, Historie, Mathematik og Physik; samt endelig „Dimissorial-Examen" i det valgte Hovedstudium. Den egentlige Embedsexamen, der ifølge Stiftelsesdecretet skulde adskilles fra Universitetet, foreslaaes dog her at kunne holdes baade i Danmark og Norge, paa hvert Sted med Bitræde af to Professorer af vedkommende Facultet. Ingen skulde kunne stedes til Embedsexamen uden mindst to Aar iforveien at have absolveret Universitetets Dimissorial-Examen.

Af videnskabelige Apparater og Samlinger vilde kræves et Bibliothek, en Samling af physiske og mathematiske Instrumenter, en Naturalie-Samling især af zoologiske og mineralogiske

Gjenstande, en Samling af anatomisk-pathologiske Præparater og endelig en økonomisk-technisk Modelsamling. Til Bibliotheket var Grunden lagt ved de af Kongen indrømmede Doubletter fra det kongelige Bibliothek samt ved den colbjørnsenske Samling. Dertil kom to andre vigtige Erhvervelser, nemlig den største Deel af Rumohrs Bibliothek, der ved Commissionens Foranstaltning var indkjøbt til det norske Universitet for 2000 Rd. slesvig-holsteensk Courant, og Cancelliraad Andersens efterladte Bogsamling, der (allerede i 1786) ved Testament var skjenket til det deichmannske Bibliothek i Christiania, men hvis Norge fik et Universitet, da til dette. De øvrige Samlinger maatte for en væsentlig Deel fra nyt af anskaffes eller oparbeides.

Af Bygninger ansaaes for nødvendige: en Hovedbygning for Auditorier og Forsamlinger, en Bygning for Bibliothek og Naturalie-Cabinet, en for Anatomie-Theater og chemisk Laboratorium m. v., en ved den botaniske Have, og et astronomisk Observatorium; desuden Boliger for Professorerne, hvorimod en Regents antoges uhensigtsmæssig. Det skulde overdrages en duelig Architekt, helst Over-Bygnings-Directeur Hansen, at forfatte Plan og Tegninger til samtlige Universitets-Bygninger, og til Udførelse af Arbeidet skulde tilforordnes en Commission i Christiania, bestaaende af Stiftamtmanden, Kammerherre Anker og Stadshauptmand Thrane.

Hvad Universitetets aarlige Udgivter angaaer, da regner Commissionen Professorernes Løn gjennemsnitlig til omtrent 1200 Rd. eller 300 Tønder Byg (foruden fri Bolig), til Lectorer, Adjuncter og Betjente 600 Tdr., til en Qvæstor 100, til en Secretær i Senatet 150 Tdr.; til de videnskabelige Samlinger regnes tilsammen 1400 Tdr., til et Pensions-Fond for Professorer 400 Tdr., til Stipendier for Studerende 330 Tdr., tilsammen noget over 10,000 Tønder Korn. Som Indtægter kunne paaregnes de subscriberede aarlige Bidrag i Korn (886 Tønder) (hvorimod det eengang for alle Subscriberede maatte anvendes til de første Indretninger, til Tomter og Bygninger osv.), de tre hedemarkenske Tiender (565 Tdr.), af det ankerske Fideicommis 5000 Tdr., af det beneficerede Gods $\frac{2}{3}$ af den calculerede Rente eller

5799 Tdr.; tilsammen 12250 Tønder Byg, hvortil endnu kunde komme 300 Tdr. af det angellske Legat til Stipendier for Thrøndere, og i dansk Courant af Studieskatten 1800 Rdr. og af det beneficerede Gods 42460 Rdr. Med Hensyn paa det tilsyneladende betydelige Overskud i de anslaaede Indtægter, bemerker Commissionen: „at Intet er farligere for en betydelig Indretning, som grundlægges, end at dens Fonds beregnes knapt; at mangen lærd Stiftelse er falden i Afmagt eller gaaen tilgrunde, fordi dens Indtægter, tarveligere afmaalte efter ældre Tiders Fornødenheder, ere blevne utilstrækkelige, at nogle af de beregnede Indtægter mueligen ikke indkomme stadigen i den Grad, som de ere beregnede, f. Ex. de fra det ankerske Fideicommis, hvilke for en Deel beroe paa Conjuncturerne, at Fornødenheder og Priser sædvanligen stige med Tiden, og endeligen, at i den lange Tid, medens det beneficerede Gods realiseres, maa Universitetet have desto klækkeligere Indtægter andenstedsfra og, forsaavidt disse ikke tilstrække, være i den Nødvendighed at gjøre Gjeld, til hvis Afbetaling det maa kunne see Udveie i Tiden.“ Commissionen maa derfor „for Universitetet udbede den Naade: at, om og naar det i dets Begyndelse maatte nødes til at gjøre Gjeld, det da dertil maa bemyndiges, og forsaavidtsom Laan ikke ved Private kan reises, det da desangaaende maa henvende sig til Deres Majestæts Casse og derfra erholde det Manglende, mod at samme erstattes af Universitetets Andeel af Indtægter fra det beneficerede Gods efterhaanden som disse gjøres muelige.“

For Iverksættelsen af den hele Plan for Universitetet foreslaaes følgende Orden. Først udnævnes Bygnings-Commissionen, der har at udsee Tomt og derefter begynde og fortsætte Bygnings-Arbeidet med al Kraft. Medens dette gaaer frem, udnævnes efterhaanden de til Lærerposterne udseede Mænd og sættes i Virksomhed, hvilket skeer i tre Perioder: I den første Periode, hvori Universitetet begynder med forberedende Studier, ansættes 6 Professorer, i Philosophie, i græsk-romersk Philologie, i Mathematik, i Historie, i Physik og Chemie, samt i Naturhistorie. De skulle tiltræde sine Embeder inden Mai 1813,

for at Examen artium kan afholdes i Juni og det første akademiske Aar begynde med August; disse 6 Professorer udgjøre et interimistisk Collegium, hvori den ældste tager Forsæde. I den anden Periode, der begynder med det andet akademiske Aar 1814, komme idetmindste 4 Professorer til: een i Theologie, een i Jurisprudents, een i Medicin og een i Statsøkonomie; under dem skulle de Studerende, som ved det første akademiske Aars Ende, i Juni 1814, have taget Examen philosophicum, kunne begynde deres Hovedstudium. Det akademiske Collegium bestaaer nu af een Professor af hvert Facultet under den samme Professors Forsæde, som forrige Aar. Med det tredie akademiske Aar i Midten af 1815 indtræder den tredie Periode, da Lærerne antages at være fuldtallige og Universitetet saaledes i fuldstændig Virksomhed.

Til Slutning foreslaaer Commissionen, at Universitetet maa efter dets Stifter gives Navn af *Universitas Regia Fredericiana* eller paa Dansk: *Det kongelige Frederiks Universitet*, og vedlægger en Fortegnelse over endeel Mænd, som den anseer duelige til Universitetslærere, og hos hvem den foreslaaer der skal foreløbig forespørges, om de maatte være tilbøielige til at overtage Lærerposter ved det nye Universitet.

Töien. Forslag til Universitets-Fundats. De förste Professorers Udnævnelse. Bibliothek. Förste Examen artium.

Denne Commissionens Indstilling blev ved kongelig Resolution af 24de Marts 1812 i Eet og Alt bifaldt, og et i Overeensstemmelse dermed udstedt kongeligt aabent Brev af 10de April kan saaledes betragtes som en kortfattet foreløbig Fundats for Universitetet. De her givne Bestemmelser bleve ogsaa væsentligen satte i Udøvelse, kun med nogle Afændringer og Undtagelser, som Omstændighederne medførte. Den i Commissionens

Indstilling foreslaaede Bygnings-Commission blev virkeligen udnævnt, kun føiedes til de først valgte Medlemmer senere (22de Juni) efter disses eget Andragende, Grev Wedel-Jarlsberg og Major Chr. Juell. (Senere udtraadte Stiftamtmand Rosenkrantz af Commissionen og i hans Sted sattes Thygeson.) Fremdeles fik Geheime-Conferentsraad Malling og Over-Bygnings-Directeur Hansen (under 15de Juni) Ordre til at gjøre en Reise til Christiania, for i Forening med Bygnings-Commissionen at overlægge angaaende Bygnings-Grunde og Pladser for det nye Universitet, samt at udsee saadanne Leiligheder, der kunde benyttes ad interim saalænge indtil Universitetets Bygninger kunde blive færdige o. s. v. Denne Commission undersøgte først en Lykke tilhørende Kammerherre Peder Anker (formodentlig den endnu saakaldte Ankerlykke), der var Universitetet tilbuden for 30,000 Rdr. Men skjønt Prisen ansaaes snarere under end over den for Tiden gangbare for Lykker i lige Nærhed af Christiania, fandt Commissionen Eiendommen for lavt og fugtigt beliggende og ved sin bløde Grund uskikket til derpaa at opføre saa svære Bygninger, som vilde udfordres. Idet Commissionen nu yderligere forespurgte sig efter Lykker i Nærheden af Byen, der kunde være at faae, fik den almindeligst det Svar, at „til ingen Privat var Eiendommen eller Besiddelsen tilfals, men naar Bestemmelsen var for det norske Universitet, da skulde den villigen blive overladt mod en saadan Priis, som andre Jordeiendomme omkring Christiania kunde erholdes for.“ Efterat have sammenlignet flere saadanne Tilbud, fandt Commissionen at maatte foretrække Gaarden *Tøien*, med et Areal af omtrent 1200 Maal, hvis Eier, Justitsraad og Præsident Bull, vilde afstaae den for 170,000 Rd. Man fandt Prisen moderat og Beliggenheden skjøn og bekvem, ogsaa f. Ex. til Opførelsen af et astronomisk Taarn. Her kunde ikke alene de egentlige Universitets-Bygninger ligge, men ogsaa Boliger for Professorerne, hvortil kunde lægges saameget Jord, at enhver Professor kunde holde et Par Køer. Her vare ogsaa Universitetets Bygninger ikke alene sikkre mod Ildsvaade fra Byen, men ogsaa for Kugler i muelig Feidetid fra Fæstningen. Commissionen foreslaaer saa-

ledes i sin efter sin Tilbagekomst (under 2 Sept.) afgivne Forestilling, at Gaarden Tøien kjøbes til Eiendom for Universitetet og overtages for det Første paa dettes Vegne af Bygnings-Commissionen.

Midlertidige Læseværelser vilde fordetførste kunne anvises i Kathedralskolens for nogle Aar siden indrettede anseelige Bygning, og Boliger for Professorerne, eftersom de maatte ankomme, maatte Bygnings-Commissionen see at faae leiede.

Efter denne Forestilling bestemte Kongen ved Resolution af 5te Sept. 1812, at Gaarden Tøien med dens tilliggende Rettigheder og Herligheder skulde kjøbes for en Sum af 170,000 Rdr., der skulde udbetales af den kongelige Casse til førstkommende 11te December, og at Gaarden fra den Tid af skulde være skjenket som en kongelig Gave til det norske Universitet.

Af denne nye kongelige Naade synes man dog i Norge neppe at have gjort saameget Væsen, som man i Danmark vel havde ventet. Paa Kongen selv synes det at have gjort et ubehageligt Indtryk, at Tingen gik saaledes hen i Taushed, at der ikke f. Ex. indløb nogen Takkeskrivelse o. desl., og flere Beslutninger til Universitets-Sagens videre Fremme antoges endog forhalede under Forventningen af, at der i Norge skulde vise sig et Tegn til Glæde over Tøien. Det er os heller ikke nu let fuldkommen at indsee Grunden til denne Taushed, som allerede Treschow fandt „ubegribelig.“ Havde man maaskee udtømt sig ved det foregaaende Aars Festligheder? Eller havde nærværende (1812) Aars Misvext og Tidens Tryk idethele frembragt en Misstemning og givet Folket Andet at tænke paa, saa Universitets-Iveren for Øieblikket var traadt i Baggrunden? Dog torde maaskee allerede den Forklaring være paa det Nærmeste tilstrækkelig, at der i Norge for Tiden neppe var noget passende Organ for en saadan National-Udtalelse, som ventedes, idet Selskabet for Norges Vel, som forhen havde ledet Bevægelsen i Universitets-Sagen, allerede maatte betragte sit Hverv i denne Sag for tilendebragt og nu havde ganske andre Ting at henvende sin Opmerksomhed paa.

Universitets-Commissionen fortsatte imidlertid sin Virksomhed

iblandt Andet med Deliberationer angaaende en yderligere bestemt Universitets-Fundats. Treschow udarbeidede i April et fuldstændigt Udkast til en saadan, der deels i systematisk Orden gjentog det Væsentlige af de Bestemmelser, der kunde betragtes som afgjorte, deels tilføiede nogle nye, f. Ex. om akademiske Grader. Men i Commissionen gjordes (fornemmelig ved Rothe og Moldenhawer) den Mening gjældende, at der ikke burde gives nogen Fundats for det norske Universitet, uden at den tillige kunde udstrækkes over de to andre Universiteter; til den Ende maatte den først drøftes saavel af Kjøbenhavns som af Kiels Universitet, til hvilken Drøftelse der ikke vilde blive Tid inden det norske Universitet skulde begynde sin Virksomhed, og denne maatte da indtil Videre bestemmes ved en provisorisk Anordning. Hertil bemerkede vel Treschow, at Norges Universitet saavel paa Grund af locale Omstændigheder, som fordi det var stiftet i en anden Tid, maatte have meget Særeget, ligesom der i den af Kongen stadfæstede Forestilling allerede fandtes „besynderlige Regler, der især angik det norske Universitet og ei kunde anvendes paa andre;“ men hans Fundats-Forslag synes alligevel dermed at være blevet begravet, og selv til en nærmere provisorisk Anordning kom det nok ikke; hvorimod det faldt af sig selv, at man i Alt, som ikke allerede var anderledes bestemt, nogenlunde rettede sig efter Lov og Vedtægt ved det kjøbenhavnske Universitet.

Af langt større Betydning vare naturligviis Forhandlingerne angaaende Ansættelsen af de Lærere, der skulde udgjøre Universitetets første Stamme. Fordetførste gjaldt det de 6 eller 7 Professorer i „de forberedende Fag,“ der efter Planen allerede skulde tiltræde sit Embede ved Slutningen af Mai 1813. Man gik her væsentligen frem efter den af Universitets-Commissionen leverede Liste og forespurgte sig hos de der nævnte Mænd efter den Orden, i hvilken de vare anførte, om de vare villige til at lade sig indstille til Lærerposter ved Universitetet i Christiania. Og efter indhentet Svar skede i Overeensstemmelse dermed Directionens Indstilling til Kongen. Saaledes blev *Treschow* foreslaaet til Professor i Philosophie og første Professor ved det phi-

losophiske Facultet. For den philologiske Posts Vedkommende henvendte man sig først til Professor Rosted, Rector ved Christiania Kathedralskole, men da denne paa Grund af sin Alder undslog sig, faldt Valget paa *Sverdrup*, Professor i Græsk ved Kjøbenhavns Universitet, som nu erklærede sig villig til at overtage samme Post i Christiania og tillige at læse over Latin, indtil en særegen Lærer deri kunde blive udnævnt, samt desforuden at fungere som Bibliothekar. Til Lærer i Historie var af Commissionen først anbefalet Professor Wedel-Simonsen, men Directionen fandt fordetførste at burde foretrække den som No. 2 nævnte Overlærer ved Christiania Kathedralskole *L. Stoud Platou,* deels fordi han allerede var bosat paa Stedet, hvorved Flytnings-Omkostninger besparedes, deels fordi han var mere bevandret i den almindelige og nyere Statshistorie, hvorover de første Forelæsninger behøvedes, medens Wedel-Simonsen fornemmelig havde dyrket den nordiske Historie og saaledes heller senere kunde komme i Betragtning, naar dette særskilte Fag skulde besættes. Som boende paa Stedet blev ogsaa Overlærer *Rasmusen* foretrukken til Professor i Mathematik saavel for Professor Schumacher, der desuden egentlig var Astronom, som for Rector ved Viborg Kathedralskole Degen, der antoges snart at ville blive nødvendig for Kjøbenhavns Universitet ved Wøldikes forestaaende Afgang. I Physik og Chemie havde man tænkt paa Justitsraad Professor Ludvig Manthey; men da denne havde undslaaet sig deels af økonomiske Grunde, deels fordi han som hovedsagelig Chemiker mindre torde paatage sig den mechaniske Physik, saa Directionen sig ikke for Øieblikket istand til at forelægge et bestemt Forslag om denne Posts Besættelse, men meente, at Professor Rasmusen fik i det første Aar holde de nødvendigste Forelæsninger over Physikens Elementer. I Naturhistorie foresloges Professor *Jens Rathke*, og istedetfor den physiske Post, der for Øieblikket maatte staae ubesat, tænkte man paa en theologisk Lærer, der allerede i det første Aar kunde læse fornemmelig Hebraisk for de Studerende, der skulde forberede sig til Theologiens Studium. Efterat have forhørt sig hos Professorerne Jens Møller og Peter Erasmus Müller, samt

hos Sognepræst til Vor Frue Kirke Mynster, hvilke ikke ønskede at forlade sine Stillinger, ligesom den paa Listen først nævnte Professor Krogh-Meyer paa Grund af sine paatagne Pligter som Lærer hos Hertugen af Augustenborg ei endnu kunde modtage Udnævnelse andetsteds, foreslog man efter indhentet Samtykke *Svend Borchmann Hersleb*, Adjunct ved Frue Skole i Kjøbenhavn, der dog for det Første kun skulde blive Lector. Gagerne skulde være for Treschow 200 Tdr. Byg og 800 Rigsbankdaler samt et personligt Tillæg af 50 Tdr. Byg og 200 Rbd., for de øvrige Professorer 150 Tdr. Byg og 600 Rbd. (for Sverdrup desuden som Bibliothecar 100 Tdr. Byg) og for Lector Hersleb 100 Tdr. Byg og 400 Rbd., desuden for Samtlige fri Bolig. I Overeensstemmelse hermed skede den kongelige Udnævnelse af Treschow særskilt den 31te December 1812 og af de Øvrige den 16de Januar 1813. Treschow blev tillige tilforordnet Universitets-Directionen som brevvexlende Medlem i Sager angaaende det norske Universitet og det lærde Skolevæsen i Norge. *Siebke* blev (3die April) udnævnt til botanisk Gartner.

Fremdeles underhandledes med Professor *M. Skielderup*, der modtog Tilbudet, og ansattes fra 1ste Juni 1814, med C. Krogh i Throndhjem som Jurist, med Professor Olufsen som Statsøkonom, hvilke imidlertid undsloge sig, med Chr. Smith som Botaniker samt med nogle Flere. Tre yngre Mænd, Dr. *Nicolai Falck*, Contoirchef i det slesvig-holsteenske Cancellie, *Jacob Krum*, Overlærer ved Frue Skole, samt *Christopher Hansteen*, Adjunct ved Frederiksborg Skole, tilstodes Stipendier tildeels af Fondet ad usus publicos for ved et Aars Udenlandsreise at forberede sig til at modtage Kald som Universitetslærere i Christiania, den Første i Lovkyndighed, den Anden i Physik og Chemie og den Tredie i den anvendte Mathematik. Disse Reiser bleve imidlertid paa Grund af de udbrudte Krigsuroligheder indstillede. Falck kom ikke længer end til Kiel og Krum og Hansteen forbleve i Kjøbenhavn, sysselsatte med sine Studeringer.

Professor Sverdrup sattes som Bibliothekar strax i Virksomhed for at modtage og besørge Afsendelsen af de for Universitetet bestemte Bogsamlinger. Herved viste sig imidlertid flere

Hager. Angaaende det andersenske Bibliothek havde der i Anledning af en Testamentet tilføiet Codicil været reist en Retstvist deels med det deichmannske Bibliothek i Christiania, deels med Testators naturlige Datter, hvilken Tvist imidlertid af Skifteretten var afgjort til Universitetets Fordeel; alligevel blev sidenefter (ved Resol. af 13de April 1813) den omtalte Datter og hendes Moder af Billighedsgrunde tilstaaet en aarlig Pension at udredes tildeels af Universitetets Fond. Ved Modtagelsen af det kongelige Bibliotheks Doubletter mødte Sverdrup nok ikke den største Forekommenhed hos dettes Overbibliothekar, Moldenhawer; vi finde Spor til gjensidige Klager og Besværinger, der dog ikke førte til noget Resultat, ligesom det nu er vanskeligt at dømme om deres Grund eller Ugrund. Den modtagne Samling udgjorde omtrent 4000 Folianter, 5000 Qvarter og 20,000 Octaver, blandt de sidste dog mange Doubletter, *Tripletter og* Qvadrupletter og adskilligt Skrab, hvorimod der især iblandt Folianterne og Qvarterne fandtes mange værdifulde Verker.

Til Oversendelsen af disse Bogsamlinger, tilligemed de flyttende Professorers Bøger og Tøi, fragtedes tvende Skibe (Hercules, Lars Evensen og Søblomsten, Johannes Berven). For at skaffe disse sikker Overfart maatte underhandles deels med den engelske Regjering, hvilket skede igjennem Sir Joseph Banks, „President of the Royal Society,“ deels med den ved Vingø Sund stationerede engelske Admiral. Men ved disse Underhandlinger indløb en „Irring,“ og Skibene kunde for det Første ikke afsendes. De nye udnævnte Professorer maatte saaledes afreise til Christiania for der at begynde sin Virksomhed, blottede for alle literære Hjælpemidler, idet de endog maatte efterlade de Bøger, de selv eiede, i Kjøbenhavn.

I Begyndelsen af Juni finde vi dem da i Christiania ifærd med at sætte Universitetet i Gang. Første Møde i det interimistiske Collegium academicum, der bestod af alle tilstedeværende Universitetslærere, holdtes den 10de Juni. Hersleb fungerede som Secretær. En af de første til Collegiet indkomne Sager, var et Brev fra Universitetet i Breslau, der meldte sin Stiftelse, til hvilket Brev det overdroges Sverdrup at forfatte en Svarskri-

velse. Men dernæst gjaldt det nærmest at foranstalte den første Examen artium. Der vare 18 Candidater anmeldte, 8 fra Christianias Skole, 5 fra Throndhjems og 5 fra Christiansands Skole. (Den Ene fra Christiania blev imidlertid ved Sygdom hindret fra at fremstille sig til Examen sammen med de Andre, men blev særskilt examineret en Maaned senere). Da intet Reglement for denne Examen var anordnet, „fandt man det passende,“ væsentlig at følge de samme Regler, betjene sig f. Ex. af de samme Characterer, som ved Kjøbenhavns Universitet vare brugelige. Examen afholdtes i Kathedralskolens Localer og bestod, ligesom endnu er Tilfældet, baade i en skrivtlig og i en mundtlig Prøve; dog udstrakte ogsaa den første sig over samtlige Fag, men varede kun tre Dage, da der maatte besvares tre til fire Opgaver dagligt. Det gik forsaavidt skarpere til, end nutildags. Efter Tilendebringelsen af Examen (ved hvilken alle Candidaterne bleve antagne) holdtes den 5te Juli i Kathedralskolens store Auditorium (den nuværende Storthingssal) en bramfri men høitidelig Optagelses-Fest. En Indbydelse af Treschow i Lapidarstil havde været indført i Intelligentssedlerne og en Forsamling af Byens Honoratiores havde indfundet sig. Treschow holdt en latinsk Tale og proclamerede Candidaternes Characterer. Han kunde ikke — som nu skeer — overrække dem trykte akademiske Love, hvilke ei existerede, men skildrede i sin Tale kortelig, hvilke Fordringer de ved Indtrædelsen i det akademiske Borgersamfund maatte forpligte sig til at opfylde. Derpaa affordrede han dem deres offentlige og høitidelige Løvte, og da dette af samtlige ved et „Spondemus“ var givet, rakte han enhver af Candidaterne hans latinske Diplom, hvorpaa de „paa nordisk Viis“ fornyede Løvtet med et Haandslag.

Slutnings-Betragtning.

Saaledes var Begyndelsen skeet og det norske Universitet var fra et længe følt Savn blevet en Virkelighed. For denne Sags Vigtighed have vi allerede en Maalestok i den Ihærdighed, hvormed der i henved to Menneskealdre var blevet stridt, og i den forholdsvise Størrelse af det materielle Offer, som tilsidst med Redebonhed var bragt for den. Uden Overdrivelse kunne vi vel sige, at neppe noget andet Universitet er blevet stiftet under saa betydningsfulde Varsler. Det var her ikke en Indretning blandt de flere til yderligere Gavn eller Glands for et iforveien velbefæstet og blomstrende Samfund; det var efterhaanden blevet et Livsspørgsmaal for Nationen. Alt hvad den eiede af Selvstændigheds-Følelse og isandhed opadstræbende Aand havde sammentrængt sig i Ønsket om en Underviisnings-Anstalt, der kunde føre Folkets Cultur lige op til Kilderne og stille den paa lige Fod med de omboende dannede Folks. Bevidstheden om den norske Nation som noget for sig Bestaaende, havde heri søgt og tilsidst opnaaet et Udtryk, som var mere end Mundsveir, et lyst Midtpunct, hvorfra den igjen forklaret og sikker paa sig selv kunde udbrede sig over det Hele. Saaledes ere vi vistnok fuldt berettigede til at paastaae, at det norske Universitets Oprettelse har været et forberedende Skridt af stor Betydning til den ikke længe efter paafulgte politiske Frigjørelse. Ikke at Rigernes Adskillelse skulde som en bevidst Bagtanke have været tilstede hos Universitets-Sagens Forfegtere. Dertil var — maaskee med en enkelt Undtagelse, der kan have skimtet Sagens Conseqventser i et klarere Lys — Folket idethele for loyalt og for velsindet mod den danske Styrelse; de, der med saadan Iver kjæmpede for et Universitet i Norge, meente vistnok i Regelen kun at sørge bedre for den norske Ungdoms Oplysning og for Videnskabens bedre Fremme i Landet og kunde med god Samvittighed og Overbeviisningens fulde Styrke fralægge sig den Mistanke, som de fra den modsatte Kant af og til maatte erfare, at de nemlig stræbte efter at fjerne

den norske Nation fra Danmarks Folk eller dets Kongehuus. Men Tingene og Begivenhederne selv have sin indre Følgerigtighed, som ofte først bagefter kommer til Menneskenes Bevidsthed. At et Universitet som et levende og virksomt Midtpunct for et Folks høiere Bevidsthed, er af væsentlig Betydning for Folkets sande Selvstændighed, har vor indledende Betragtning allerede søgt at vise. Omvendt kan man vistnok ikke sige, at et Universitet nødvendig medfører en selvstændig Nationalitet, da et Folk jo kan have flere Universiteter; og paa denne Grund troede man jo netop i hiin Tid at kunne forlange et Universitet for Norge, Landenes politiske Fælledsskab forresten fuldkommen uskadt. Men Sagen er, at naar naturlige og historiske Betingelser for en national Selvstændighed forresten virkelig ere — skjønt som spredte og ubevidste Elementer — tilstede: da er et Universitet isandhed det meest egnede Middel til at samle disse Elementer og føre dem frem til bevidst Virkelighed. Og man maa tilstaae, at aldrig er en Nations Selvstændighed paa en loyalere og alligevel — eller netop derfor — fastere Maade grundlagt, end naar den først og fremst bygger paa en virksom Stræben efter at sikkre og udvikle en aandelig Frigjørelse og en fra de dybeste Kilder udgaaende Oplysning.

Det norske Universitets Oprettelse var saaledes et paa eengang politisk uskyldigt og paa den anden Side yderst virksomt Middel til Nationens Løsgjørelse fra det gamle Forhold til Danmark, der trods dets mange gode Sider og den i mange Stykker ialfald tilsigtede Ligelighed, dog i Summen var et Afhængigheds-Forhold. Det var politisk uskyldigt, derfor kunde det i god Tro forfegtes af de bedste og de meest betroede Mænd, derfor kunde det ogsaa tilsidst i Mindelighed, skjønt vel efter nogen Modstræben indrømmes. Men det maatte alligevel i Sagen selv have stor politisk Betydning, der idetmindste maatte foresvæve Ahnelsen, og alene deraf hunne vi forklare os deels hiin langvarige Modstræben hos den danske Regjering, deels den overvættes Glæde, som Indrømmelsen endelig vakte i Norge, en Glæde, der ellers maatte forekomme os uforholdsmæssig, ja overstadig. Allerede den blotte Tanke om at eie i sin Midte et

Universitet, der for Fremtiden kunde gaae i Spidsen for en selvstændig Cultur-Udvikling, maatte gjøre Folket ganske anderledes sikkert paa sig selv, end naar det i et saadant Hoved-Anliggende skulde være i Eet og Alt afhængigt af et andet Folk, og saaledes maatte Universitetets Oprettelse allerede som en blot Kjendsgjerning, inden det endnu havde kunnet udfolde nogen kjendelig directe Virksomhed, tjene til en foreløbig Støtte for Folkets Selvstændigheds-Følelse. Det er saaledes mere end sandsynligt, at selv om Norges Adskillelse fra Danmark og Overgang til Sverige i ethvert Fald var bleven medført af en tvingende europæisk Nødvendighed, saa vilde dog denne Overgang være bleven en ganske anden, hvis ikke et Universitet i Forveien var blevet stiftet. Dette, der allerede i sig indeholdt Spiren til et forandret Forhold til Danmark, maatte især bidrage til, at Forholdet til Sverige blev et andet, end hiint tidligere havde været, da Forholdets Udvikling ellers visselig snarere vilde gaaet i den modsatte Retning, og den provincielle Afhængighed af Danmark, der dog endnu ved nedarvet Velvilje og andre Omstændigheder i mange Stykker var formildet, være gaaet over til en endnu fuldstændigere og mere trykkende Indlemmelse i Sverige. Vi ville hermed naturligviis ikke sige, at Universitetets Oprettelse *alene* har kunnet udrette saa store Ting, der i sin Heelhed ere Følgen af mange samvirkende Grunde; men vi troe ikke at tage Feil, naar vi i den væsentlig forandrede Grundbetingelse for Nationens aandelige Dannelses-Proces see et Stød af temmelig afgjørende, om end mindre udvortes iøinefaldende, Betydning til at forandre den politiske Bevægelses Grundretning og ligesom omstemme Forholdenes Organisation.

Paa den anden Side tør det maaskee erkjendes, at Norges Adskillelse fra Danmark kort efterat Universitetet var traadt i Virksomhed, ei har været uden gavnlig Tilbagevirkning paa dettes selvstændige Udvikling. Vel var det allerede ved Stiftelsen og især efterat et fuldstændigt medicinsk Facultet var indrømmet forudsat, at det norske Universitet ikke skulde staae i noget underordnet Forhold til det danske; Meningen var, at det skulde staae saavel Danske som Norske frit for at besøge og lade sig

examinere ved hvilketsomhelst af de to Universiteter for derefter uden Forskjel at finde Embeds-Ansættelse enten i Danmark eller Norge. Men skjønt saaledes begge Universiteter skulde være lige for Loven, vilde selv denne neppe været et tilstrækkeligt Værn mod de factiske Forholdes Magt. For det Første maatte Kjøbenhavns Universitet i sin færdige Organisation, sit modnere Lærerpersonale og sit i alle Dele fuldstændigere Udstyr have en naturlig og i Sagen selv begrundet Overvegt over den Indretning, som nu begyndte fra Nyt af og saa at sige med tomme Hænder. Dernæst frembød Kjøbenhavn, som den ulige større Stad og især som den fælleds Regjerings Sæde, en langt rigere Anledning for den mere Begavede til Udmerkelse og for den, der tragtede efter Forfremmelse, til at blive kjendt og yndet paa høiere Steder. Kommer hertil, at mange norske Fædre, der havde studeret i Kjøbenhavn, fremdeles stode i mangehaande literære og andre Forbindelser med denne Stad, der maatte lægge dem det nær, heller at sende sine studerende Sønner did: saa seer man let, hvor meget der fremdeles kunde lokke Nordmænd — og det endog maaskee af de meest Begavede og som kunde gjøre meest for sin Uddannelse — til Kjøbenhavn, medens det maatte blive en sjelden Undtagelse, at en Dansk kom til at studere i Christiania. Foruden det forholdsviis ringere Antal af Studerende, som altsaa her kunde forudsættes, kunde det let blive Følgen, at dette hovedsagelig kom til at bestaae af de Fattigere paa Aand, Gods og Opdragelse — til ikke liden Skade for Universitetets Anseelse og heldige Virksomhed. Ogsaa af Lærere vilde netop de meest udmerkede letteligen tiltrækkes til den videre og i flere Henseender mere lønnende Virksomhed i Kjøbenhavn, og Professoraterne i Christiania kunde let blive blot etslags Forberedelsesposter for Begyndere, der vilde afgaae til Kjøbenhavn, naar de havde naaet Modenhed og Anseelse, medens man derimod var sikker paa at beholde Enhver, der viste sig mindre duelig. Alle disse Ulemper ved et mindre Provinds-Universitet, og som vist ogsaa tidligere maae have foresvævet saavel en Treschow, som en Baden, kunde ikke ved nogen lovlig Foranstaltning forebygges, saalænge Norge dog

vedblev at staae i etslags Provinds-Forhold til Danmark. Men ved Rigernes Adskillelse maatte Sagen stille sig anderledes. Det blev da nødvendigt, at Enhver, der vilde have Embede i Norge, maatte tage sine Examina ved det norske Universitet, og nogen Bortdragen af de bedste Kræfter var da ei at befrygte. Og idet man saaledes var udelukkende henviist til sine egne fattigere Apparater, maatte netop dette desto mere anspore til disses videre Udvikling og Fuldstændiggjørelse. Skjønt den afbrudte Forbindelse med Kjøbenhavns Universitet kan have medført sine Ulemper og af Enkelte ikke betragtedes uden smertelig Følelse, var den vistnok en ikke uvigtig Betingelse for det norske Universitets desto raskere Fremskriden i en eiendommelig Aand og i virkelig Betydning baade for Nationen og for Videnskaben. Paa den anden Side var det nemlig af mange Grunde ei at befrygte, at det skulde komme i en lignende Afhængighed af de svenske Universiteter, til hvilke man ei saaledes hendroges ved Vanens Magt samt ved ældre Forbindelser, foruden at hine i sin hele Organisation vare temmelig stærkt afvigende fra det Grundlag, som det norske Universitet allerede havde arvet fra Kjøbenhavn, medens ogsaa Sprogenes Forskjellighed og den i hiin Tid vistnok ringe nationale Sympathie dannede adskillende Momenter.

Disse Betragtninger have saaledes søgt at gjøre det indlysende, at Norge netop i det rette Tidspunct fik sit Universitet. Det var godt, at det fik det allerede — som ved etslags Testament — under Foreningen med Danmark, og neppe har en dansk Konge efterladt sig et bedre og mere uforglemmeligt Mindesmerke i dette Land; men det var udentvivl ogsaa godt, at den politiske Adskillelse strax efter paafulgte, hvorved ogsaa Universitetet strax anvistes sin rette Virkekreds og overlodes til en selvstændig Udvikling. Om dennes Betydning og Beskaffenhed maa forøvrigt Universitetets følgende Historie bære Vidnesbyrd.

Anmerkninger og Bilag.

ANM. 1. SIDE 2.

Den Bemerkning, at der af dem, der skulde ansættes som Prester i Norge, fordredes Kjendskab til Landets Sprog, skylder Forf. først Professor Keyser, der leilighedsviis gjorde ham opmerksom paa, at noget Saadant fremgik af et Par Steder i de af Professor Munch hjemsendte Afskrivter fra det pavelige Archiv. Senere har Forf. af Munch efter Dennes Hjemkomst faaet disse Steder velvilligen meddeelte. Der er saaledes et Brev af 18de Januar 1375 (Cod. chart. Gregor. XI T. 26 ann. 5. fol. 199), hvorved Gregor XI overdrager til Petrus Strus, Clericus Caminensis dioecesis, „Canonicatus et præbendam ecclesiæ Nidrosiensis, quos quondam Haldorus Ormeri ipsius ecclesiæ canonicus dum viveret obtinebat — quorum fructus reditus et proventus 40 florenorum auri valorem annuum ut asseritur non excedunt — *dummodo ipse sciat loqui intelligibiliter idioma partium, in quibus ecclesia ipsa Nidrosiensis consistit.*“ I et Brev af 28 Aug. 1376 (Bull. divers. Gregorii XI. ann. 6 T. 1 fol. 344) overdrager ligeledes Gregor XI til Johannes Alfueri (Jon Alfsøn) cler. Hamarensis dioecesis „Canonicatus et præbendam ecclesiæ Osloensis — quorum fructus etc. 30 florenorum auri valorem annuum non excedunt — *dummodo idem Johannes Alfueri de provincia Nidrosiensi, in qua præfata ecclesia consistit, vel alia provincia eidem contigua oriundus existat* et *sciat loqui* et *intelligere idioma, quod loquuntur habitatores civitatis Osloensis.*“ At man allerede tidligere i Landet selv gjorde saadanne Fordringer til Presterne, fremlyser af en Anekdot, der fortælles i Laurentius's Saga (Cap. 11. se Munch og Ungers Oldnorske Læsebog S. 44 fg.) om Jon Flæming, der samtidigt med Laurentius (mod Slutningen af det

13de Aarhundrede) opholdt sig hos Jørund Erkebiskop i Throndhjem. Jon, der havde begyndt at bryde paa det norske Sprog, vilde have Laurentius til at anvende sin Indflydelse hos Erkebiskopen, for at denne skulde overdrage ham, Jon, Mariakirken i Throndhjem. Laurentius svarer: „hvorledes kan det skee, da I ikke kan tale Norsk?" — „Jeg kan saameget som jeg behøver," sagde Jon, „og som det paaligger mig at tale." — „Lader os da forestille os," sagde Laurentius, „at Faste-Indgangen var kommen; da bliver der at tale for Eders Sognefolk om, hvorledes de skal holde Langfasten." — „Paa denne Maade," sagde Jon Flæming, „*nú er komin lentin, hvern mann kristinn komi til kirkju, geri sína skriftn, kasti burt konu sinni, maki enginn sukk!* nonne sufficit domine?" Da lo Laurentius og sagde: ikke skjønner Folket, hvad *lentin* er." o. s. v.

ANM. 2. SIDE 7.

Istedetfor et Universitet blev der dog af Christian den Fjerde i hans nylig anlagte Christiania stiftet et *Gymnasium* eller som det ogsaa kaldes *Kathedral-Collegium* ved en Fundats af 1636. Allerede tidligere, strax efter Stadens Anlæggelse, finde vi en vis Dr. Peder Alfsen som offentlig Lærer i Philosophie (og praktiserende Læge) i Christiania, uden at vi vide noget Nærmere om denne Lærestols Oprettelse eller om den har været forbunden med andre. Men efter den omtalte kongelige Fundats af 1636 skulde der være tre Professorer, en i Theologie, en i Logik og Metaphysik, en i Physik og Mathematik, der tillige skulde foredrage Ethik. Collegiet skulde staae under Biskopens Inspection; „Professores skulle gjøre deris Fliid, at Wngdommen de Systemata, Wi allerede naadigst haffue forordnet at forfattis, grundeligen og ret forstaar, og lade deris egen Dicteren aldeeles faare" o. s. v. Forresten viser den samme Fundats, at Kjøbenhavns Universitet betragtes som fælleds for begge Riger. De første Lærere, nemlig Mag. *Oluf Boesen* (Olaus Boetius), en Sjællænder,[1] i Theologie, Mag. *Henning Stockfleth*, en Sønderjyde, i Logik og Metaphysik, og Mag. *Ambrosius Rhodius*, en Tydsker, i Physik og Mathematik, bleve høitideligt indsatte den 17de Juni 1637, og paafølgende 26de begyndte Forelæsningerne, som rimeligviis holdtes i Kathedralskolens daværende Byg-

[1] Hans Eftermand var den bekjendte Nils Svendsen Chronichius, om hvem se Coucheron i Theologisk Tidsskrivt for den Norske Kirke, 1ste Binds 1ste og 3die Hefte.

ning. Men Indretningen vedblev kun til omkring 1660, da den blev nedlagt, sandsynligviis især paa Grund af Statens Udarmelse ved Krigen, der gjorde det nødvendigt at inddrage idetmindste de tvende Læreres Indkomster. Et Lectorat i Theologien varede dog indtil 1738. J. Chr. Berg har samlet Alt, hvad vi vide om dette Gymnasium og dets Lærere, i Budstikken for 1821, No. 39 fgg.

ANM. 3. SIDE 9.

Det er efter N. Wergeland (Mnemosyne I. S. 3) oftere blevet gjentaget, at Suhm tilkommer Æren for først at have bragt Ideen om et norsk Universitet offentligt paa Bane. Men i det anførte Skrivt fra 1761 bliver det dog kun nævnt som en Kjendsgjerning og som en Forklaringsgrund blandt flere til Videnskabernes lave Standpunct i Norge, at dette Rige ikke har noget Universitet. Suhm har forresten siden tilstrækkelig viist, hvormeget denne Sag laa ham paa Hjerte. Han var idethele under sit Ophold bleven saa stærkt tiltrukken af Landet og Folket, at han i sit Digt „Om Norge" (Kbhvn. 1776) kunde sige, at han „agtede sig for Norsk." I samme Digt heder det, i Modsætning til den mørke Skildring fra 1761:

For Normand skaldet Fjeld
Meer end Parnassus er.
Foruden Helikon
og Lærdoms faste Sæde,
ved egen Ild opmuntred,
ved egen Drivt henreven,
han dem alt overgaaer,
der midt i Musers Bolig
ved Siden af Apoll
i Lærdoms Lys nu boe.
Om Sjæle kunne spaae,
saa føler jeg og spaaer,
at den Tid skal vist komme,
da muntre Gallier
fra Seinens lave Bredd
og dybe Briter fra
den Rigdom førend' Thems
til Norges tappre Folk
om Lærdom beile skal
og ved Nidelvens Bredde
ny Kundskab lede op;

paa Bergens høie Skole
i Handel undervises,
og Nordmænd Verdens Under
samt Hæders Lyst da være.

Videre kunde neppe nogen indfød Nordmand gaae i høitflyvende Phantasier. Klagen over Universitetets Mangel havde han ellers gjentaget i nærgaaende Udtryk i et anonymt fransk Skrivt: Essai sur l'état présent des sciences, des belles lettrès & des beaux arts en Dannemarc & en Norvège, Frieburg 1771. Det heder her: La Norvège est presque depourvue des moyens de s'éclairer. Il semble que par une basse jalousie & une crainte chimérique les Danois laissent croupir ce royaume dans l'ignorance. Ni Académie, ni Univérsité, ni bibliothéque publique. Les Norvégiens, qui veulent s'appliquer aux études, sont obligés de faire le voyage de Copenhague, où leur ambition se borne à dévenir prêtres, aprés quoi ils s'en retournent dans leur pays. Bientôt ils oublient ce qu'ils ont appris, ou bien, privés de tout encouragement ils étudient pour eux-mèmes. Je suis étonné, qu'on trouve quelques savans dans ce pays.“ (Der nævnes Biskop Nannestad i Christiania og Gunnerus i Throndhjem.) Dette Skrivt vakte, som venteligt var, ikke liden Forargelse og blev Aaret efter optrykt avec notes d'un Danois (C. F. v. Hellfriedt), hvilke skulde indeholde Gjendrivelse, men i det Hele vare temmelig intetsigende. Skjønt Skrivtet i sin første Udgave er samtidigt med det anførte af O. G. Meyer, er Universitets-Sagen der dog kun i Forbigaaende berørt, og selv den Kritiske Journals Recension over det sidste, antyder, at Sagen tidligere væsentlig kun havde været privat behandlet. „Det Spørgsmaal,“ heder det, „hvorfor har Norge intet Akademie? har tidt været et Tvistens Æble i private Selskaber og undertiden givet Anledning til hidsige Ordvexlinger mellem unge danske og norske Studerende.“ Naar Wergeland formoder, at Meyer i sit Skrivt ogsaa sigter til offentlige Behandlinger af samme Emne i „Philodani Undersøgelse af Philopatreias Anmerkninger“ og den dertil knyttede Polemik, da er dette en Feiltagelse. Thi i disse Skrivter findes Intet om et norsk Universitet og der var heller ikke nogen bekvem Anledning dertil, da det Flyveskrivt af Philopatreias (Bie), som havde givet Anledning til hiin heftige Skrivtvexel, kun handlede 1) om de dyre Tider og Handelens Svaghed, 2) om Rettergang og 3) om Geistlighedens Indkomster. At Savnet alligevel meget tidligere har været følt, derom haves et ret charakteristisk

Vidnesbyrd i Tillæg til Christiania Intelligents-Sedler for 12te Juni 1792, hvor en Anonym fortæller, at han nok erindrer, med hvilken Mine Professoren i Historie ved hans Deposits for omtrent 50 Aar siden gav ham den „indfule" Qvæstion: „quot sunt Academiæ in Dania & N rvegia," et Spørgsmaal, som netop norske Candidater oftere fik og hvori de fandt en drillende Hentydning. Qvæstionen var, tilføier Anonymen, forresten let at besvare efter Holberg: Utrique regno Daniæ & Norvegiæ una sola est academia scil. Hafniæ, hvor han forresten mener, at Holberg med Flid havde fremhævet dette *una sola* for at antyde, at det ikke burde være saaledes. Vist er det ialfald, at Holberg, ligesaavel som Suhm i 1761 og 1771, har gjort udtrykkelig opmerksom paa Norges Mangel af et Universitet, skjønt med en mindre bitter Reflexion. I Danmarks og Norges geistlige og verdslige Stat (1729) heder det: „Hvad Lærdom er angaaende, da, *omendskjønt der intet Akademie er i Norge*, ci heller mange store Bibliotheker, som jeg veed, saa findes der mange lærde Mænd; thi fast alle de, som have Midler, efterat de nogen Tid have studeret paa Universitetet til Kjøbenhavn, reise udenlands for at lære fremmede Sprog, hvortil de ere synderlig hengivne, have ogsaa den Fordeel fremfor andre Nationer, at de træffe saa vel den fremmede Accent og Udtale. Hvorvel man ikke kan negte, at jo undertiden gjøres noget formeget deraf, og at adskillige andre Ting derover forsømmes." Det laa her endog nær at bemerke, at denne overdrevne Vind, der lagdes paa fremmede Sprog, tildeels kunde staae i Forbindelse med Mangelen af tilstrækkelige Lærdoms-Instituter i Landets eget Skjød.

ANM. 4. SIDE 11.

Den af Gunnerus udarbeidede Plan for et norsk Universitet gik i den Grad „i Glemmebogen," at en Snees Aar bagefter en Baden troede at kunne benegte, at den havde existeret. Men Nyerup opdagede den i det danske Cancellies Archiv og en Afskrivt eiedes desuden af Pastor Johannes Irgens i Hardanger, og blev af ham senere skjenket til Selskabet for Norges Vel, der lod den trykke i Historisk-philosophiske Samlinger, 2den Deels 1ste Bind, Christiania 1812. Forslaget søger først i Korthed at fremhæve Sagens Nytte og Uundværlighed, „wenn dem Lande jemahls aufgeholfen werden soll." Naar blot en Vindmølle skulde bygges, maatte man forskrive Mænd fra Danmark, Sverige, Hamburg eller England, hvilket vist ikke vilde være nødvendigt, naar Mathesis, især applicata, blev doceret

paa et ordentligt Universitet. Mineralogie, Medicin og Chirurgie stode tilbage i Landet. Fast alle Embeder blive slet eller overmaade middelmaadigt besatte, saalænge der ikke er noget Universitet. „Die allerwenigsten Norwegischen Studenten profitiren was auf der Universität in Kopenhagen. Die Reise ist den Meisten zu lang und bekostelich, und sie sind gar zu weit von ihren Eltern, Verwandten und Bekannten, die sich ihrer annehmen und über sie Aufsicht haben sollten, entfernet, und zwar in den ersten Jahren, worin sie ihrer Eltern Häuser verlassen. Dabei sind die Verführungen und Gelegenheiten zu Ausschweifungen und unnöthigen Depensen gar zu viele, und die Allerwenigsten haben so viele Mittel, dass sie den cursum academicum so weit von ihren Freunden und Bekannten ordentlich zurücklegen könnten. Daher sind die Norwegischen Gelehrten so sehr seltene Leute, wenn sie gleich von Natur die allerbesten Fähigkeiten darzu haben.“ Der peges paa andre Nationer, paa Finland, der har *et* Universitet uagtet Sverige har to, paa Mecklenborg, der har *to*, *o. s. v.* „Es musste aber auch hier um der *Emulation* willen eine sein.“ To Indvendinger blive besvarede: at de norske Studenters Antal skal være for lidet, og at Politiken skal fordre, at disse besøge Universitetet i Kjøbenhavn. Men der ere dog omtrent 60 norske Studerende i Kjøbenhavn, og blev der Universitet i Norge, vilde Antallet sikkert blive større. Og Politiken udfordrer i denne Henseende kun, at Danske tildeels blive ansatte i Norge og omvendt, hvorved Nationerne ville blive sammenknyttede, foruden at i ethvert Fald de bemidlede norske Studenter, ja tildeels ogsaa andre, ville fremdeles besøge Kjøbenhavns Universitet. Kjøbenhavns Borgere vilde ikke tabe noget synderligt ved Stiftelsen af et norsk Universitet; thi af de Fattige, der holde *sig* hjemme i Norge, vilde de dog ikke lucrere stort. Det vigtigste Spörgsmaal, hvor Fonds skal komme fra, besvares ved at give Anviisning paa: 1) den holbergske Stiftelse i Sorø med 5000 Rdlr. aarlige Indtægter („Ein so patriotischer Norweger als Holberg war, würde gewiss seine Güter nicht an Sorö vermacht haben, wenn er hätte geglaubt, dass es ihm wäre möglich gewesen eine Norwegische Universität zu stiften oder stiften zu helfen. Man kann also gewiss in dieser Sache seinen Consens präsumiren . . . . . Alle Professoren, die von seinem Legat salariret werden, könnten Holbergiani genannt werden, und diese selbige sollten jährlich, auf eine abwechselnde Art eine lateinische oder dänische Gedächtniss-Rede zur Bezeigung der Dankbarheit gegen den Stifter halten.“) 2) De

angellske Stiftelser i Throndhjem, der kunne afgive strax 2000 Rdlr. og om nogle Aar dobbelt saameget. (De heraf lønnede Professorer kunne hede Angeliani og ligeledes aarlig holde en Mindetale. „So viel unterstehe ich mich zu versichern, dass es nicht allein dem ganzen Publico in Norwegen, sondern auch der Angelschen Familie ungemein verdrossen, dass er durch einen schlechten Rathgeber davon verhindert worden, seine Güter zur Stiftung einer norwegischen Universität zu vermachen.") 3) Seminarium Lapponicum kan gaae ind, da det factisk ikke udretter Noget, og dets Capital 10 til 11000 Rdlr. tilligemed en Kongetiende paa 6 til 700 Rdlr. aarlig kan gaae over til Universitetet. 4) Noget af Missions-Cassen. 5) „Alle die norwegischen Prediger im Stifte Drontheim und Christiania, mit denen ich unterweges auf meiner Kopenhagener Reise gesprochen habe, deren ziemlich viele gewesen, haben mich herzlich gebeten, dass ich mögte den allerunterthänigsten Vorschlag thun, dass alle Norwegische Prediger verpflichtet werden mögten, ein ihren Einkünften propotionirliches neues Contingent an die neue Universität jährlich abzugeben, wenn sie gleich schon zwei so genannte academische Schätzungen (die alte und neue) an die Kopenhagener Universität jährlich abgeben." Ligesaa kunde enhver af de 4 Rectorer afgive 10 Rdlr., enhver Biskop 20 Rdlr. aarlig. 6) 1 Procent af alle norske Embedsmænds Gager ved deres Tiltrædelse. 7) En frivillig Collect i begge Riger. 8) 1 Rdlr. aarlig af hver Hovedkirke i Norge. 9) De kongelige „Frei-Tische" i Christiania kunde henlægges til Universitetet. — Det bekvemmeste Sted til et Universitet vil være Christiansand. Her kunne Throndhjemmerne og Bergenserne lettest komme, og det er kun 15 Miil til Jylland, saa at adskillige Jyder have lettere for at reise hid end til Kjøbenhavn. Den forarmede Handelsstad kunde derved komme paafode. Der vil ikke mangle paa billige Bygge-Materialier; „aber ich halte nicht dafür, dass man mit kostbaren Gebäuden den Anfang machen soll, sondern vielmehr, dass die Professoren zur bestimmten Zeit, sobald als möglich ist, nach Christiansand reisen, um dort 14 Tage nach künftigen Michaelis, oder aber höchstens den darauf folgenden Ostern alle ihre Vorlesungen zu eröffnen. Es stehen leere Häuser für sie offen, die sie auf ihre eigene Kosten miethen können, und die Studiosen werden auch nicht in den ersten Jahren Mieth-Zimmer ermanglen. Daneben können die Professoren, wie die ersten Christen, sich auf einen grossen Saal versammeln, der aus dem Fond der neuen Universität gemiethet wird und anstatt eines öffentlichen Audi-

torii dienen muss." Den nye Plan for det kjøbenhavnske Universitet maatte man saavidt mueligt rette sig efter. En Vice-Cantsler er nødvendig, især da Universitetet er saa langt fra Hovedstaden. Han skulde tillige være Professor theologiæ primarius. Naar man nu fik een Theolog til (Johan Henrik Tauber, Inspector collegii regii), maatte man fordetførste lade sig nøie. Desuden behøvedes: 2 Medici (Prosector Jens Bang og om mueligt Aaskov; paa Saxtorf er vel ei at tænke), 1 Professor i Moral, Politik og Historie (Schytte i Sorø), 1 Professor i Æsthetik, Græsk og Latin (Magister Ancher i Göttingen eller Decanus Petersen), 1 Adjunct ved den philologiske Classe, der blandt Andet kunde docere østerlandske Sprog, (N. C. Kall, Alummus collegii medici), 1 Professor i Logik og Metaphysik (Conrector Sahl), 2 Professorer i Naturhistorie, physiske, økonomiske og mathematiske Videnskaber (Bechmann i Göttingen og Wøldike i Sorø), 1 astronomisk Observator (Decanus Bützow), 2 Jurister (Assessorerne *Colbjørnsen* i Christiania og Sommer i Nordland). En Professors *sædvanlige* Salarium skulde være 600 Rdlr. Vice-Cantsleren kunde have Christiansands Bispestol, men den daværende Biskop Dr. Tidemann, der hverken er skikket til Vice-Cantsler eller til Professor, maatte forflyttes til et andet Bispedømme. Det nye norske Universitet maatte være ganske uafhængigt af Kjøbenhavns; alle Promotioner maatte kunne skee der og Vice-Cantsleren have Frihed til umiddelbart at henvende sig til Kongen eller det kongelige Cabinet, ligesom Professorerne maatte rangere med de kjøbenhavnske efter deres Bestallingers Anciennitet. Det kongelige norske Videnskabers-Selskab maatte forflyttes til Christiansand.

ANM. 5. SIDE 11.

Angaaende Stiftsprovst Hagerups Forestilling til Kronprindsen haves Oplysning i et Brev fra Biskop Schønheider til Nyerup, dateret Throndhjem den 14de Juli 1788, hvilket vil blive trykt i en Samling, som besørges af Adjunct *Ludvig L. Daae*, men hvilket imidlertid af ham er Forf. velvilligen meddeelt, og hvoraf det Meste her skal indtages:

— — — „Her i Throndhjem kom han (Kronprindsen) i Videnskabernes Selskab i den latinske Skoles nye Bygning. Der hørte han en Tale af Vice-Præsidenten Stiftsprovsten Dr. Hagerup. Dens synderligste og endelige Hensigt var at anbefale vore Videnskabers Cultur til Frigjørelse fra det Monopolium, som Alma mater Hauniensis hidtil har og øver. Kan

Norge ikke have sit Universitet og bør det ikke have det, saavel som Hertugdømmerne eie deres og have dertil oppebaaret saa store Tilskud af Statens Casse? Dette Ønskes Alvorlighed, den bedrøvelige Træeldoms Trang for Forældre og Ungdommens Værge her i Norge, at det ikke er tilladt, at de unge Mennesker maae lære, hvad der er eller kunde blive Leilighed for dem at lære i Stifternes latinske Skoler, og især her i Throndhjem, men at de for de fattige Collegier, som høre til Exam. philos., skal saa tidlig i den svage og lettroende Alder udvandre til en Stad, hvor de tidt intet Tilhold hos kyndige og veiledende Mennesker have, ingen Opmuntring eller Anledning til at nyde værdig og hæderlig Selskab, intet Exempel for fri og ærekjær Fremstræben paa Videnskabens Bane have. Det, som hertil hører, blev sagt med kjærlig og for sin unge Herre kjelende Frimodighed og stærk Colorit, men Taleren gav et Ord, som jeg ikke veed om han havde Fuldmagt til at give: „Vi begjære ikke Penge, Midlerne til at skaffe os et Universitet have vi hos os selv.“ Kan nok være, men det er for denne Gang og for temmelig langt hen endnu i Utide at tale om Midlerne, om Udførelsen, da vi endnu med Varsomhed og Klogskab maa arbeide os frem for at faae kun nogenlunde Løsnelse af vore Trældoms Lænker. Fy det stygge Væsen med det Russ-Examen og de Russe-Collegier, at de stakkels Thrønders Børn for dem skal trækkes ned til Kjøbenhavn. Hvad Kronprindsen sagde til vor Trang, til vor Videnskabs- og Opdragelses-Væsens Slaverie? De skal faae see, at han faaer fat paa den Slendrian, saavelsom paa de andre. Nu reiser han ned til Eder, gode Brødre.“ —

ANM. 6. SIDE 13.

De anførte Ord af Zetlitz findes i et Leilighedsdigt med Overskrivt „Forelæsning paa det Norske Akademie den 28de Januar 1795.“ *Det Norske Akademie* var nemlig Navnet paa et Skib, som Agent Kjelland i Stavanger havde ladet bygge, og til en Fest, han i den Anledning gav, havde Zetlitz skrevet dette tilligemed et andet Digt. Det blev aftrykt i Christiansands Adresse-Contoirs Efterretninger, i Danske Tilskuer og sidst af Wergeland i Mnemosyne. Det heder her iblandt Andet:

En Nordmand for at blive lærd
Behøver vistnok ei Mirakler,
Men sikkert et Akademie;

Ei med Procantsleres Spectakler,
Selv en Patron undvære vi,
Kun Lærere, som Noget vide
Og ei foragte Musers Flok o. s. v.

Fremdeles:

Et Norsk Akademie vi har,
Det ene tør vel spaae det andet
Og Navnet kjært for Nordmænd er.

Og til Slutning:

Det gryer jo i Norden — snart gid den frembrød
Den Dag, som vor Lykke skal føde,
Da Nordmand i elskede Fødelands Skjød
De venlige Muser skal møde!
Men han, som forkynder den graanende Dag,
Han Dansken, som talede Nordmandens Sag.
Ham Hæder! Kom klink med bredfuldt Maal:
Vi drikke den ædle Wilses Skaal.

ANM. 7. SIDE 14.

Baden har baade af N. Wergeland og Andre maattet høre ilde for hans Deeltagelse i Universitets-Striden. Men vistnok ganske med Urette. Han kan endog neppe regnes blandt det norske Universitets Modstandere, om han end som Kritiker fandt sig beføiet til at blotte visse Svagheder i Beviisførelsen hos dets Forfegtere og berigtige en og anden skjev eller overilet Forestilling. Dog man kan bedst lade ham forsvare sig med sine egne Ord. Allerede en samtidig tydsk Tidende: Algemeine Literaturzeitung 1794, der idethele skjenkede den danske Literatur megen Opmerksomhed og havde anmeldt de vigtigste Skrivter i Universitets-Sagen, havde (No. 283) i en Recension over Badens Universitets-Journal beskyldt ham for Partiskhed i den omhandlede Sag. Hertil svarer han i Univ. Journ. 2 Aarg. S. 192 fg. „Hvad det norske Universitet angaaer, da er det saa langt fra, at jeg har fraraadet det eller lagt det Hindringer iveien, at jeg endog har modsagt dem, der holdt et saadant Institut for utjenligt, at jeg har viist, hvad Nytte det vilde have ikke alene for Norge, men ogsaa for Danmark, at det vilde befordre en selv for Kjøbenhavns Universitet gavnlig Concurrents, at det vilde aabne en ny Befordringsvei for vore unge Studerende, hvilke nu, efterat have beriget sig med gavnlige Kundskaber baade hjemme og ude, enten slenges hen i en Afkrog, hvor de ere døve

for Videnskaberne, eller gaae hen uforsørgede, indtil de tabe baade Lyst og Mod til at gavne Fædrelandet o. s. m. — Men at jeg ingen Deel har kunnet tage i al den enthusiastiske Støi, som man ved denne Leilighed har tilladt sig, at jeg ikke har kunnet bifalde alle de i den første Hede foreslagne tildeels voldsomme Midler til dette Institats Iverksættelse, og især at jeg ikke har villet gjøre mig til Forræder af den Stiftelse, hvorved jeg tjener, eller tie stille til at man vil fravende den sine retmæssige og lovlige Indtægter: det skulde jeg ventet, havde snarere geraadet mig til Ros, end opvakt Mistanke imod mig.“

I den i Texten berørte Recension over Rothes Skrivt: „Til de priselige Mænd“ etc. 1795, heder det (Univ. Journ. 1 Aarg. Side 172 fg.): „Visselig har enhver Tidsalders Smag i Videnskaber eller som Hr. Forfatteren kalder det, enhver Tidsalders Videnskabelighed sin særegne Charakter. I en Alder er lærd Sprogkundskab, i en anden Theologie, i en tredie Philosophie (saa Aristotelisk, saa Wolfisk, saa Kantisk), i en fjerde atter Naturvidenskab Mode. Men just denne Smagens Foranderlighed i Videnskaber, mon den ikke bør gjøre os varsomme i at danne et Universitet efter vor Alders Videnskabeligheds Charakter, naar vi vil oprette et Universitet for mere end een Tidsalder? Kunde vi ikke let staae Fare for at tolde til vor egen Tidsalders Fordomme? thi hver Tidsalder har sine, kun indsees de ikke af dens Mennesker. Jeg vil ikke modsige vor lærde og skarpsindige Forf. i hvad han siger om Videnskabeligheds Fremskridt i Europa i enhver Alder mod Gehaltighed, Brugbarhed, relativ Fuldkommenhed, og endelig om den Herlighed, som vor Tidsalder skal have naaet i Videnskabeligheds Charakter; endskjønt jeg ligesaalidet kan overbevise mig om den videnskabelige Chiliasmus, som om den moralske . . . . Jeg miskjender ingenlunde Naturvidenskabens Fortrinlighed og hvad Forherligelse vor Tidsalder har vundet ved dens almindeligere Dyrkelse. Jeg troer ogsaa gjerne med Hr. Rothe, „at hvilket Universitet der har meest Rygte ved Astronomie, Physik, Chemie, Naturhistorie o. s. v., det, eftersom Tankernes Stemning i *denne* Tidsalder er, spiller største Rolle.“ Men hvo er os Borgen for, at denne Tankernes Stemning er den samme i *næste* Tidsalder? Og saa! kan ikke Naturens Studium ligesaa vel misdyrkes, som andre Studier? Har man ikke seet Astronomien dyrket, for af Stjernernes Gang og Stilling at tolke det forfængelige Menneskes Skjebne? Har man ikke anatomeret Dyr, for af deres Indvolde at erfare Gudernes Vilje? Have vi ikke seet og see vi ikke daglig

Physiken behandlet som en Taskenspillerkunst til at sætte gabende Tilskuere i Forundring ved „*artige Stückchen?*" Naturens Studium gjør i og for sig ingen Philosopher; det kommer an paa, hvad Smag man medbringer til dens Dyrkelse. Mon Buffon, Linné (den ældre), Bonnet, vor Rothe selv skulde have læst det i Naturens Bog, som de læste, mon de skulde have læst Andet deri end Gloser, dersom Sjælen ikke i Forveien havde været dannet til at adskille Tant fra Sandhed, det Nyttige fra det Forfængelige? Og mon der ikke ved et Universitet bør sørges for denne Dannelse ligesaa vel som for Naturkundskab? Og Menneskets Historie! Skulde den ikke være vel saa vigtig for Mennesket, som Naturens? Men hvor lærer man de Fremskridt, som Mennesket har gjort fra Vildhed til Cultur, fra Cultur til Oplysning og dets Tilbagefald fra en større Grad af Cultur og Oplysning til en ringere, uden af de kostbare Levninger, vi have tilovers af Grækere og Romere, som ere de eneste, der kan give os Lys i denne vigtige Materie? Bør da ikke deres Læsning opmuntres, og Grækers ag Romeres Skrivter til evig Tid blive en værdig Gjenstand for de Lærdes Granskning? Men Naturkundskab er det eneste Studium, hvorved det norske Akademie skal anbefale sig; og jeg skulde Intet have derimod, naar dette Akademies Nytte skulde indskrænkes til Norges Fornødenheder alene; men skal det svare til Navn af Universitet, bør det vel opelske Universalkundskaber."

ANM. 8. SIDE 15.

Den af den nedsatte Commission indgivne Ansøgning (trykt i Hermoder 1795 1ste Bind No. 2 S. 101 fgg.) lød saaledes:

Til Kongen.

Aldrig have vi nogensinde havt en mere levende Følelse af den Lykke, vi nyde ved at leve under en god og faderlig Regjering, end ved nærværende Leilighed. Denne Følelse opvækkes hos os ei alene ved Betragtningen af de velgjørende Foranstaltninger til Landets Opkomst, som udmerke Deres Majestæts Regjering; men det, som ogsaa især rører os, er den Omhu og Viisdom, hvormed Deres Majestæt har afværget fra os de Elendigheder, hvorunder saa mange andre Europas Nationer sukke, og skjenket os den Lykke, at vi ei alene i Sikkerhed kunde nyde vort Gode, men endog udkaste Planer til vor Velstands Forøgelse ved Videnskabers og Oplysnings Fremme, imedens andre omspendte af Krigens Farer, neppe

kunne fatte Tanke om en høiere Lykke end at redde Livet. Have vi derfor nu et vigtigt Anliggende, saa er det vor Glæde, at vi kunne frembære det for en Monarch, som selv ingen Lykke kjender, uden at gjøre sit Folk lykkeligt, og at vi altsaa kunne gjøre det med Frimodighed og Tillid.

Det kan ikke være Deres Majestæt ubekjendt, at, da Sognepresten til Edsberg, Herr Professor *Wilse*, i Aaret 1793, havde fornyet det Ønske iblandt os, at Norge maatte faae et Universitet i sit eget Skjød, og, for at komme i desto nøiere Erfaring om sine norske Medborgeres Tanker i denne Henseende, samt overlægge med dem, paa hvad Maade man bedst skulde søge at faae udvirket denne vigtige Fordeel for Landet, indbudet vore tænkende Landsmænd til et Møde i Christiania den 4de Juni samme Aar; saa blev det os underskrevne, tilligemed nu afdøde Hr. General-Auditeur *Wessel*, af den talrige Forsamling, som paa dette første Vink havde indfundet sig, overdraget, end videre i Følge de Grundsætninger, som besjælede Forsamlingen, at overlægge og foranstalte, hvad der kunde tjene til dette Ønskes heldige Opfyldelse. Vi modtoge denne hæderfulde Commission med samme varme Deeltagelse, som den af Forsamlingen blev os overdraget, og vi have troet, ei bedre at kunne opfylde vore Landsmænds Hensigt, end naar vi, efterat have gjort de fornødne Forberedelser, saavidt det efter vort Begreb kunde være Privatmanden tilladt, allerunderdanigst henvendte os til Deres Majestæt med Sagen. Omendskjønt vi nu vel af hvad der saavel denne Gang som tilforn er talt og skrevet om denne Materie, kunde nogenledes gjøre Regning paa, et den oplyste Deel af Nationen (thi om en eller anden Enkelt er af andre Tanker, kan det herudi ikke gjøre nogen Undtagelse) var enig med os i Hovedsagen, saa kunde vi dog ikke i en Sag, som i saa høi en Grad maa interessere den hele Nation og staaer i saa nøie en Forbindelse med det almindelige Bedste, vove at gjøre det sidste Skridt til Deres Majestæt selv, førend vi dertil, saavidt muligt, havde faaet et almindeligt Samtykke. Vi besluttede derfor at tilskrive saavel de andre Stifter i Norge derom, som enkelte Mænd af Oplysning og Anseelse; og allevegnefra have vi faaet fyldestgjørende Gjensvar. Hermed lode vi det ikke være nok; vi ansaae Sagen at være saa vigtig, at vi, for at gjøre Publicum endnu mere opmerksom derpaa, for at berige os selv med Ideer, samt fremkalde nyttige Forslag og Veiledelser, udlovede 200 Rd. for den bedste og 100 Rd. for den næst bedste Besvarelse af Spørgsmaalet: *Hvorledes et Universitet i Norge kunde indrettes*

til størst Nytte for Landet, med Hensyn til Tidernes Cultur og Videnskabernes Tilstand. Dette blev ikke heller forgjæves; adskillige gode Afhandlinger bleve os tilsendte, hvoriblandt en fra Hr. Secretair *Pram*, og en fra Hr. Professor *Eggers* meest udmerkede sig og bleve belønnede med de udsatte Præmier. Nu tænkte vi vel ogsaa paa at aabne en Subscription, for at blive underrettede om, hvormeget vore Medborgere vilde bidrage til Ønskets Opfyldelse ved frivillige Gaver; men, omendskjønt vi ere fuldeligen overbeviste om disses Beredvillighed, saa have vi dog troet, at denne skulde blive større og almindeligere, naar Landsfaderen selv havde antaget sig Sagen og lovet at komme vort Ønske til Hjelp med sine Befalinger og vise Foranstaltninger. Altsaa blev nu for det Første Intet tilbage for os, uden at vi allerunderdanigst androge Ønsket for Deres Majestæt, og bede om den Medvirkning til sammes Opfyldelse, uden hvilken vore egne Bestræbelser skulde være forgjæves. Dette er det da og vor Hensigt hermed at gjøre. Det er Ønsket om et Universitet i Norge vi frembære for Deres Majestæt; og vi frembære det med al den Underdanighed, som troe Undersaatter skylde deres Konge, men ogsaa med den Frimodighed, som Sagens Billighed og Velgjørenhed paa den ene, og Deres Majestæts Hjertelag paa den anden Side er istand til at indgive os. At det ikke er vort Ønske alene, men Nationens i Almindelighed, det beviser alt i denne Sag passerede, det beviser Alt hvad der er skrevet om Sagen, det troe vi ogsaa bevises ved de hermed følgende originale Breve, hvormed vi af den Aarsag have fordristet os til at geleide vort Andragende. Ikke vi altsaa alene (vi vove at sige det, fordi vi kunne sige det med Overbeviisning) ikke vi alene, men Deres Majestæts norske Folk anholder om denne Velgjerning for sig selv, for sit Fædreneland, for sine Efterkommere. Faderligen har Deres Majestæt lettet Adgangen til Næring for Deres norske Undersaatter ved Kornhandelens Frigivelse; ligesaa faderligen ville Deres Majestæt nu ogsaa lette Adgangen for os til Kundskab og Lys! Det skulde virkeligen være fornærmeligt imod en Regjering som vores, der gaaer frem efter saa rigtige Grundsætninger og besjæles af saa rene Hensigter, om vi her vilde søge at igjendrive de Grunde, som en falsk Statskunst kunde betjene sig af til at bestride vort Forlangende; under en saadan Regjering kan Spørgsmaalet kun blive, om et Universitet i Norge vel kunde være nyttigt for Norge, om det norske Folk kunde derved blive bedre og lykkeligere. Dette troe vi, derfor ønske vi det saa indstændig, og bønfalde

Deres Majestæt derom, som den største Velgjerning for vort Fædreneland. Vel er den norske Nation aldeles ikke blottet for Oplysning og videnskabelig Cultur; endog Fremmede have fundet denne hos os i en langt høiere Grad, end de kunde formode i et Land, som neppe havde et Bibliothek og slet intet høiere Institut, hvor Videnskaber kunde læres; men klarere, blidere og mere velgjørende skulde Lyset blive, naar dets Udspring var nærmere, end det, de svagere Straaler fra en fjernere Kilde kunne frembringe. En lettere og sikkrere Adgang dertil skulde lokke flere af Landets Børn til at betjene sig deraf; flere, ved videnskabelig Cultur oplyste og forædlede, skulde hver i sin Kreds udbrede Held og Lyksalighed; vore Skove, vore Bjerge, vore fiskerige Søkyster, disse i sig selv uudtømmelige Skatkammere, skulde, ved en klogere Omgangsmaade, yde deres Skatte rigeligere, til større og varigere Gavn for Landet; endog vore Agre, nu paa de fleste Steder saa skjødesløst behandlede, skulde føle det høiere Lyses velgjørende Indflydelse; de gamle Næringsveie skulde overalt bedre benyttes, nye opdages; Vindskibeligheden skulde ikke længer kvæles af Uvidenhed og Fordom; et større Penge-Omløb (thi det er for Norge ikke ubetydeligt, hvad dets Sønner koste ved et Universitet udenfor Landet) skulde oplive vore Næringsveie; og dette, som maaskee er det Vigtigste, ikke skulde de norske Fædre have Aarsag at begræde som Daarlighed, at de opoffrede Videnskaberne deres Sønner, naar disse med forødet Formue, med forfeilet Bestemmelse, med tabt Dyd, Sundhed og Alt, vendte tilbage til Fædrenelandet; tusinde Fædres og Mødres Ønsker skulde nedkalde fra Himmelen Held og Velsignelse over Deres Majestæt: ja! naar et mere oplyst, men derfor og dydigere, men derfor og mere kraftfuldt og kjækkere Folk adlydede Deres Majestæts Love og Befalinger, skulde dette give Deres Majestæts Krone en større Glands, og aldrig skulde Deres Majestæt kunne oprette i de taknemmelige Norskes Hjerter et varigere Minde om Deres velgjørende Regjering.

Men en saadan Lære-Anstalt i Norge, som den, vi her allerunderdanigst søge om; en Lære-Anstalt, der ei blot skulde tjene til, som en Morgenrøde at forberede Dagen, men var skikket til at udbrede det høiere Lys, som de Norske, der ei komme lige ud af Mørket, strax kunde imodtage og nytte; et fuldstændigt Universitet, en fuldkommen Høiskole i Norge, vilde baade strax, for at opstaae, og siden aarligen, for at vedligeholdes, koste Staten betydelige Summer; hvorfra skulde disse komme? af hvilke

Kilder skulde de udflyde? Vi fordriste os vel aldeles ikke at bestemme noget i denne Henseende; beslutter Deres Majestæt at skjenke Norge det forønskede Universitet, De vil da og bedst finde Udveie til Omkostningerne. Ikke destomindre maatte det dog allernaadigst tillades os at sige, at, hvad det første Anlæg angaaer, med Bygningers Opførelse, med Bibliotheks og Apparaters Anskaffelse, da troe vi sikkert, at vi, ved at opbyde vore Medborgere til et Bidrag med frivillige Gaver, idetmindste skulde tilveiebringe saa stor en Summa, at det bemeldte første Anlæg ei skulde blive Statscassen til nogen Byrde. Vi love os dette, ei alene af den almindelige og varme Deeltagelse, hvormed Ønsket er yttret, men ogsaa af de betydelige Tilbud, som af Nogle allerede ere gjorte. Maaskee torde endog kun et Par Private, som vi kjende, bidrage saa anseeligt, at derfor alene det fornødne Bibliothek kunde anskaffes. Men mere tør vi vel heller ikke for det Første vente af vore Medborgeres Gavmildhed, ihvorvel vi *ikke kunne* bestemme dens Grændser. Endnu staaer altsaa det Vigtigste *tilbage*, den aarlige Omkostning, som, naar den skulde bestrides af Renter, vilde udfordre en Capital, der paa nærværende Tid, under saamange andre Statens Fornødenheder, skulde være vanskelig, om ikke umuelig, at tilveiebringe. Vi have derfor ikke heller tordet fatte Tanke om nogen ny og egen Fonds Oprettelse for vort forønskede Universitet. Saavidt vi kunne dømme, skulde denne ei engang være fornøden, naar visse Indretninger, som allerede ere forhaanden, maatte henledes til at blive frugtbringende for denne nye Stiftelse. Deres Majestæts kjøbenhavnske Universitet har vore Kongers Kjærlighed til Videnskaberne at takke for, at det er et af de rigeste i Europa. Ikke destomindre hverken ville eller kunne vi begjære, at dette skulde afgive Noget til et norsk Universitet af hvad det allerede har i Besiddelse. Det Eneste deraf, som uden Tvivl Deres Majestæt selv vilde finde det retfærdigt og billigt at forlægge til en Stiftelse af samme Art i Norge, og som vi derfor allerunderdanigst vilde søge om til saadan Stiftelse, er den saa kaldede Akademie- og Studie-Skat af Norge, tilligemed de Tiender, som af dette Rige ydes til det kjøbenhavnske Universitet, saavelsom hvad Legater det kjøbenhavnske Universitet har, som af Giverne udtrykkelig maatte være bestemte for norske Studenter. Men med samme Ret som det kjøbenhavnske Universitet kan gjøre Fordring paa at beholde hvad det allerede besidder, vilde det vel ikke ogsaa kunne paastaae at beholde for sig alene den nye Fordeel, som dets Indtægts-Kilder, ved en bedre Afle-

delses-Maade, kunde bringes til at afgive, naar en anden nyttig og nødvendig Indretning i Staten ved sámme kunde befordres. Altsaa, da vi ere blevne underrettede om, at en nedsat Commission udkaster Planen til en Forandring med det kjøbenhavnske Universitets Gods, hvorved, efter kyndige Mænds Forsikkring, et saa betydeligt Overskud vil udbringes, at dette alene næsten kunde udgjøre Alt hvad et norsk Universitet aarlig vilde koste: saa vove vi allerunderdanigst at bede Deres Majestæt, at idetmindste *Halvdelen* af dette Overskud maatte bestemmes for det Universitet, som Deres Majestæt vilde lade oprettes i Norge. Universitetet i Kjøbenhavn tabte Intet derved af hvad det har, og den Summa, som derved maaskee kunde synes at gaae bort fra Danmark, blev dog ikke spildt for de Danske, som da ogsaa, om de vilde, kunde lade deres Sønner studere i Norge. Den samme allerunderdanigste Ansøgning frembære vi ogsaa om det Overskud, som formenes at udkomme ved en lige Operation med det *Sorøiske Akademies.* Gods. Dette sidste Akademie har hidindtil været et Akademie saavel for Norske som Danske; det har imidlertid i nogle Aar havt flere Lærere end Studerende; Retfærdigheden selv synes altsaa ei at kunne have Noget imod, at, om de Norske fik et Universitet hos sig selv, det ommeldte hele Overskud da blev dette til Fordeel, og Nordmanden *Holberg*, om han var nærværende, eller hans Arvinger, vilde uden Tvivl ikke fortryde paa, at idetmindste en uventet Interesse af den Formue, han skjenkede til et dansk Akademie, blev henlagt til et lignende Institut i hans Fædreneland. Disse 2de Overskudde, endda kuns Halvparten af det først ommeldte, thi mere deraf torde vi ikke begjære, og det sidste heelt, tilligemed den norske Akademie-Skat og de benævnte Tiender, troe vi da, efter det som os er berettet, skulde udgjøre mere end de To Tredie Dele af hvad et norsk Universitet aarligen (om dette endog efter Hr. Professor *Eggers's* Plan blev 30000 Rd.) vilde udfordre. Det endnu Manglende vilde let kunne opfyldes ved den ligeledes efter Rygtet nær forestaaende Forandring med det beneficerede Gods i Norge, naar Deres Majestæt vilde befale, hvorom vi ogsaa allerunderdanigst bede, at der ved samme skulde haves Hensyn til, at den deraf udbringende Fordeel, eller saa meget deraf, som behøvedes, maatte paa denne Maade komme Landet selv tilgode.

Saaledes have vi, efter vor indskrænkede Kundskab, vovet at anføre ved hvilke Indtægts-Kilder vi troede, at et norsk Universitet kunde bestaae uden nogen ny Byrde for Staten, og tillige at anholde om sammes Bestem-

melse til dette Øiemed. Deres Majestæts det Hele overskuende Øie vilde sikkerligen opdage endnu flere og bedre passende. Imidlertid troe vi disse her foreslagne ikke uværdige at komme i allernaadigst Betragtning,

Til Slutning have vi endnu en Bøn al fremføre for Deres Majestæt i Henseende til den Fuldkommenhed, vi ønskede en saa vigtig og kostbar Stiftelse maatte faae, for at blive ret nyttig og hæderlig for Nationen. Skal dette skee, da maa uden Tvivl Landets og Nationens særegne Beskaffenhed, hvad sammes Tarv i Særdeleshed udkræver, samt det Locale ved ethvert Sted, som kunde komme i Betragtning til at blive Høiskolens Sæde, tages i fortrinlig Overveielse. Da vi nu. som de, der enten ere Landets Indfødde, eller i lang Tid have opholdt os i samme, tillige som de, der nu allerede længe have tænkt over denne Sag, og til hvilke imidlertid saa mange ypperlige Forslag fra Andre ere indkomne, kunne *tiltroe* os at have samlet endeel Erfarings-Kundskab i denne Henseende: *saa bede* vi Deres Majestæt allerunderdanigst, det maatte tillades os, *i Tilfælde*, at vor Ansøgning, hvad Hovedsagen angaaer, vorder bønhørt, saavel at indkomme med Forestilling om, hvilket Sted i Norge, der til at anlægge Universitetet paa kunde ansees bekvemmest, som ogsaa at forfatte et Udkast til Fundatsen for samme. Dersom vi hertil erholde Deres Majestæts allernaadigste Tilladelse, da love vi, for at bringe dette Udkast til den størst muelige Grad af Fuldkommenhed, at lade det circulere ei alene til de meest oplyste Mænd i Rigerne, og til det kjøbenhavnske Universitet, med Begjæring at de derover ville give os deres Betænkninger; men ogsaa at lade det oversætte paa Tydsk og sende det med samme Begjæring til de fornemste Lærdoms-Sæder i Tydskland, og at vi, naar alle disse Betænkninger vare indkomne, vilde forbedre det efter samme, for at vi derefter saaledes forbedret kunde underkaste det Deres Majestæts Bedømmelse og Approbation.

Vi have da saaledes herved med den Udførlighed, som Sagen selv syntes at gjøre fornøden, allerunderdanigst andraget for Deres Majestæt vort vigtige Anliggende, hvilket vi iøvrigt tillidsfulde og rolige overlade til Deres Majestæts Omsorg og landsfaderlige Foranstaltning.

Deres Majestæts

allerunderdanigste

B. Anker. Wilse. J. R. Bull. Matthiesen. Møller. Rosted.

ANM. 9. SIDE 15.

Ogsaa i det danske Publicum satte man Uvilligheden til at indrømme Norge et Universitet i Forbindelse med politiske Parti-Interesser. Planen om et norsk Universitet gjaldt for at smage af Demokratisme eller henførtes dog til den Iver for „Oplysning og Menneskevel," der i hiin Tid greb Saamange, især af den yngre Slægt, og mange Gange fremtraadte med saa store Fordringer og Forventninger. At hine Ideer, som især ved den franske Revolution sattes i Omløb, ogsaa virkelig havde sin Deel i Kampen for det norske Universitet, er ikke uden Sandsynlighed. M. C. Brun har i „Aristokraternes Katechismus" (1796) et Litanie, hvori iblandt Andet bedes:

„Fra flere Universiteter
óg deraf flydende Farer
o. s. v.
bevar os kjære Herre Gud!"

ANM. 10. SIDE 18.

Et Mellemspil i Universitets-Sagen fortælles af Treschow i Fortalen til hans philosophiske Testament Side XXVI fgg. saaledes: „For ved min personlige Nærværelse at kunne virke til dette Øiemed" (nemlig en Udvidelse af Christianias Skole til en forberedende akademisk Anstalt) „begav jeg mig selv til Kjøbenhavn i Efterhøsten 1797, og forblev efter bemeldte Commissions eller egentlig dens høie Formands, hans Durchlauchtigheds Hertugen af Augustenborgs udtrykkelige og af det danske Cancellie gjentagne Ønske og Villie der indtil Foraaret 1798. I et Udskud af samme Commission, bestaaende af Professorerne *Moldenhawer*, *Kierulf* og *Rahbek*, blev da i Forening med mig gjort et Udkast til en særskilt og fra andre Skolers afvigende Organisation for Christianias Kathedral-Skole. Ifølge deraf skulde her, foruden hvad der for alle andre maatte blive bestemt, beskikkes Lectorer i Theologie, Lovkyndighed og efter Moldenhawers Forslag, ligeledes en i Philologie, Kritik og Archæologie, for derved saaledes at forberede tilkommende Theologer, Jurister og Skolelærere, at de uden langvarigt Ophold ved Kjøbenhavns Universitet kunde der erholde Embeds-Examen alene, efterat de foregaaende akademiske Prøver her i Skolen vare endelig aflagte. Da denne Plan af den hele Commission var bifaldt; da jeg desuden paa mine egne samt paa min retskafne, ligesindede Collegas

Conrector, siden Rector og Professor, *Rosteds* Vegne havde erklæret, at vi begge, paa det at den kunde blive iverksat, vare villige til for en maadelig Erstatning i Penge at give det os beneficerede Gods tilpriis — et Skridt, som vi efter almindelige Klogskabs Grunde for vor egen Skyld aldrig havde burdet gjøre — og uden videre Belønning for de flere ved den nye Indretning overtagne Forelæsninger over Philosophie, Historie, o. s. v. da jeg troede saaledes at have faaet Vished om, at alle væsentlige Hindringer vare overvundne: reiste jeg, forsynet med *Moldenhawers* egenhændige Afskrivt af de tagne og af den hele store Commission bifaldte Beslutninger fornøiet tilbage. I Begyndelsen havde jeg ei heller Aarsag til at tvivle om Vedkommendes Alvor med Verkets Fuldbyrdelse, hvorom man endog corresponderede umiddelbart med mig; men snart ahnede jeg dog, da denne Correspondance ophørte, at en Fare var paafærde, og fik ved det af Kongen stadfæstede Reglement for min Skole omsider Troen i Hænderne; thi deri var intet Spor til nogen høiere Underviisnings-Anstalt, men denne Skole sat paa samme Fod som alle de øvrige."

ANM. 11. SIDE 21.

I Aalls Erindringer (S. 259, 2den Udg.) læses i Henhold til den af Wergeland i Mnemosyne leverede Tabel, at der i 1808 *ingen* norsk Student blev indskreven. Birkeland har imidlertid 5. Men paa Artiums-Listen October 1808 hos Engelstoft findes kun een norsk Student (neml. Johannes Hansteen). Imidlertid vare ved en extraordinær Examen i April Maaned 3 Nordmænd optagne, der vare dimitterede Aaret iforveien, men vare blevne forsinkede paa Reisen, saa de ikke naaede frem til den ordinære Examen. Dette hændte i hine Tider oftere.

ANM. 12. SIDE 29.

Der har været yttret Tvivl, om det virkelig var alvorlig meent med Planen for denne Real-Høiskole. Allerede Treschow nærer, som man seer af et Brev til Platou (trykt som Bilag No. 61 til Aalls Erindringer, 2den Udg. S. 732 fgg.), megen Mistanke især til Moldenhawer, og Birkeland (Hist. af Selskabet for Norges Vel S. 30 fg.) synes temmelig bestemt at mene, at den hele Plan blot var et Spilfegterie for at faae Opmerksomheden bortledet og Sagen forpurret. Den realistiske Iver, mener han, „er i Forhold til Tidens hele Retning saa ny og i Forhold til hiin Auctoritets Sammensætning saa overraskende, at man

fristes til at ansee den for et Skalkehjul for Tendentser, som man fandt det raadeligst ikke at lægge for Dagen." Men denne Bemerkning kunne vi ialfald ei i dens Heelhed underskrive. Realismen var ingenlunde noget Nyt, men laa maaskee netop hiin Tidsalder nærmere end nogen anden. Allerede Rothe, som dog undte Norge endog et glandsfuldt Universitet, vilde alligevel have det bygget overveiende, om ikke udelukkende, paa Naturvidenskaberne. Og selv i Prams Priisskrivt af 1795 finde vi, uagtet han vistnok er langt fra at miskjende Betydningen af classiske Studier og overhoved de philosophiske og historiske Fag, ikke liden Begeistring for „det Almeennyttige i Videnskaberne." Var det ikke ogsaa, især i dette Aarhundredes første Tidsrum, en realistisk Theorie, der bedst svarede til Tidens hele Retning, dens Erhvervstravlhed og dens Nydelsessyge? Om Directions-Medlemmernes personlige Tænkemaade tør vi ikke sige noget Bestemt, men finde det ingenlunde usandsynligt, at selv Moldenhawer, skjønt Theolog, paa sit neologiske Standpunct, ogsaa i andre Henseender har været reven med af Tidsalderens „Fordomsløshed," under hvilket Navn den skjulte sin farligste Fordom.

Men Saameget er ialfald vist, at Directionen ikke meente at ville give Norge et fuldstændigt Universitet, der kunde sikkre Nationens aandelige Uafhængighed, og at den forsaavidt ganske vist vilde give den en Steen, naar den bad om et Brød.

ANM. 13. SIDE 30.

Det kan synes paafaldende, at Grev Wedel, som efter al Sandsynlighed var nedkaldt til Kjöbenhavn netop fordi Regjeringen nærede Mistillid til hans politiske Tænkemaade og Planer, saa snart sættes til et saa vigtigt Hverv sammen med Universitets-Directionen. Herom fortælles imidlertid en Anekdot, hvis Hjemmel vistnok ikke kan angives, men som neppe er ganske blottet for indre Sandsynlighed. Det heder nemlig, at Wedel, skjønt han modtog den kongelige Ordre om at begive sig til Danmark, medens han var paa en Embedsreise i en afsides Egn af sit District, ufortøvet gav sig paa Veien og ankom efter en iilsom Reise til Kjøbenhavn længe før Nogen havde ventet ham, saameget mere, som man vel snarere havde forudsat, at han maaskee slet ikke eller ialfald kun nølende vilde følge Budet. Umiddelbart efter Ankomsten begiver han sig til Kongen. Denne, der var ganske uforberedet paa hans Kommo, spørger efter Sædvane, hvad der

stod til Tjeneste? og da Wedel svarer, at han er der efter Kongens Ordre og ønsker at vide, hvad man vilde ham, griber Kongen i Øieblikkets Forlegenhed til at tale om Universitets-Sagen, hvorom han siger at ville høre Wedels Mening. Men. Wedel fastholder dette Punct med stor Iver og yttrer, at han ønskede Intet heller end Anledning til at virke for denne Sag. Han forsømmer ikke Leiligheden til indtrængende at udvikle *sine* Anskuelser og udvirker paa Stedet Kongens Tilsagn om at lade ham conferere med Universitets-Directionen. I den officielle Befaling herom synes nu virkelig i Udtrykket om Wedels „umiskjendelige Iver for Landets Vel" at ligge Noget af en Indrømmelse, en Antydning til etslags Redegjørelse for, at han sættes til et saadant Hverv uagtet Saameget, der kunde underforstaaes.

En Afskrivt af den Protokol, der har været ført i Universitets-Directionens Conferentser med Wedel, findes i det norske Rigsarchiv, og er, saavidt vides, første Gang benyltet af Birkeland i hans Historie af Selskabet for Norges Vel. Da disse Conferentser danne et saa vigtigt Vendepunct i Universitets-Sagens — idetmindste officielle — Behandling, maa det ansees for hensigtsmæssigt her at give et fuldstændigt Aftryk.

„Efterat Hans Majestæt Kongen under 27de Febr. 1810 havde befalet Directionen at afgive sin Betænkning angaaaende *en videnskabelig Indretning* i Norge for Studerende, og denne Betænkning var under 20de April s. A. allerunderdanigst afgivet, hvorefter Hs. Majestæt under 27de s. M. havde befalet et yderligere Forslag, som ved Directionen var sat under Overveielse, modtog den den 1ste Marts følgende Befaling:

„„Da Kammerherre, Amtmand Grev Wedel Jarlsberg, Ridder af Dannebrogen, som er hidkommen fra Norge, i nogen Tid vil opholde sig her i Staden, saa ville Vi allernaadigst, at Directionen under dette hans Ophold her, ved at conferere med ham angaaende den akademiske Underviisnings-Anstalt for Vort Rige Norge, om hvilken Vi allernaadigst have paalagt Directionen at gjøre nærmere allerunderdanigst Forestilling, maatte søge for denne tilsigtede vigtige Indretning at benytte de Oplysninger, han efter sine locale Kundskaber om Norge, sine Indsigter og sin umiskjendelige Iver for Landets Vel, vil være istand til at meddele.""

I allerunderdanigst Følge heraf indbød Directionen Kammerherre Grev Wedel Jarlsberg, til Onsdagen den 6te Marts, da Conferencen med ham begyndte; den fortsattes ved flere Sammenkomster indtil den 20de i samme

Maaned. Resultaterne af disse Deliberationer blev man enig om at nedskrive i sammenhængende Orden saaledes:

At en akademisk Lære- eller Underviisnings-Anstalt skal indrettes i Norge.

Dette kunde man efter det, som Hans Majestæt allerede i gjentagne Befalinger har tilkjendegivet Directionen, og efter det, som ifølge disse Befalinger hidtil har været omhandlet, ansee som afgjort.

Spørgsmaalene, som bleve Gjenstande for nuværende Conference, vare altsaa:

1. Af hvilken Beskaffenhed, og hvor udvidet denne Underviisnings-Anstalt, maatte være.

2. Stedet, hvor den bedst kunde anlægges.

3. Hvilke Midler, der vare at udfinde, saavel for at grundlægge, som for at vedligeholde den.

4. Til hvilken Tid den kunde sættes i Udførelse, og i hvilken Orden.

I Henseende til *1ste Punct*, angaaende *Beskaffenheden af den akademiske Underviisningsanstalt*, erklærede Kammerherre Grev Wedel Jarlsberg, at efter Alt, hvad han kjendte, havde hørt og fornummet, var det det norske Folks eenstemmige og ivrige Ønske og Haab, at Norge maatte erholde *et Universitet*, af saadan Beskaffenhed og saadan Udvidelse, at det kunde give den Deel af Norges Ungdom, som vil dyrke Videnskaber, saavel de lærde som de almeennyttige, ikke alene en forberedende, men ogsaa en uddannende akademisk Underviisning i de Sprog og Videnskaber, som sædvanligen henhøre til Universitetsstudier, at enhver akademisk Læreanstalt, anlagt efter mindre Maalestok, ikke vilde fyldestgjøre forbemeldte Folkets Ønske eller Haab, ikke i nogen ønskelig Grad vinde offentlig Yndest eller Tillid eller Understøtning fra den formuende Classe, som er istand til at understøtte, og altsaa ei heller kunne gaae frem med Held, eller til Varighed.

Derimod holdt han sig efter modneste Overlæg forsikkret om, at et fuldstændigt Universitet vilde blive modtaget med aabne Arme, blive yndet, søgt og understøttet, og end mere binde Nationens Hjerter til den Konge, som stiftede det.

I denne Erklæring fandt Directionen et Motiv af det Værd og den Vigtighed, at den ikke vilde betænke sig paa allerunderdanigst at henstille til Hans Majestæt, om den akademiske Underviisnings-Anstalt, som Allerhøistsamme forlængst har bestemt for Norge, maatte, naar Ressourcer dertil kunde udfindes, blive et fuldstændigt Universitet af foranførte Beskaffenhed

og Udvidelse, dog med Undtagelse af fuldstændigt medicinsk Facultet, siden de Foranstaltninger og Indretninger, som fordres for at uddanne Læger og Chirurger, ikkun haves eller kunne haves i store Stæder, i den danske Stat alene i Kjøbenhavn, hvis mange med betydelig Bekostning anlagte og stedse opfyldte Sygehuse gjøre der en praktisk Underviisning muelig, som endog søges begjærligen af Fremmede. Grev Wedel Jarlsberg var aldeles enig om denne Undtagelse, især da den nøiere Forklaring blev tilføiet, at Botanik, Chemie, Anatomie og Physiologie, som forberedende Videnskaber til det medicinske og chirurgiske Studium, ikke fra det norske Universitet skulde blive udelukkede.

Ved at omhandle under *2det Punct Stedet*, hvor Universitetet helst maatte anlægges, fandt man, at af Stiftsstæderne Christiania og Throndhjem, og af de mindre Stæder Tønsberg, Laurvig, Kongsberg, Moss, Scheen være især de, blandt hvilke Valget rimeligst kunde skee. Man betragtede dem hver for sig, og i Sammenligning, og fandt, efter at have veiet med Hensyn til Universitetet Fordele og Mangler med hinanden, at af Stiftsstæderne vilde Christiania, og af de mindre Stæder Kongsberg kunne komme i fortrinlig Betragtning. Men ved dernæst at sætte Christiania og Kongsberg i Sammenligning med hinanden, blev man enig om at erklære sig bestemt for Kongsberg:

1) fordi Stedet er sundt, og har behagelige og frugtbare og skovrige Egne, om ikke umiddelbart omkring sig, saa dog ikke langt borte fra sig.

2) fordi de tvende Hovedfornødenheder, Brænde og Bopæl der ere og kunne blive i langt lettere Priis, end i Christiania.

3) fordi Vaanings-Leiligheder der snarest kunne erholdes saavel for Professorer som for Studerende, da, formedelst de med Kongsberg foregangne Forandringer, Huse der staae ledige, eller kunne kjøbes for ringe Priis.

4) fordi i Bergverksseminariet allerede haves et Slags videnskabelig Indretning, hvis Bygninger, Apparater, Indtægter m. v. kunde gaae ind under Universitetet og da ophøre tilligemed den Bekostning, som nu derpaa anvendes.

5) fordi Bygningsmaterialier, for saavidt de til nye Bygninger maatte behøves, kunne der bekvemmeligen og med mindre Bekostning, end adskillige andre Steder haves.

6) fordi Levemaaden der hidtil er simpel, uden Yppighed og Overdaad, og fra den Side altsaa desmindre kostbar.

7) fordi det kan formodes, at den Tone i Levemaade og Sæder, som de didhen flyttende Videnskabsmænd indføre paa Stedet, vil der for Fremtiden blive den herskende.

8) fordi Kongsberg af alle norske Stæder har den bedste Leilighed for det mineralogiske Studium, som for Norge er saa vigtigt, ligesom og de kongelige Skove i Nærheden give Leilighed til praktisk Underviisning i Forstvidenskaben.

9) fordi Kongsberg ikke har Indkvartering eller Gjennemmarscher, som i Freds- eller Feidetid medføre Uro og Byrder.

10) fordi Stedet, i Afstand og afsides Beliggenhed fra den svenske Grændse, ikke har nogen Fæstning, og altsaa ikke kan i Feidetid saaledes blive udsat for Overfald og Beleiring, som de nærmere Stæder eller Fæstninger mod Grændser.

11) fordi den forfaldne Bergstad, hvor ca. $\frac{4}{5}$ af Indvaanerne med Møie saagodtsom fødes af Haanden, kunde ved Universitetet ophjælpes og blive mindre trængende til Understøtning for det Offentlige, hvorved endnu en Besparelse gjordes muelig.

Vel fortjener det Opmerksomhed, at Christiania er umiddelbart omringet af smukkere Egne, har en finere Levetone og Leilighed til nogen Fortjeneste ved Informationer for fattige Studenter, men naar derimod veies de Fordele, som haves i Kongsberg, især den lettere Levemaade og Udsigter til, at Indretningen des hurtigere og med mindre Bekostning kan komme istand, samt den mindre farlige Beliggenhed i Feidetid m. v. saa ere disse Fordele mere end opveiede imod hine.

Det *3die Punct* angaaende *Midlerne til at grundlægge og vedligeholde Universitetet*, fandt man at være det vanskeligste.

Naar man tænker sig de Omkostninger, som ville udfordres til Universitetet i Norge, da lade disse sig henføre til tvende Classer:

1. de til den første Indretning og Grundlægning,
2. de til den aarlige Underholdning.

Til förste Indretning vil udfordres:

a. Bygning eller Bygninger for Universitetets Auditorier, Høitideligheder og Lærernes Forsamlinger, Bibliothek og physiske, mathematiske og naturhistoriske Samlinger, første Anlæg til botanisk-økonomisk Have.

b. en Grundstamme for de videnskabelige Apparater selv, altsaa:

for Bibliothek,

for Naturaliesamling,

for mathematiske og physiske Instrumenter.

Til den aarlige Underholdning kommer i Betragtning:

a. Lærernes og Betjenternes Lønninger.

b. Forøgelsen af de videnskabelige Apparater.

c. Universitetets Bygningers Vedligeholdelse og sammes Opvarmen og Belysning, saavidt de udfordres for Forelæsninger, Møder, o. s. v.

d. adskillige tilfældige Udgivter, som vel kunne anslaaes, ikke beregnes.

e. Stipendier for fattige Studerende.

Naar Universitetet anlægges i Kongsberg, vilde det ikke blive saa nødvendigt at bygge for Professorerne, som det maatte blive i Christiania. Dog vil det mueligen ikke kunne undgaaes at understøtte dem ved Pengelaan i Prioritet, naar de benyttede sig af den Leilighed, som nu er i Kongsberg til at tilkjøbe sig Bopæle og at forbedre dem. Bergverks-Seminariets Bygning og Indretning kunde vel med nogen Udbedring og Tilbygning komme til Hjælp med det offentlige Locale.

Endvidere kan for Hans Majestæt allerunderdanigst andrages om, at det Colbjørnsenske Bibliothek, som Allerhøistsamme, saavidt Directionen er underrettet, har bestemt for den akademiske Underviisnings-Indretning i Norge, maatte forøges med den betydelige Mængde Doubletter, som fra det kongelige Bibliothek kan afsondres, og at det kjøbenhavnske Universitets Naturaltheater maatte afgive dens Doubletter af Naturalier. Alt dette i Forening med hvad af Mineralsamling og andet videnskabeligt Apparat, som Bergseminariet maatte være i Besiddelse af, vilde vel, med nogen Forøgelse i enkelte Grene udgjøre det Meste af hvad som udfordres til første Grundstamme for disse Fornødenheder, og denne Samling allerede strax i Begyndelsen blive saa stor, som ikkun faae af Universiteterne i Europa have havt at begynde med, eller for nærværende Tid have. Ogsaa ventes ved Kongsberg at kunne faaes Jord for let Priis til botanisk-økonomisk Anlæg. Imidlertid torde man dog ikke anslaae til *første Anlæg og Indretning* en ringere Sum end 200,000 Rdr. eengang for alle, endog naar tages Hensyn til de Besparelser, som gjordes muelige, naar Universitetet anlægges i Kongsberg. I Christiania ville Omkostningerne vistnok blive betydeligen høiere, da man der formedelst Bygningers og Huusleiens Kostbarhed ikke kunde undgaae at give Professorerne Boliger, saafremt de der skulde kunne bestaae.

Til den aarlige Underholdning lade Bekostningerne sig vanskeligen anslaae; imidlertid har man efter anstillede Beregninger for dette Universitet, som neppe kunde have mindre end 18 Professorer, troet at kunne antage:

at til dets Underholdning vilde udfordres en Sum af circa 40,000 Rd.

og

at denne, for at Universitetet kunde være bygget paa sikker Grund, maatte være fast funderet i Kornvare eller andre Producter, som betales aarlig efter Capitelstaxten eller Markedsgang.

De Indtægter, som man efter nøie Overveielse formeente at kunne rimeligen opgives til førommeldte Omkostninger, vare følgende:

1. *Frivillig Subscription* i Norge. Denne er i Alt, hvad som hidtil er skrevet om Universitetet i Norge, altid nævnet som et Middel, der vilde indbringe noget Betydeligt. Det Samme formodede Grev Wedel Jarlsberg efter hvad han kjendte til Tænkemaaden i Norge og til den Varme, hvormed Universitetet der ønskes. Imidlertid maatte man allerede ansee det for en betydelig Anstrengelse af Goddædighed.

2. *Afsondringer fra det kjøbenhavnske Universitet.*

Som saadanne kunne ansees rimelige og billige:

a. *Studieskatten af Norge*, der beløber sig aarlig til ca. 1800 Rdr.

b. *Tvende*[1] *Hedemarkske Tiender*, som i sin Tid ere blevne henlagte til en af de juridiske Lærestole ved Kjøbenhavns Universitet.

De kunne anslaaes til aarlig ca. 1800 Rdr.

c. *Legater, givne fra Norge til Universitetet og dets Indretninger.*

Disse ere saa ubetydelige, at Renterne neppe beløbe sig til 60 Spd. aarlig.

Dette var Alt, hvad Directionen fandt at kunne afgives fra Kjøbenhavns Universitet. Vel har man i trykte Skrivter seet dette Universitet nævnet som en Kilde til flere Ressourcer for et Universitet i Norge, men naar betragtes:

a. at det i sin nuværende økonomiske Stilling maa lønne alle de af dets Professorer, som staae paa fast Gage, meget tarvetigen, og behøver endda til disse tarvelige Lønninger Tilskud af den kongelige Casse, som alene gives ad interim, indtil de forøgede Indtægter, som de nye Indretninger ved Universitetets Godser skulle bringe tilveie, blive disponible;

[1] Saaledes tydeligt Manuscriptet. Der vare dog virkelig 3: af Stange, Leuten og Romedal.

b. at disse nye Indretninger have sat Universitetet i en Gjeld af henimod 100,000 Rd., som skal afbetales;

c. at endnu behøves nye Lærestole ved Universitetet, og at i Forhold som Indtægterne i sin Tid maatte forøges, gjøre Tiderne Forøgelser i Lønningen fornødne:

saa vil det findes klart, at Universitetet uden at svække sig utilbørligen, ikke kan afgive videre end hvad forhen er anført, og dette endda ikke uden selv at savne.

3. *Det ankerske Fideicommis.*

Derom forklarede Grev Wedel Jarlsberg, at dette Fideicommis kan blive i Fremtiden, naar dets Gjeld er afbetalt, en saa rig Kilde, som kunde afgive endog det Meste af hvad som behøves til Universitetets aarlige Underholdning.

Men til Gjeldens Afbetaling vilde medgaae nogle Aar, og imidlertid kunde venteligen ikke afgives synderligen mere, end en Andeel af de 5000 Rdr. aarlig, som Fideicommis-Bestyrelsen for nærværende Tid har at disponere over til fattige Enker og til Studerende.

4. *Det angellske Legat i Throndhjem.*

Da dette, som det synes, egentligst er ved Fundats bestemt for Throndhjem, saa troede man ikke at kunne antage, at Mere derfra kunde ventes end nogen Understøtning til Stipendier for Studenter især fra Throndhjems Skole eller Throndhjems Stift.

5. *Det beneficerede Gods i Norge.*

Derom er bestemt ved Rescript af 19de Mai 1809, at samme efterhaanden, som det ved nuværende Beneficiariers Fratrædelse bliver ledigt, ikke maa paany bortbygsles, men skal, naar det bliver bygselledigt, sælges ved offentlig Auction saaledes, at den gamle hidtilværende jorddrottelige Afgivt hæfter derpaa, og dette forudsat bortsælges det for høieste Kjøbesum. Dersom nu maatte bestemmes:

at ved saadant Godses Bortsælgelse ved Auction samme maatte behæftes med en Forhøielse i den gamle Afgivt, som hidtil har været svaret, f. Ex. en halv Gang eller en heel Gang saameget at betale efter hvert Aars Capitelstaxt og derefter høieste Kjøbesum, og forbemeldte Forøgelse i den aarlige Afgivt henlægges til det norske Universitet, saalænge indtil dette Universitet ved denne og øvrige Hjelpekilder havde erholdt det nødvendige Fond til dets aarlige Underholdning:

saa kunde derved forventes en sikker aarlig Indtægt, og maatte det Samme tilstedes for det kongelige Gods i Norge, forsaavidt det maatte blive solgt til Eiendom, blev Hjelpekilden desto rigere, og den Indtægt, som til Universitetets aarlige Underholdning udfordres, desto snarere bringes tilveie.

Directionen vil allerunderdanigst indstille til Hans Majestæt, hvorvidt denne Hjelpekilde paa føranførte eller paa auden Maade kunde være at benytte.

Endvidere vil den henstille, hvorvidt Finantserne kunde tilstede, at af de kongelige Tiender af Land-, Berg- og Skovproducter nogen Deel for stedse eller for en Tid maatte kunne i fornødent Fald allernaadigst skjenkes til Universitetet.

I Henseende til Sorø, som ogsaa er nævnt i offentlige Skrivter som en muelig Hjelpekilde for Universitetet i Norge, anmerkede Directionen, at det dertil henlagte Gods deler sig i det, som af fremfarne Konger er skjenket til Skole og Akademie sammesteds, deels i det Legat, som afdøde Baron Holberg skjenkede ved Fundats til denne videnskabelige Indretning. Af det Gods, Kongerne have skjenket, er allerede forlængst saameget derfra afsondret, at det Tilbageblevne i Forening med det holbergske Legat, ikke under det danske Jordegodses forrige Forfatning, kunde underholde Indretningen. Dette, som var en af Hovedaarsagerne, hvorfor den kom i Standsning og forfaldt, gav Anledning til den foretagne Foranstaltning, hvorved Jordegodset blev udskiftet og forvandlet til Arvefæstegods, paa det at det kunde afgive klækkeligere Indtægter. Udførelsen af denne Foranstaltning tildrog Akademiet en betydelig Gjeld, som maatte afbetales, førend det igjen kunde sættes i Virksomhed. Forøgelse i Indtægter er nu erholdt og Gjelden afbetalt. Det er derfor ogsaa nu taget under Overveielse, hvorledes denne Læreanstalt igjen kan sættes i Virksomhed efter sit Øiemed. Om og hvorvidt dets Indtægter herefter kunne give Overskud over Udgivterne, og Noget deraf være anvendeligt til andet videnskabeligt Brug, vil først Erfaringen kunne vise. Saafremt noget undværligt Overskud blev mueligt, kunde derved vel i fornødent Fald nu og da bidrages til det norske Universitet; men fast aarligt Bidrag kunde neppe derfra forventes. At henlægge af det holbergske Legats Fonds, tvertimod hans udtrykkelige Fundats, til noget Institut, hvilket det end maatte være, holdt Directionen aldeles ikke for tilraadeligt. Den har ved den nye Skolereform antaget som Grundregel, at private Legater urokkeligen maatte forblive, ethvert ved den Skole, hvortil det af Giveren er henlagt. Den maa heri vedblive

at være consequent. At fordele private Legater efter Godtbefindende, maa svække Tanke og Lyst hos Private til at oprette Fundatser til Gavn for det Offentlige, og dette, hvilket man altid maa holde betænkeligt, blev det end mere i en Tid, naar man til et Universitet, som fra ny oprettes, maa ønske Legater givne.

Af alt det foranførte under dette Punct troede man at kunde uddrage det vigtige Resultat, at Universitetet kunde stiftes og vedligeholdes uden umiddelbare Tilskud fra Finantserne i saa vanskelige Tider som de nuværende.

Angaaende Indtægterne i de første Aar kunde man nu ikke indgaae i Detail. De kunde ikke bringes under Beregning, da de saameget beroe paa tilfældige Omstændigheder, men man gjorde sig det Haab, at naar Udveie kunne findes til de endelige Omkostninger i den lange Fremtid, saa maatte de vel og kunne bringes tilveie for en Interimstid, der ei kunde formodes at vare længe, især da Universitetet først om nogen Tid efter fuldendte Forberedelser kunde sættes i fuld Virksomhed.

Tiden, naar dette kunde skee, og den *Orden*, hvori det kunde skee, var det *4de og sidste Punct*, som man tog under Oveervielse.

Man holdt det ikke tjenligt at sætte Universitetet i Gang stykkeviis, men heller at forberede Alt saaledes, at det paa eengang kunde træde frem fuldstændigen indrettet og organiseret. Til disse Forberedelser meente man at der vilde medgaae 3 Aar. Imidlertid maatte

1. Subscriptionen for Universitetet aabnes og tilendebringes.

2. Det Fornødne om de andre for Universitetet udseede Hjelpekilder ordnes til Øiemedet.

3. Bygninger for Universitetet anskaffes og indrettes.

4. De videnskabelige Apparater og Bøger, Naturalier og Instrumenter samles og ordnes, hvert Slags paa det bestemte Sted.

5. Planen til den udvortes og indvortes Orden, behørig Fundats og og anden Anordning udarbeides, foredrages Hans Majestæt, og naar den var approberet, bekjendtgjøres.

6. Lærerne for de Lærestole, som oprettes, udsees og bekjendtgjøres deres Bestemmelse, paa det at de tildeels ved Reiser udenlands dertil kunne forberede sig.

7. Anlæg til botanisk-økonomisk Have begyndes.

8. De Pengesummer, som kunde imidlertid gjøres muelige, udsættes imidlertid paa Rente, saavidt de ikke brugtes til de forberedende Indretninger,

og i Almindelighed Alting saaledes ordnes, at Intet var i Veien, naar Universitetet paa eengang sattes i fuld Gang.

Hermed sluttedes den Conference imellem Directionen og Grev Wedel Jarlsberg, som efter Hans Majestæts Befaling for nærværende Tid var foretaget.

Directionen vil ufortøvet indgaae til Hans Majestæt med allerunderdanigst Forestilling, hvori de forommeldte Resultater lægges til Grund.

Kjøbenhavn den 21de Marts 1811.

Malling. Moldenhawer. Wedel Jarlsberg.

ANM. 14. SIDE 39.

Subscriptionen ansaaes sluttet den 11te Juni 1813. I Budstikken af 25 Juni opgives dens samlede Beløb saaledes:

		Een Gang for alle:	Aarligt Bidrag:
A.	I Rigsdaler D. C.	782011$\frac{23}{24}$	12779$\frac{1}{4}$
B.	I Rigsdaler Dansk Species . .	4140	
C.	I Byg		750$\frac{7}{8}$ Tønde
D.	I Havre		235$\frac{7}{8}$ Tønde

Budstikken har ligeledes leveret en fuldstændig Liste over alle Giverne. Den indeholder i Alt 3597 Nummere og vilde saaledes her optage altfor megen Plads; dog bør man paa dette Sted ikke savne de betydeligste Giveres Navne og vi aftrykke saaledes (efter „Det kgl. norske Frederiks Universitets Legater, samt Actstykker o. s. v. ved Chr. Holst) en Fortegnelse over dem, der have givet 1000 Rd. D. C. og derover.

Christiania.

Peder Anker, Kammerherre (senere Statsminister) og Svigersøn, Grev J. C. Herman Wedel-Jarlsberg (senere Statholder), i Forening . . . (foruden 320 Tdr. Byg aarlig)	10000 Rd. D. C.
Collett & Søn, Grosserere	8000
Ener Holm, Kjøbmand	8000
Marcus Gjøe Rosenkrantz, Kammerherre (senere Statsraad) . (foruden 200 Tdr. Byg aarlig)	6000
Johannes Thrane, Viceconsul	6000
Frederik, Prinds til Hessen, Vicestatholder i Norge	5000
Jacob Nielsen, Agent og Medadministrator for det ankerske Fideicommis	5000
Westye Egeberg, Grosserer	5000
H. Th. Thoresen, Kjøbmand	5000
Ludvig Mariboe, Capitain, Grosserer	4000

Haaken Mathiesen, Commerce-Assessor og Grosserer (senere charakt. dansk Generalkrigscommissær)	4000	Rdr. D. C.
Jørgen Pløen, Kjøbmand	4000	
Andr. Lumholtz, Do.	4000	
Peter Lumholtz, Do.	4000	
Lars Clausen	3000	
Marcus Pløen, Kjøbmand	2500	
Poul Clausen, Do.	2000	
Maren sal. Fred. Berg, Do.	2000	
Frederik Rasch, Do.	2000	
Lars Smith, Do.	2000	
Paul Thrane, Stadshauptmand,	2000	
Andr. Arntzen, Stiftsoverrets-Procurator (senere Statsraad)	2000	
C. Tullin	2000	
Andreas Grüning, Kjøbmand	2000	
Jørgen Young, Do.	1500	
Chr. Heyerdahl, Do.	1500	
C. Carlsen, Overkrigscommissær	1500	
Morten Anker, Grosserer	1500	
Even B. Stenersen, Kjøbmand	1200	
Jens Mostue, Do.	1000	
Daniel Ellefsen, Do.	1000	
Andreas Schiøller, Do.	1000	
Th. Glückstad, Kammerraad	1000	
H. Calmeyer	1000	
Iver Steen, Veimester	1000	
Peder Frost, Stadshauptmand	1000	
Axel Petersen, Stadscapitaine	1000	
Knud Berg, Kjøbmand	1000	
Ole Ring, Do.	1000	
Christian Olsen, Do.	1000	
Peder Essendrup, Do.	1000	
Johannes Bergh, Do.	1000	
Hans Thoresen, Do.	1000	
Nik. Did. Osterhaus, Justitsraad og Borgemester (foruden 1½ Td. Byg aarlig)	1000	
Nils Rosenberg, Kjøbmand	1000	

Drammen.

Nils Omsted, Kjøbmand	10000	
Kirstine sal. Hofgaard	10000	
Peder v. Cappelen, Jernverkseier, Kjøbmand	10000	

Hans Malling, Kjøbmand	10000 Rdr. D. C.
Wilhelm Steenbloch Bugge, Do.	10000
Hans Bang, Do.	6000
Jacob Fegth, Do.	5000
Jørgen Omsted, Do.	5000
Morten Kirkegaard, Do.	2000
Jens Hofgaard, Do.	2000
Thor Christensen, Do.	2000
Elias E. Smith, Do.	2000
Lars Christensen, Do.	1500
M. L. Madsen, Do.	1000
Christopher Faye, Do.	1000
Johan Winsnes, Do.	1000
Nikolai Lund, Do.	1000
Andr. G. Smith, Do.	1000
F. Rørbye, Magazinforvalter	1000
Winsnes, Byfoged	1000
I. W. N. Henningsen	1000
Paul Hofgaard	1000

Frederikshald.

Nils Anker, Grosserer	10000
Carsten Tank, Do. (senere Statsraad)	10000
M. Wiel, Kjøbmand	5000
Joh. Arboe Wiel, Commerceraad	5000
W. Hansen, Kjøbmand	4000
Chr. Mamens Enke og Børn	4000
C. Lyche, Kjøbmand	2500
Peter Schytte, Do.	2500
David Faye, Do.	2000
A. Stang, Do.	2000
Rasmus Leganger, Do.	2000
Chr. Andersens Enke	2000
Johan Selmer, Kjøbmand	1000
D. Brunius	1000
Anna sal. Th. Stang	1000
I. S. Jørgensen	1000
C. A. Dahl, Cancelliraad, Byfoged	1000

Moss.

Andreas Chrystie, Kjøbmand	5000
Christian Bergh, Do.	2000

Johan Gude, Do.	2000	Rdr. D. C
Henrik Gerner, Capitaine, Grosserer	1000	
Andreas Diesen, Kjøbmand	1000	
David Chrystie, Do.	2000	Spd. Sølv.

Drøbak.

Henry Parr, Kjøbmand	1000	Rdr. D. C.
Hans Angell, Do.	1000	
Ulrik Angell, Do.	1000	

Tønsberg.

Nils Bull, Kjøbmand	4000
Carl Stoltenberg, Do.	4000
Gregers Samsing, Do.	2000
Henrik Stoltenberg, Do.	2000
Laurentius Føyn, Do.	2000
Mathias M. Faye, Do.	1000
Halvor Eliesen, Do.	1000
Johan F. Henne, Do.	1000

Holmestrand.

Thomas Christensen, Kjøbmand	1000

Kongsberg.

Berggrav, Overbergcasserer	1000

Laurvig.

Edv. Herlofsen, forhv. Præst, da Kjøbmand	1000

Skien.

Peder Sim. Blehr, Kjøbmand	3000	
Ole H. Cudrio, Do.	1500	
Hans Blom, Do.	1500	
Jens Ørn, Do.	1000	
Jørgen Flood, Do.	1000	
Mantius v. Gyldenpalm, Do.	1000	
Jens H. Blom, Do.	400	Spd. Sølv.

Porsgrund.

Nils Aall, Raadmand (senere Statsraad)	10000	Rdr. D. C.
Jacob Cudrio, Kjøbmand, tilligemed sine Svigersønner Kjøbmændene Simon og Just Wright	10000	

Diderik v. Cappelen	10000	Rdr. D. C.
Jacob Aall, senior	5000	
Hans Møller, Kjøbmand	3000	
Jørgen Aall, Do.	3000	
Ulrik Frederik v. Cappelen, Do.	3000	
Nikolai Plesner, Do.	2000	
Carl Møller, Do.	1000	
Peder Flood, Do.	1000	

Brevig.

Th. Blehr, Kjøbmand	4000	
Hans Erichsen, Do.	3000	
Anders Jensen Høegh, Do.	1000	

Krager ø.

Peter Andreas Heuch, Kjøbmand	15000	
Johannes Tønder, Do.	5000	
Bent Blehr, Do.	5000	
Jacob Barth, Postmester og Kjøbmand	3000	
Beatus Erboe, Kjøbmand	2000	
Else Catharina sal. Dahl	1500	
Paul Bjørn, Kjøbmand	1000	
Thomas Møller, Do.	1000	
Henrik Georg Tønder, Stadshauptmand	1000	
Cæsar Boeck, forhenv. Artilleri-Capitaine og da Grosserer	1000	Spd. Sølv.

Østerriisøer.

H. Carstensen, Kjøbmand	6000	Rdr. D. C.
Johan D. Borthig, Do.	2000	
Nils Simonsen, Do.	2000	

Grimstad.

Christian Pharo, Kjøbmand	2000	

Arendal.

Morten Kallevig, Kjøbmand	10000	
Anders & Hans Dedekam, Kjøbmænd	5000	
Christopher Fürst, senior, Do.	5000	
Lovise P. Thomasson, Kjøbmands-Enke	5000	
Peter Herlofsen, Kjøbmand	5000	
Alexander Chr. Møller, Distriktschirurg	2500	
Jacob G. Ebbell	2000	

I. Collett Dedekam, Kjøbmand	1000 Rdr. D. C.

Christianssand.

B. Holm, Generalkrigscommissær og Grosserer	10000
Peder Isaachsen, Consul	2000
Isaach Isaachsen, Kjøbmand	2000
Andreas Heyerdahl, Stadshauptmand og Postmester	1000
Van Kervell	1000
Robert Major	1000

Stavanger.

G. S. Kjelland, Agent	1000

Bergen.

Herman D. Janson, Hofagent, Kjøbmand	4000
Konow & Co., Kjøbmænd	2000
Jens Rolfsen, Do.	1000
Ludvig Wiese, Stadshauptmand	1000
Nikolai Nikolaysen, Kjøbmand	1000
Alexander Grieg & Søn, Do.	1000
Jacob Blaauw, Do.	1000
Paul M. Smit, Do.	1000
Edv. Hagerup, Assessor (senere Stiftamtmand)	1000

Christianssund.

Jens Kaasbølls Enke, Kjøbmand	2000
John Moses, Kjøbmand	1000
William Dahl, Do.	1000

Throndhjem.

Henrik Meincke, Grosserer	3000
Hans Knutzon & Co., Etatsraad	3000
Christian Andr. Lorck, Kjøbmand	1000
Hans Wensell, Do.	1000
Peter Schmidt, junior, Do.	1000
Hilmar Meincke, Do.	1000
Ludvig Must, Do.	1000
Alexander Friedlieb & Co., Do.	1000

Jacob Aall, Eier af Næs Jernverk pr. Arendal	20000
Caspar v. Cappelen, Proprietær pr. Drammen	5000

Magdalena Maria Smith, Enke efter Generalkrigscommissær Smith til Frolands Jernverk . . . . 5000 Rdr. D. C.
Ole Falk Ebbell, Eier af Tangens Reberbane pr. Arendal . . 3000
Joh. Chr. Brodtkorb, Proprietær til Thjøtøen paa Helgeland . 3000
Stener Stenersen, Kjøbmand i Lillesand 2500
Hans Mathiesen, Proprietær til Gibsund Gaard i Rygge Sogn pr. Moss 2000
Anders Lysgaard, Proprietær paa Svennæs i Birid Sogn . . 2000
O. C. Sørensen, Overkrigscommissær, Regimentsqvarteermester og Auditeur ved Vesterlehnske Infanteri-Regiment . . 2000
Chr. M. Falsen, Sorenskriver paa Follo 1000
(foruden $2\frac{1}{2}$ Td. Byg aarlig)
Gregers Stoltenberg, Kjøbmand i Soon 1000
Lars Ingier, Oberstlieutenant, Generalveimester, til Gaarden Ljan i Aker Sogn 1000
Nils Nilson, Justitsraad og Sorenskriver paa Nedre Romerige . 1000
Peter Anker, Generalmajor, forhenværende Gouvernør i dansk Ostindien, paa Gaarden Øraker i Akers Sogn . . . 1000
Søren Wøyen, Proprietær i Vestre Bærum 1000
Hofgaard, Præst, til Gaarden Fornebo i Østre Bærum . . . 1000
(foruden 4 Tdr. Byg aarlig)
Fred. Borchgrevink, Secretær, Eier af Storhammer paa Hedemarken 1000
Jacob Neumann, Bergraad, og Søn, til Odalens Jernverk . . 1000
Gabriel v. Cappelen, Proprietær til Hof i Hurum 1000
Fru Hoelfeldt paa Solberg Gaard i Nedenæs Fogderi . . . 1000
Sivert N. Smith, Bestyrer af Frolands Jernverk 1000
Fred. Nannestad, Assessor, til Gaarden Storfosen til Ørlandets Præstegjeld 1000
(foruden 3 Tdr. Havre aarlig)
Ove Bjelke Holtermann, Ørlandets Præstegjeld, Østeraad Gaard 1000
(foruden 3 Tdr. Havre aarlig)
Henrik K. Jelstrup, Proprietær i Skogn 1000
Alexander Holst, Sorenskriver over Helgeland 1000
J. Resch, i Kjøbenhavn 1000
P. Petersen, Bergraad, Bestyrer af Fritzø Jernverk . . . . 500 Sp. Sølv.
(foruden ved sin Død sit Bibliothek).

ANM. 15. SIDE 39.

Allerede i Marts 1812 indkom en af 21 Bønder undertegnet Ansøgning fra „Krogstad Prestegjelds Almue“ om istedetfor de subscriberede aarlige Korn-

bidrag at udrede en Pengesum eengang for alle. Ansøgerne sige her, at de havde indgaaet hiin Forpligtelse i Tillid til Sorenskriver Falsen og fordi de tænkte, „at dette følgeværdige Exempel vilde blive efterfulgt af hele Riget." Men de saae nu, at „kun enkelte Mænd af Stand have antegnet sig for Korn, og de Fattigste af Asker Sogn noget Ubetydeligt. Dette District er saaledes mod vor Formodning næsten alene over hele Landet, der har lagt den Byrde paa sine Eiendomme, hvorover vore Børn alt yttre Misfornøielse, og af vore Efterkommere kan vi vente, de vil ønske over os en evig Vee og Forbandelse." Da denne Ansøgning gjennem Directionen af Selskabet for Norges Vel var sendt Follo Districts-Commission til Erklæring, lod Sorenskriver Falsen Underskriverne Een for Een beskikke og bragte derved vistnok for Dagen, at det Hele var en Tilstelning af nogle Enkelte og at de Fleste ikke havde vidst, hvad de underskreve, hvorfor Ansøgningen heller ikke af Directionen og Vice-Statholderskabet kunde anbefales til Indvilgelse. Ikke desto mindre bleve dog senere (ifølge det anførte Skrivt af Holst) flere Subscribenter ved Dom frifundne for aarlige Bidrag imod at erlægge de tegnede Bidrag for eet Aar.

ANM. 16. SIDE 40.

Rescriptet af 2den September er her aftrykt efter Paategningen paa Universitets-Directionens Concept-Indstilling i Rigsarchivet. Saaledes ogsaa hos Birkeland, der kun ved en Forglemmelse har udeladt Litera e i de angivne Indtægter. Og i Tallet paa Lærerposter er der en Irring. I det af B. benyttede Manuscript staaer ved en aabenbar Skrivfeil 11, som af ham er rettet til 18 overeensstemmende med Directionens Instilling; men B. har selv bemerket, at Totalsummen 21 ikke kommer ud uden ved at antage, at i de tvende Professorater for den classiske Philologie og Literaturens Historie, der „endvidere" bestemmes, maa tænkes indbefattet det allerede af Directionen foreslaaede Professorat i disse Fag. Dette er vistnok i Sagen rigtigt, men i Formen selvmodsigende. Tingen er, at der udentvivl bør læses 17, hvoraf paa Grund af Tegnenes Lighed den falske Læsemaade 11 lettest kan tænkes opstaaet, og som udtrykkelig findes i en anden Afskrivt, der oprindelig har tilhørt Christianias Bispe-Archiv. Derved kommer Alt til at stemme, idet man sidenefter i Texten lægger Accenten paa „de *øvrige*". — I den af Universitets-Directionen senere udstedte Kundgjørelse, der læses f. Ex. hos Holmboe og i den anførte Samling af Holst,

ere nogle enkelte Udtryk forandrede og idethele udeladt hvad der har Hensyn til tidligere Forhandlinger, Bestemmelsen angaaende Embedsexamen o. s. v.

ANM. 17. SIDE 48.

Angaaende Enkeltes mindre tilfredse Stemning i Anledning af Rescriptet af 2den Sept. kan eftersees en Afhandling i Morgenbladet 1841 No. 259 Till., der skal være forfattet af C. Platou efter Oplysninger, han havde modtaget af sin Fader, Prof. L. St. Platou. Men især deleshed yttres Mistilliden til Universitets-Directionen i det omtalte Brev fra Treschow (se ovenfor S. 86). Om Treschows Forestilling til Kongen oplyses vi i hans autobiographiske Skizze foran Verket „Om Gud- Idee- og Sandseverdenen etc.“ S. XXXVIII.

ANM. 18. SIDE 56.

Til Kjøbet af Tøien knytter sig en lang og ubehagelig Række af retlige og andre Forhandlinger, som strengt taget ikke vedkommer Universitetets Stiftelse, men hvorom en kort Beretning dog maaskee ikke vil være ganske uden Interesse. Da Præsident Bull den 11te Decbr. 1812 modtog den bestemte Kjøbesum 170,000 Rd. i Dansk Courant, var i Mellemtiden fra Salgets Afslutning Pengenes Værd betydeligt sunket og sank endnu dybere ved den kort efter udkomne bekjendte Forordning af 5te Jan. 1813. Bull indgav derfor en Ansøgning til Kongen om en billig Erstatning for det derved lidte Tab. Han anfører: at allerede da der blev accorderet med ham om at overlade Tøien, havde Kongen bestemt, at Pengevæsenet skulde underkastes Forandringer, og da Kjøbet blev fuldbyrdet, havde Kongen allerede fastsat, hvorledes Forandringen skulde være, medens han selv, Bull, ikke ahnede det Ringeste derom, og modtog derfor Kjøbesummen uden Forbeholdenhed. Nu havde Kongen forbudet alle dem, som havde med Forandringen af Pengevæsenet at bestille, og som saaledes vare vidende om, paa hvad Fod det skulde sættes, at betjene sig deraf til deres Fordeel, hvoraf maatte følge, at enhver Handel, som disse Mænd afsluttede før Forordningen udkom, maatte være ugyldig, eller at de maatte give dem, de havde handlet med, fuld Erstatning. Dette maatte ogsaa ved en aldeles privat Handel anvendes paa hans Majestæt. Kjøbesummen var bestemt i Overeensstemmelse med en af Prof. Rasmusen gjort Beregning efter Coursen

som den stod i Juni 1812, da den første Kjøbe-Contract sluttedes, nemlig 730 pCt.; i December, da Pengene modtoges, var den gaaet op til mellem 1700 og 1800, og ved Forordn. af 5te Jan. gik den endnu høiere. — Da denne Ansøgning om Skadesløsholdelse blev afslaaet, indgav Bull Andragende om at maatte anlægge Søgsmaal for Høiesteret og at Høiesterets Medlemmer i den Anledning maatte løses fra deres Ed til Kongen. Cancelliet meente, at dette ikke kunde indrømmes, da det ikke gik an at procedere imod Hans Majestæt som Regent og Lovgiver. Imidlertid tillod dog Kongen, at der blev anlagt Sag imod Universitets-Directionen som den, der paa det Offentliges Vegne havde afsluttet Kjøbet. Efterat Dommen saavel ved Over- Hof- og Stads-Retten som ved Høiesteret var gaaen Bull imod, ansøgte han paa ny den kongelige Naade og tilsidst kun om en Erstatning af 8500 Rd. S. V. som Differentsen mellem Coursen den 11te Dec. og den ved Forordn. af 5te Jan. bestemte Værdi af D. C. Men uagtet denne Ansøgning anbefaledes af Cancelliet og tildeels af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, resolverede dog Kongen (16de Aug. 1816), at det skulde „have sit Forblivende med Rettens Dom.“ — Hvad Skjebne en senere Fornyelse af det samme Andragende har havt, er Forf. ubekjendt.

ANM. 19. SIDE 56.

Angaaende den skuffede Forventning af Taknemmeligheds-Yttringer for Tøien oplyses vi af et i Bispe-Archivet opbevaret Brev fra Treschow til Biskop Bech, dateret Kjøbenhavn den 20de Oct. 1812: „Den ubegribelige Taushed, der har paafulgt Bekjendtgjørelsen af den kongelige Resolution angaaende Kjøbet af Tøien til det norske Universitet og den dermed forbundne Gave af den hele Kjøbesum til samme nye Stiftelse, giver mig Anledning til at henvende mig til Deres Høiærværdighed, for, om muéligt, at faae nogen Oplysning om denne Sag, som her, selv hos Hans Majestæt, har gjort en ubehagelig Sensation. Man holder det nemlig for en Virkning af Lunkenhed eller afkjølet Iver, at hverken Bygnings-Commissionen endnu har tilmeldt Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, at Kjøbet er sluttet, hvilket man veed er skeet allerede den 18de f. M., eller at noget offentligt Blad i Norge, saavidt man veed, derom har gjort Anmeldelse. At jeg heri tager mig den Frihed at tilskrive Deres Høiærværdighed og ingen af Bygnings-Commissionens Medlemmer, er fordi jeg formoder, at de

kan være fraværende: hvilket er den eneste Grund, der kan gjøre denne Taushed nogenledes begribelig. Deres Høiærværdighed er desuden Formand for det kongelige Selskab for Norges Vel, der ei kan være uvidende om Sagen, da den er hans Durchlauchtighed Prinds-Statholderen, som Præses for samme Selskab, officialiter tilmeldt, og det derfor ei kan feile, at han igjen har meddeelt Selskabet Efterretning om dette gjentagne Beviis paa Kongens alvorlige Villie og Iver for Universitetets Oprettelse. Men er dette skeet, saa kan det, synes mig, neppe feile, at Selskabet maa have taget en Beslutning, hvorefter det paa det norske Folks Vegne idetmindste har anmodet Statholderen om at takke hans Majestæt paa en Maade, der baade er dets egne Følelser og Gavens Storhed værdig. Alligevel synes intet Saadant at have fundet Sted. Mere end engang er jeg for min Deel derover bleven sat i et Slags Forlegenhed, og har intet Andet vidst at anføre, end at den slette Høst og de trykkende Tider maa have givet Opmerksomheden en anden og for Universitets-Sagen ugunstig Vending. Men, idet jeg sukkende har frembragt denne Undskyldning, har jeg dog ikke kunnet skjule for mig selv og frygtet for, at den Indvending medrette kunde gjøres mig, at under ligesaa trykkende Kaar var det samme Folk, det samme Selskab ædelt nok til at glemme det Udvortes og forene alle Ønsker i et eneste, om Oplysnings Udbredelse formedelst et Universitet. Skulde nu Næringssorger eller Kjøbmands-Aand i saa faae Aar have været i Stand til at nedstemme Tænkemaaden? Eller skulde den forrige Iver for Universitetet i samme Forhold være taget af, som den hos Regjeringen tager til? Jeg formoder ingen af Delene, og det saa meget mindre, som jeg baade kjender mine Landsmænds, Selskabets og især Deres Høiærværdigheds Charakter, der som Vice-Præses vil sørge for, at den hellige Ild ikke slukkes, men af den evige, der brænder paa Religionens Alter, stedse holdes vedlige. I Forventning af Bygnings-Commissionens Svar ere mange Forretninger, der sigtede til Universitets-Sagens Fremme, standsede. En Forestilling til Kongen angaaende Maaden, paa hvilken de først ansættende Professorer skal lønnes, er i flere Uger bleven uden Resolution; og endskjønt mange andre høist vigtige Ting i denne Tid kan have forhalet den, turde den tidt omtalte Taushed og formodede Lunkenhed deroppe vel heller ikke have været uden Indflydelse. Jeg har holdt det for min Pligt i Fortrolighed at meddele Deres Høiærværdighed disse mine Tanker, og overlader Deres

Klogskab saavelsom Retsindighed og Iver at gjøre saamegen Brug deraf, som den gode Sags Befordring tillader eller kræver."

ANM. 20. SIDE 64.

Den i Intelligentssedlerne indførte Indbydelse var i simpel Prosa. Treschows Lapidar-Indbydelse gjælder en Universitets-Høitid i Begyndelsen af 1814. Talen ved den første Immatriculation (Forf.s Manuscript i Un. Archiv — oversat paa Norsk i Holmboes Ann. 1 B. S. 341 fgg.) lød saaledes:

Undecim nunc et qvod excurrit anni sunt, cum ex hac ipsa cathedra nonnullos, qvi disciplinæ nostræ hactenus alumni fuerunt, academica civitate dignos Rector scholæ Christianiensis pronunciarem, qvantis qvæso cum studiis qvantaqve cum congratulatione civium omnis ordinis atqve dignitatis? Fuit hoc qvoddam ejus rei auspicium, qvam summa contentione nunc demum consecuti sumus, ac velut diluculum diei, qvem nunc profecto aspicimus qvidem, sed nebulis obscuratum, per qvas adeo prospectui non tam amplus patet, ut visus amoenitate regionum qvippe latentium valde capi aut oblectari possit. Hoc igitur tam læto atqve solenni munere novorum civium nomina et optima qvæqve minantium in publicum edendi post longos annos hodie repetito iterum perfungor et illustriori qvidem ratione, qvia cives non in alienas sed in nostras tabulas relati nunc prodendi sunt; at neqvaqvam tamen eodem studio eademqve hominum freqventia. Accedunt aliæ caussæ, forsan etiam potiores, tum qvod latini sermonis usus hinc plures arcet qvi danice illo tempore dicta intelligere potuerunt, tum qvod qvæ olim in ludis nostris literariis summa fuerunt, postqvam longius provecti sumus, minima esse incipiunt, qvibus scilicet affectus tam vehementes commoveri neqveunt. Qvidqvid autem horum sit, animos nunc advertite, auditores, principio qvi, cum et infantiæ hujus universitatis et adolescentibus huc profectis eximie faveatis, præsentes esse voluistis, et accipite partim hi qvinam sint, partim qvibus, pro editis nuper doctrinæ speciminibus, censorum judicio notis insigniti. En nomina eodem ordine relata, qvo profectus eorum se excipere visus sit. Meruit igitur:

1. John Aas e schola Nidarosiensi, characterem laudab.
2. Georgius Bernhoft ex eadem schola, laud.
3. Janus Lyster Frølich ex eadem, laud.
4. Johannes Riddervold e schola Christianiensi, laud.
5. Olaus Michael Sanne e schola Christiansandensi, laud.

6. Petrus Munch Wang e schola Christianiensi, laud.
7. Fredericus Wilhelmus Poppe, ex eadem schola, laud.
8. Johannes Wedege, e schola Nidarosiensi, laud.
9. Sigvardus Æmilius Petersen e schola Christiansandensi, haud illaud.
10. Christianus Fredericus Arbo e schola Christianiensi, haud illaud.
11. Johannes Keyser e schola Christiansandensi, haud illaud.
12. Janus Essendrup Knoph e schola Nidarosiensi, haud illaud.
13. Ulricus Fredericus Christianus Arneberg e schola Christianiensi, haud illaud.
14. Johannes Sandberg e schola Christianiensi, haud illaud.
15. Janus Fredericus Schroeter e schola Christianiensi, haud illaud.
16. Johannes Smith e schola Christiansandensi, haud illaud.
17. Clemens Ebbel e schola Christiansandensi, non contemnend.

Unus præterea adversæ valetudinis caussa in examine se sistere non potuit, qvem qvamvis nondum nominandum tamen auctoritate et præjudicio præceptorum optimis accensere nulli dubitamus. Parvus profecto numerus est, sed, ni fallor, exqvisitus et hujus universitatis initiis non exiguum decus additurus: qvod ut fiat, et nos omnibus votis Deum optimum maximum imploramus et Vos, auditores, implorate. Vos deinde, qvos cives academicos hodie publice salutamus, et unde coepti nostri fiducia non levissimo sane momento pendet, etiam atqve etiam cogitate, qvanti non vobis tantum sed huic reipublicæ universæ sitis, qvæ sine vobis fere nulla erit, aut si a vobis deserta aliqvando etiam reviviscet, tamen aliqvo tempore intermortua non easdem vires cito recuperabit. Sed hanc cogitationem, vos obtestor, sic tenete, ut vestri non majorem rationem habeatis qvam ipsius reipublicæ, cui sacramento nondum expresso qvidem sed tacito nec minus inviolabili vos eodem tempore obstrinxistis, qvo tabulis nostris adscripti fuistis. Qvis enim civis est, qvin ei, cui adscriptus sit, civitati, non omnia debeat? qvis ejus salutem et incolumitatem vel suæ præferre non tenetur, siqvidem, qvod Deus hic averruncet, utraqve simul consistere neqveat? Sunt enim utiqve commoda et ea qvidem maxima, qvæ vobis hæc civitas potius qvam alia vicissim præstitura est, primum qvod patria non ea statim ætate carebitis, qva vel paternus vel maternus affectus adhuc plerisqve necessarius est; deinde qvod nec apud exteros homines sive peregrinis cum moribus sive ceteris difficultatibus colluctabimini, qvæ qvantumvis in ipsa patria, præsertim hoc tempore, magnæ qvemqve circumsistunt, tamen et minores sunt,

qvia cognitæ et, ut inter cognatos, parata magis habent subsidia. Nolo magnis promissis, qvorum fallax interdum est eventus, vos lactare, hoc autem dicere sustineo, vix qvemqvam vestrum alibi inventurum, qvo vel sua humanitatis studia magis adjuta lætetur, vel si forte munificentia aliorum indigeat, qvo inopiam magis sublevatam sentiat. Qvid ut hæc mereatis beneficia, qvid ut respublica floreat, in ea præsertim ætate, qva nunc estis, vobis unice faciendum, breviter dici potest. Vobis nimirum modo recte consulite, ad vos ipsos, licet, illius cuncta referte, et qvasi vestri tantum caussa parata essent, illis fruimini, castaliis ac Musarum aliis, qvi ubiqve sunt, fontibus magnis haustibus vos ingurgitate; neqve enim vel exhaurietis vel posteris aut coævis tanto minus relinqvetis, qvo magis pleni et onusti hinc ipsi discesseritis. Non dicam nunc num hominibus in universum idem præceptum dari velim, qvamqvam non dubito, qvi suæ utilitatis rationes sane subduxerit et secundum eas vitam composuerit, eum et optimum civem et patriæ totiqve generi mortalium carissimum fore; sed qvantum qvidem ad vos attinet, qvi ad hunc bonarum artium ac literarum mercatum convenistis, tam beata conditione vos esse scitote, ut qvo plura comparare possitis, eo non solum locupletiores futuri, sed, qvanqvam debitores et solvendo vix unqvam pares, tamen nec leges et vincula reformidaturi, nec creditores, nisi forte ingrati fueritis, inimicos, at summos potius amicos semper habituri sitis. Ab hoc principio repetentes leges hujusce civitatis facile cognoscetis; harum igitur prima est, qvæ *diligentiam* inculcat, neqve servilem tamen, sed liberalem, cujus qvippe fructus ad ipsos cives potius redundent qvam ad dominos sive magistratus. Inde est, qvod *lusus aleæ*, qvo et res familiaris miserrime dilapidatur, omnis mentis intentio pervigilibus curis excutitur, et pessimi affectus excitantur, literarum studiosis in primis vetari solet. Proxima virtus, qvæ legibus commendatur, est *temperantia*, ne qvid vel in victu et in voluptatibus vel in ipsa diligentia nimium sit, utraqve enim moderata cum animum tum corpus juvant, immodica nocent et pessundant. Conseqvens est, *ne æs alienum luxuria studiosi contrahant*, qvo nihil felicitati eiqve animi tranqvillati, qvam studia maxime desiderant, perniciosius esse potest. *Animi motus atqve perturbationes in universum caveant*: hoc enim sapientiæ in primis proprium, qvemadmodum inscitiæ et ruditatis est illis obnoxium esse illorumqve vehementiæ obsistere non posse, unde verbera qvoqve et rixas sangvinolentas in infima tantum plebe celebrari videmus. *Cives academicos ament et ornent, neqve tamen*

se suosqve supra reliqvos majoris civitatis consortes immodice efferant aut tanqvam semibarbaros despiciant: hoc enim tum iniqvum est et ad societatem humanam violandam spectat, tum nostris rebus, qvæ sine multorum opibus et laboribus florere neqveunt, plurimum obest. Nihil igitur literarum studiosum vel magis decet vel ad benevolentiam et amicitiam magis commendat *modestia*, qvæ virtus reliqvarum sive summa sive ornamentum et perfectio dici suo jure meretur. *Magistratui sive collegio academico, singulis professoribus et doctoribus, privato præsertim cujusqve præceptori debitam obedientiam ac reverentiam præstent*, idqve tanto magis qvo certiores esse possunt, nihil ab his imperatum iri qvod liberæ civitatis ingenio repugnet, ceterum omnino meminerint legum imperium præcipuum libertatis documentum, ac illæ ne a qvoqvam impune violentur omnium ac singulorum maxime interesse. *Pertinet huc etiam, ne qvis communibus bonis tanqvam propriis uti velit, ne libris aut reliqvæ supellectili academicæ damnum afferat*, qvod qvi parum vitat, qvantum in ipso est facit totum ut dispereat ædisqve ruinosa ut in ipsius tandem caput collapsa cadat. *Magistratus universæ reipublicæ cum majores tum etiam minores suspiciant, Regem optimum, hujus universitatis conditorem atqve instauratorem beneficentissimum, diligant et submississimo proseqvantur obseqvio*, ejusqve rebus secundis lætentur, adversis doleant, ac si qvid in ipsis sit præsidium ad eas juvandas omnia studia omnemqve operam conferant, persvasi qvippe his patriæ ac suam cujusqve felicitatem aut infelicitatem simul contineri. *Deniqve Deum immortalem intimo ex animi affectu colant, religiones, sacra publica eorumqve ministros venerentur*, tum qvia maximum in illis ad pietatem et omnem honestatem momentum inest, tum ne literatorum hominum exemplo plebes ea discat vilipendere, unde et præsentis vitæ securitatem et summam futuræ spem maxime pendere nemo ignorare vel dubitare potest.

Habetis, adolescentes carissimi, eas leges breviter comprehensas, qvas ut academicæ civitatis ratio sibi constet, vobis inprimis sacrosanctas esse cupimus. Videtis eas sic comparatas esse, ut dictata potius rationis qvam hominum placita more aut arbitrio præscripta videantur: qvare, si vel maxime nemo mortalium jussisset, tamen ipsa natura duce iis obseqvendum fuisset. Nullus itaqve dubito, qvin in hanc formulam pedibus ituri sitis et secundum eam, me collegii academici nomine verba præeunte, sacramento vos obligaturi. Spondetis igitur, nunc vos rogo, his legibus morem gesturos, neqve in vita saltem academica qvicqvam his contrarium admissuros?

— Spondemus. — Hoc vestro promisso fretus omnes supra jam nominatos Regis augustissimi ac potentissimi sub auspiciis, auctoritate superiorum et voluntate collegii academici, ego non tantum cives academicos solenni ritu vos pronuncio et proclamo, sed diploma simul vestri juris et publicæ fidei testem vobis singulis porrigo. Accedite nunc ordine, et vos qvoqve fidem date ac manus mecum jungite. Sic te civem saluto, sic te . . . . . Dedistis fidem, testes sunt auditores, viri honestissimi atqve gravissimi, tota civitas academica, qvanqvam parva, testis, deniqve testis est ipse Deus immortalis, qvi, qvemadmodum ubiqve præsens, sic ut in hac Universitate inqve omnibus nostris studiis sit præsentissimus, ut ea suo spiritu regat et patriæ, immo toti hominum generi salutaria reddat, impensis precibus rogamus atqve obtestamur. Dixi.

Trykfeil.

Side 32 Linie 29 afhjælpe, læs: ophjælpe.

1861.